

**LA CENSURA APLICADA AL SETMANARI
PRESÈNCIA SOTA EL PRETÈS LIBERALISME
DE LA LLEI FRAGA (1966-1977)**

Autora: ARIADNA FERRER CAMBIL

Tutor: Lluís Costa Fernández

Treball Final de Grau

Comunicació Cultural

3 de setembre de 2020

AGRAÏMENTS

El context d'emergència sanitària ocasionat pel Covid-19 ha suposat, de forma col·lectiva, un canvi de paradigma social i econòmic i, sobretot, un risc de salut pública. Així mateix, cada individu ha sobreviscut a les seves circumstàncies personals, plenes de conflictes interns i de llargs períodes d'incertesa.

En el meu cas, el tancament presencial de les institucions i altres edificis culturals, com és el cas de les biblioteques, em va comportar molts problemes a l'hora d'avançar amb aquest treball, degut sobretot a la impossibilitat d'accedir a obres importants per aquesta recerca. En conseqüència, a banda d'endarrerir-me en les entregues, la situació em va acabar produïnt molta angoixa i frustració.

Així doncs, agraeixo en primer lloc al meu tutor del TFG, el Dr. Lluís Costa, per tenir tanta paciència, sobretot en una situació com aquesta. Així mateix, li agraeixo també el temps i l'atenció dedicades en el projecte. Aprofito per estendre aquest agraïment al professorat en general, sobretot a aquells docents que s'encarreguen dels Treballs Finals de Grau, per l'esforç afegit malgrat la dificultat que comporta fer un seguiment *online*.

Agrair també a aquells companys d'universitats que, des de la distància, m'han aconsellat en alguns aspectes i han suportat els moments de nervis.

En darrer lloc, agraeixo també als meus pares per totes les trucades i els ànims i, especialment, a l'Eduard, per la paciència i la comprensió.

RESUM

La dictadura franquista es va caracteritzar, entre altres aspectes, per l'aplicació d'una rigorosa censura periodística amb l'objectiu d'establir una única ideologia social i política. No obstant això, les influències internacionals i el creixement econòmic dels anys 50 ocasionaren una necessitat de canvis socials, els quals intervingueren especialment en la opinió pública. Aquest fet, juntament amb l'entrada de Manuel Fraga com a nou ministre d'Informació i Turisme als anys 60, propiciaren la creació d'un nou decret anomenat Llei de Premsa i Impremta de 1966, a través del qual s'evidenciava una major llibertat d'expressió gràcies a la supressió de la censura prèvia i altres actuacions repressives. Tanmateix, el pretès liberalisme es perdia entre totes les ambigüitats que mostrava la nova legislació, provocant així un allau de sancions, segrestos i suspensions de revistes i diaris de l'època, sobretot d'aquells que no seguien la ideologia franquista. Entre ells s'hi trobava el setmanari *Presència*, un mitjà republicà i gironí que patí moltes conseqüències a causa de la seva ideologia antifranquista i de la voluntat de voler crear una revista revolucionària i catalana.

PARAULES CLAU: Censura, franquisme, sancions, llei, premsa.

ÍNDIX

1. Introducció-----	4
1.1. Justificació i objectiu-----	5
2. Marc Teòric-----	7
2.1. Llei de Premsa i Impremta del 1966-----	7
2.1.1. La promulgació de la Llei de Premsa de 1938-----	8
2.1.2. Aplicació de nous decrets penals per reforçar la censura-----	11
2.1.3. Inici de canvis previs a la promulgació del nou decret-llei-----	12
2.1.4. Promulgació oficial de la Llei de Premsa i Impremta de 1966-----	13
2.1.5. Els articles que qüestionen l'aparent llibertat de premsa-----	15
2.1.6. Els obstacles externs de la nova legislació periodística-----	19
2.1.7. Els darrers anys de vigència de la Llei Fraga-----	21
2.2. Setmanari gironí <i>Presència</i> -----	21
2.2.1. Els primers anys de <i>Presència</i> -----	22
2.2.2. Les primeres sancions de la revista gironina-----	24
2.2.3. Nova incorporació a la direcció de <i>Presència</i> -----	25
2.2.4. Els entrebancs que provocaren la suspensió de la revista-----	29
2.2.5. Reparició del setmanari gironí <i>Presència</i> -----	32
2.2.6. El nou futur de la revista-----	35
3. Metodologia-----	36
4. Resultats-----	37
4.1. De la primera sanció a la proclamació del nou equip directiu-----	37
4.1.1. "Criminal de guerra"-----	37
4.1.2. Els articles sobre la situació bèl·lica de Vietnam-----	38
4.1.3. Les sancions aplicades a la joventut universitària i obrera-----	41
4.1.4. Rectificacions per part de la revista gironina-----	41
4.1.5. Opinions sobre l'aplicació de la Llei de Premsa i Impremta de 1966--	45
4.1.6. Resolució de les sancions vinculades al món universitari-----	47
4.2. Incorporació de Narcís-Jordi Aragó com a capdavanter de <i>Presència</i> -----	51
4.2.2. L'aparent tranquil·litat de la primera etapa d'Aragó-----	53
4.2.3. L'estat d'excepció de 1969-----	55
4.2.4. Tornen els fantasmes del passat-----	57
4.2.5. Noves infraccions-----	60
4.2.6. El nomenament del nou Governador Civil de Girona-----	61
4.2.7. 17 de juliol de 1971. Últim número de <i>Presència</i> -----	65
4.3. Reparició després de gairebé una condemna-----	66

5. Conclusions-----	
68	
6. Bibliografia i Webgrafia-----	70
6.1. Lleis i Normatives-----	71
6.2. Publicacions digitals de <i>Presència</i> i altres mitjans-----	71

1. INTRODUCCIÓ

Els darrers anys han suposat un dèficit qualitatiu contra el dret a la informació a Catalunya. En concret, en el 2019 es va superar la xifra d'incidents respecte d'altres anys contra les llibertats de premsa o d'informació a la ciutadania. El major repunt es va produir durant les protestes contra la sentència del judici als presos polítics.¹

La degradació del respecte pels mitjans de comunicació i pels professionals que cobreixen els conflictes polítics i socials ha estat causada, en part, per la polarització política. En aquest sentit, la defensa de segons quins partits i la omissió d'informació dificulten la transmissió d'uns fets objectius i minimitzen la veracitat i, en conseqüència, la confiança cap els mitjans.² En principi, segons l'Article 20 de la Constitució Espanyola³, es reconeix el dret a expressar i difondre lliurement les idees i opinions, així com a comunicar o rebre lliurement informació veraç per qualsevol mitjà de difusió. Per altra banda, l'exercici de tots aquests drets no es pot restringir mitjançant cap mena de censura prèvia. Altrament, l'Article 5 de la Llei de Premsa i Impremta⁴ -actualitzada al 1977- té com a objectiu que l'Administració garanteixi l'exercici de les llibertats i drets que es regulin en aquesta llei, perseguint, a través dels òrgans competents i inclús per via judicial, qualsevol activitat contrària a aquells i, en especial, les que a través de monopolis o altres mitjans intentin deformar l'opinió pública o impedeixin la lliure informació, difusió o distribució.

Tanmateix, les actuacions davant la llibertat d'expressió i difusió disten bastant del que dicta la llei. En aquest sentit, a banda de les pressions externes, existeixen també moltes accions judicials i policials que dificulten la feina dels periodistes. Les autoritats no ho posen fàcil a l'hora de transmetre informació o fotografiar segons quin escenari. Lligat a les pressions internes dels òrgans oficials, les coaccions polítiques, institucionals i empresarials als mitjans de comunicació -sobretot els públics- passa per tot un seguit de manipulacions; compravenda de grups mediàtics; acomiadaments de gent que "dificulta" certs procediments⁵; nomenaments de càrrecs importants a persones vinculades amb el poder; i lleis que amenacen la llibertat d'expressió, per exemple, a les xarxes socials. En relació amb la distribució interna dels mitjans, la precarització laboral no permet garantir la qualitat de la informació a causa de la degradació de les condicions a les quals estan sotmeses els professionals de la comunicació.⁶

El fet que el periodisme segueixi sotmès a totes aquestes repressions malgrat estar emparat legalment, fa reflexionar sobre etapes socials i polítiques anteriors, on l'exercici de la premsa era constantment coaccionat pel govern i la llei no era clara al respecte.

1. Redacció. (05/05/2020). *Periodistes agredits i llibertat de premsa, en joc a Catalunya: les pitjors dades en 4 anys*. Data de consulta: 24/07/2020. CCMA.

2. Redacció. (03/05/2017). *La llibertat de premsa als Països Catalans: precarització i pressions, els principals atacs*. Data de consulta: 24/07/2020. Mèdia.cat.

3. Constitución Española (29/12/1978). Boletín Oficial del Estado (BOE). <<BOE>> núm. 311, de 29/12/1978.

4. Ley 14/166 de Prensa e Imprenta (18/03/1966). Boletín Oficial del Estado (BOE). <<BOE>> núm. 67, de 19 de marzo de 1966. [Última modificación: 03/08/1984]. p.2.

5. Ídem 1.

6. Ídem 2.

Un dels contextos més conflictius en aquest aspecte es va produir durant el franquisme. La repressió i censura prèvia de la dictadura va ocasionar que les condicions de llibertat fossin lamentables. Els directors dels diaris havien d'actuar sota la pressió constant del Ministeri d'Informació i Turisme; els periodistes eren objecte de tota mena d'amenaces legals i il·legals -expedients, multes, judicis, consells de guerra i presó- i el resultat de la feina no era l'esperat a causa de la censura i la baixa qualitat dels diaris.⁷

El sorgiment de la Llei de Premsa i Impremta -decretada a les Corts el 18 de març de 1966-, semblava aportar més marge de llibertat d'expressió als diaris i revistes de l'època. El nou equip encapçalat pel ministre d'Informació i Turisme, Manuel Fraga Iribarne, prometia reduir la influència del govern en els mitjans de comunicació a través de la supressió de la censura prèvia i una major llibertat d'expressió i difusió. No obstant això, les recurrents ambigüitats legislatives seguien provocant l'obertura de molts expedients, sancions quantioses i inclús suspensions de certs mitjans com ara el setmanari gironí *Presència*. En aquest sentit, els diaris i revistes de proximitat encara ho tenien més complicat, ja que la llei no especificava sota quines condicions havia de treballar aquest tipus de premsa. La revista, dirigida en una de les etapes més conflictives pel periodista i advocat, Narcís-Jordi Aragó, fou fundada un any abans de la proclamació del decret-ley del 66 pel també periodista influent i polític, Manuel Bonmatí i Romaguera. Tanmateix, malgrat que els seus ideals encaixaven -suposadament- amb la permissibilitat legal, va tenir molts conflictes judicials i polítics a causa del seu criteri informatiu, els quals, finalment, ocasionaren la seva suspensió a l'estiu de 1971. Tres anys més tard va poder tornar a publicar; això no obstant, al tractar-se d'una revista tan allunyada dels interessos de l'Estat, no fou fàcil que se'ls concedís la rectificació de la sentència dictada pel Ministeri d'Informació i Turisme.

1.1. Justificació i objectiu

Tenint en compte els darrers esdeveniments, l'objectiu principal d'aquesta investigació s'ha centrat en posar en evidència el pretès liberalisme de la Llei de Premsa i Impremta del 1966 a través del setmanari gironí *Presència*. Els motius pels quals s'han escollit aquests dos punts de referència han estat, d'una banda, per les vicissituds que va comportar l'aplicació de la Llei de Premsa i Impremta de 1966 en vista de les represàlies produïdes als mitjans de comunicació de l'època, especialment als catalans i antifranquistes; d'altra banda, per les reiterades conseqüències legislatives que va patir la revista *Presència*, un dels mitjans gironins més reprimits. Així doncs, s'ha elaborat una hipòtesi per determinar si realment es complia correctament l'aplicació de la Llei Fraga a la revista o, per contra, mostrava tantes ambigüitats respecte a la llibertat d'expressió i difusió. Per fer-ho, s'han analitzat cronològicament les publicacions de *Presència* que foren sancionades i/o segrestades a causa del decret-ley.

7. Bassets, Lluís (1986). *Premsa i poder polític*. Barcelona. Annals del Periodisme Català. Núm. 6-7. Pàg. 20.

Per tal de conèixer amb més profunditat els dos punts de referència de la investigació, s'ha dividit la informació en dos apartats més concrets, a través dels quals s'han pogut concretar:

- Els antecedents i la contextualització de la Llei de Premsa i Impremta del 1966, focalitzant l'atenció en l'àmbit periodístic gironí.
- La contextualització i les conseqüències del setmanari gironí *Presència* durant la vigència de la Llei Fraga.

Altrament, l'estudi dels números sancionats també ha servit per verificar si la revista gironina realment s'excedia dels límits legals imposats o, contràriament, eren acusacions desmesurades i forçades per les autoritats per poder provocar el seu tancament.

Finalment, d'aquesta investigació s'han extret un seguit de conclusions al voltant de tota la informació, la qual s'ha obtingut gràcies al contingut proporcionat pels professionals que han estudiat prèviament el context de la premsa durant el franquisme, i a la recerca personal de les publicacions sancionades a la revista *Presència*.

2. MARC TEÒRIC

El marc teòric s'ha dividit en dos subapartats que es consideren imprescindibles: el marc de la Llei de Premsa i Impremta del 1966 i el marc del setmanari gironí *Presència*.

Cal entendre que en aquesta investigació, el marc teòric pren una importància especial: constitueix, en definitiva, la hipòtesi que serà comprovada en la pròpia investigació. Aquest apartat exposa les teories que deriven d'altres estudis, amb la pretensió de comprovar si, aquestes, s'apliquen a les conseqüències de la revista provocades, suposadament, per la Llei Fraga. Així mateix, els principals referents teòrics que s'han utilitzat per analitzar el context de la premsa gironina durant el franquisme i emetre un veredict sobre les conseqüències del decret-llei aplicades al setmanari, són obres de professionals del periodisme especialitzats en la matèria com ara Jaume Guillamet, Lluís Costa i Narcís-Jordi Aragó. Les seves investigacions, juntament amb pinzellades d'altres autors, han permès conèixer el paper de la pretesa llibertat de premsa aplicada sobre els mitjans gironins durant el règim dictatorial de Franco.

2.1. Llei de Premsa i Impremta del 1966.

La llibertat de premsa va ser reconeguda a Espanya, per primera vegada, el 1808 -juntament amb la seva posterior ratificació a la Constitució de Cadis de 1812-. Tanmateix, entre el S.XIX i la primera meitat del XX, aquest país s'ha caracteritzat per la seva alternança entre períodes democràtics i dictatorials, en els quals el reconeixement de les llibertats dels ciutadans ha anat variant. En aquest sentit, són diverses les lleis de premsa que s'han aprovat en el context històric mencionat, entre les quals hi figuren la Llei de Premsa de 1938 -decretada en plena Guerra Civil i mantinguda durant gairebé tot el règim franquista- i la Llei de Premsa i Impremta de 1966. (López, 2016)

La premsa editada durant la Guerra Civil havia passat a assumir un paper propagandístic i de recolzament per guanyar el conflicte bèl·lic. Les publicacions havien de donar suport moral als soldats que lluitaven al front i no podien contenir elements catastròfics, independentment del bàndol que fossin. En aquest sentit, la informació anava perdent rellevància i credibilitat, i es distribuïa diferent segons la seva ideologia. Per una banda, el règim franquista havia homogeneïtzat la premsa. En concret, el seu corrent falangista i tradicionalista es va enfocar en impartir un règim totalitari i unidireccional, fet que eliminava qualsevol altre bàndol polític com ara el republicà. Per l'altra, el bàndol republicà seguia lluitant contra el feixisme i mantenia una òptica optimista en relació amb la guerra. Algunes de les publicacions gironines del moment foren *Combat*, *Front*, *L'Espurna*, *L'Estel* i *Gerona C.N.T.* Totes elles nascudes durant el conflicte bèl·lic i amb una durada molt curta. *L'Autonomista* també figura entre

elles, tot i que el diari es va saber adaptar a la nova conjuntura. (Costa, 2003; López, 2016) També la guerra propicià l'aparició d'un nou gènere periodístic anomenat la crònica de Guerra. A través d'aquestes publicacions, informaven de les operacions militars i de la vida a les trinxeres. (Costa, 2003)

2.1.1. La promulgació de la Llei de Premsa de 1938

Malgrat l'esforç del bàndol republicà, la inevitable victòria del règim franquista va afectar especialment els sectors més intel·lectuals. El primer període de la dictadura, comprès entre 1936 i 1951, es va caracteritzar per una política de premsa i un control jerarquitzat certament destructius degut a la promulgació de la Llei de Premsa de 1938. (Costa, 2003; López, 2016) En concret, durant aquell any s'havien dut a terme processos de control de la opinió pública com ara la censura i les represàlies contra periodistes. A Girona, alguns redactors van haver d'exiliar-se i d'altres com ara Carles Rahola, van patir-ne les conseqüències. En el seu cas, el periodista fou qualificat en consell de guerra com un dels pitjors separatistes de Girona a causa dels seus articles a *L'Autonomista*, i va ser condemnat a mort i executat el 3 de març de 1939. (Costa, 1989; Guillamet, 1977) Aquests procediments d'emergència es feien en matèria de premsa i dataven del 1883 -durant la dictadura de Primo de Rivera-. (Ghuljà, 1999) Aquesta nova normativa es va impulsar amb la finalitat de regular i restringir l'exercici lliure de la llibertat d'opinió i expressió. A Catalunya, la supressió de les llibertats democràtiques i nacionals a causa de la dictadura implantada a tot Espanya al final de la guerra civil, té com a conseqüència l'eliminació de tota la premsa publicada a la República:

“Es hoy cuando auténtica y solemnemente puede declararse la libertad de Prensa. Libertad integrada por derechos y deberes que ya nunca podrá desembocar en aquel libertinaje a la patria y al Estado, atentar contra ellos y proclamar el derecho a la mentira, a la insidia y a la difamación como sistema metódico de destrucción de España decidido por un rencor de poderes ocultos.” (Decret regulador, LP, de 24 d'abril de 1938)

En aquest sentit, la nova premsa del règim es va dedicar a ocupar les instal·lacions i la maquinària dels vençuts, i només permetia que publiquessin els sectors més pròxims a les seves posicions. (Costa, 1989; Costa, 2003; Guillamet, 1977) Concretament, un dels col·lectius de premsa i cultura que més en va patir les conseqüències fou el gironí; el 80% de la població va deixar de participar a la vida pública de la ciutat. (Costa, 1989; Costa, 2003) Altrament, es va suprimir la premsa en català i es va relegar l'ús de la llengua catalana únicament a usos domèstics. En relació amb l'apropiació del material dels mitjans, les màquines del republicà gironí *L'Autonomista* van servir, en primer lloc, per editar *El Pirineo* -primer diari franquista fundat l'any 1939 a Girona- i darrerament *Los Sitios*, periòdic del *Movimiento* aparegut al 1943, ja com a *Diario de FET y de las JONS*. Aquests diaris de Girona, juntament amb els de Lleida i Tarragona, formaven part d'una única empresa de premsa oficial que tenia la seva pròpia agència de notícies anomenada Pyresa -*Prensa y Radio del Movimiento S.A.*-, la qual contractava el personal i nomenava els directors des de Madrid, tot depenent directament del governador civil de cada província i del cap provincial

del Movimiento. (Costa, 1989; Guillamet, 1996) Una altra impremta gironina que va haver de tancar definitivament fou la impremta Cabruja, en la qual s'hi havien editat publicacions periòdiques com *Clar i Net* o *La Rambla de Girona*, i durant un curt espai de temps *L'Autonomista*. (Costa, 1989) El periodista gironí Narcís-Jordi Aragó, (citats per Guillamet, 1977, p.155) durant una conferència realitzada l'any 1973, relatava el que per ell havia representat l'actuació del franquisme per al periodisme gironí:

“La guerra del 36 al 39 representa un trauma brutal per al periodisme gironí. [...] La imatge del pont volant, tan repetida en aquests primers dies del 39, pot ser expressiva de la realitat periodística: No hi haurà continuïtat entre la premsa d'abans i la de després. Els diaris es precipiten a l'abisme i no en sortiran mai més. Hi ha un trencament definitiu. Tot el que vindrà després no continuarà res; serà una altra història. Girona no assolirà de tenir, durant molts anys, una premsa sorgida de la voluntat popular, o almenys arrelada en ella.”

El règim franquista pretenia convertir la premsa en un vehicle de propaganda al servei del poder polític per tal d'inculcar la seva ideologia. En aquest sentit, la clau de la Llei de Premsa del 1938 no era només la censura, sinó també el disseny d'un sistema de controls preventius, a través dels quals s'aplicaven mesures repressives molt severes sobre els periodistes i les empreses. En aquest sentit, a banda de la revisió i esmena dels textos elaborats o presentats pels periòdics, una altra funció de control foren les anomenades consignes, les quals indicaven els temes que calia tractar i les opinions que s'havien d'inserir en els diaris. Així mateix, també incloïa sovint les conegudes com notes d'inserció obligatòria, especialment en articles editorials redactats pels propis serveis oficials, així com instruccions de com s'havien de tractar certs aspectes de l'actualitat. Aquest estil de mesures ni tan sols s'havien arribat a aplicar durant la dictadura Primo de Rivera, ja que la censura prèvia només s'exercia en cas de produir-se unes circumstàncies excepcionals. (Costa, 1989; Costa, 2003; Ghulià, 1996; Guillamet, 1996; López, 2016).

Un cop finalitzat el conflicte bèl·lic, es van establir les bases de la Llei de premsa del 1938. La seva vigència va durar vint-i-vuit anys i fou redactada per José Antonio Giménez Arnau, primer director general de Premsa a les ordres de Ramon Serrano Suñer, ministre de Governació. (Guillamet, 1996) Un dels procediments que es va establir des de la seva aprovació -per tal d'organitzar i controlar la institució nacional de la Premsa- fou la descentralització administrativa. Segons l'article 4 d'aquesta llei, es van crear òrgans administratius centrals i provincials per tal que assumissin aquesta tasca. Com a òrgans centrals es contemplaven el Ministeri competent i el Servei Nacional de Premsa. Com a òrgans provincials es van preveure els Serveis de Premsa provincials, els quals realitzaven les tasques encomanades pel Ministeri -del qual depenien- i comunicaven qualsevol incidència al Servei Nacional de Premsa. Aquests organismes també depenien del Govern Civil. Així doncs, el director d'un diari o revista no només havia de vigilar amb el govern central, sinó també amb el governador civil de la província. Aquesta situació no va canviar fins l'any 1951 degut a la creació del Ministeri d'Informació i Turisme (Guillamet, 1996; López, 2016):

“Art. 4: Las funciones antedichas se ejercerán a través de órganos centrales y provinciales. Serán órganos centrales el Ministerio correspondiente y el Servicio Nacional de Prensa. En cada provincia se crea el Servicio de Prensa, dependiente del Servicio Nacional del mismo nombre, y afecto al respectivo Gobierno civil.” (art. 4, LP, de 24 d’abril de 1938)

A Girona, un exemple de diari que depenia directament del governador civil fou precisament el primer periòdic de l’època franquista mencionat anteriorment, *El Pirineo*, fundat el 17 d’abril de 1939. El creador del diari fou el primer governador civil de la Girona franquista, Antonio F. Correa Véglison, tot i que la propietat formava part del carlí Manuel Riera Perpiñá. L’equip del periòdic es va completar amb els pocs periodistes que havien restat a la ciutat: Josep Maria Clarà, Manuel Bonmatí (primer director de *Presència*), Francisco Moré, Josep Maria Ginés, Lluís Belled i mossèn Carles de Bolós. (Costa, 1989; Costa, 2003; Guillamet, 1977; Guillamet, 1996) El mitjà es publicava diàriament i era una institució privada. Tanmateix, el govern era qui tenia el control i havia d’èsser legitimat pel règim. En aquest sentit, tot i ser un diari franquista, va protagonitzar la primera multa i suspensió de després de la guerra per haver escrit que la Girona de la postguerra presentava un aspecte lamentable. (Guillamet, 1977) Aquest diari, el qual seria substituït per *Los Sitios* el gener de 1943 es publicava amb l’objectiu d’oficialitzar la premsa. Així doncs, tot i haver-se creat a la ciutat gironina, era un diari aliè a la realitat de la ciutat. Únicament es publicaven articles sobre el règim i notícies molt mediatitzades. La línia del discurs no tenia cap transcendència de la realitat social. (Costa, 1989; Costa, 2003)

Generalment, la repoblació periodística gironina fou lenta en comparació amb els anys de la República. Els diaris i revistes que apareixien tenien poca difusió i eren impulsats pel règim i per l’Església Catòlica -la qual havia recuperat el poder gràcies al nou aparell oficial de govern-. Tal com s’esmenta anteriorment, la ciutat provincial havia estat escollida pel règim amb la finalitat de crear una estructura informativa més sòlida. En concret, el govern pretenia assolir el control del poble català limitant la seva premsa oficial a poques poblacions. Únicament algunes poblacions com ara Palamós, Blanes i Tossa de Mar van registrar, uns anys més tard, revistes a càrrec dels ajuntaments. Tanmateix, les que predominaven eren les de l’Església les quals, a través d’Acció Catòlica, van constituir un important complement pel vessant informatiu gironí. El setmanari de la institució, *Vida Catòlica* de Girona, reapareixia -després de la Guerra Civil- al 1941 en un moment on es reprenia la tradicional premsa comarcal. En concret, aquesta revista acollia els sectors més inquiets de la vida local, fent de contrapunt a la premsa oficial -i allunyada- del *Movimiento* i els ajuntaments. (Guillamet, 1977; Guillamet, 1996).

Seguint la línia de la normativa vigent de llavors, en el decret-llei de Premsa de 1938 el ministre de l’Interior i també responsable del servei nacional de Premsa, Ramón Serrano Suñer, tenia plenes facultats per sancionar tot allò que anés en contra del règim franquista: (López, 2016)

“Uno de los viejos conceptos que el Nuevo Estado había de someter más urgentemente a revisión era el de la Prensa. [...] No podía perdurar un sistema que siguiese tolerando la existencia de ese “cuarto poder”, del que se quería hacer una premisa indiscutible. “[...] El Ministerio encargado del Servicio Nacional de Prensa tendrá facultad para castigar gubernativamente todo escrito que, directa o indirectamente tienda a mermar el prestigio de la Nación o del Régimen, entorpezca la labor del Gobierno en el nuevo Estado o siembre ideas perniciosas entre los intelectualmente débiles.” (Decreto regulador, LP, de 24 d’abril de 1938)

La llei de 1938, a l'igual que la llei de Premsa de 1966 que la va substituir, van ser concebudes pensant en la premsa escrita, i en els diaris d'informació general especialment. (López, 2016)

2.1.2. Aplicació de nous decrets penals per reforçar la censura

Davant els atacs que van anar sorgint -sobretot al voltant dels esdeveniments internacionals que succeïen llavors-, Franco va intentar realitzar una transformació aparent a través de la promulgació, el 13 de juliol de 1945, del *Fuero de los Españoles*. Aquest nou decret pretenia ser el text fonamental dels drets, els deures i les garanties dels espanyols; entre ells establir una pretesa llibertat a través de l'aplicació de l'article 12, on es detallava que tot espanyol podia expressar lliurement les seves idees mentre no atemptés als principis fonamentals de l'Estat. No obstant això, l'article 33 del mateix text estipulava que “el ejercicio de los derechos que se reconocen en este Fuero no podrá atentar a la unidad, espiritual, nacional y social de España”. (art.33, FE, de 18 de juliol de 1945) Així doncs, aquest nou decret no va donar lloc a grans canvis, ja que *El Fuero* reconeixia tots els drets, però ni en garantia cap. D'altra banda, el 23 de març de 1946 s'establí un nou ordre en el qual s'autoritzava a la Direcció General de Premsa a disminuir la intensitat de les normes de censura sempre que les publicacions no atemptessin al país ni al govern. (Costa, 1989; López, 2016; Uria González, 1984)

Així doncs, tret de la “censura delegada” segons la província, la repressió no es diferenciava notablement de l'etapa anterior.

En relació amb el context internacional, la caiguda d'Alemanya a la II Guerra Mundial va provocar que el règim franquista comencés una “desfalangització”, la qual es va concretar el juliol de 1945 amb el canvi de govern cap a un corrent més catòlic, i amb un allunyament del totalitarisme i un intent d'apropament a les democràcies occidentals. L'objectiu d'aquests canvis era moderar la imatge feixista del règim. En aquest sentit, cap a finals dels anys 40 aquestes variacions es van poder fer visibles en algunes zones de les comarques gironines. El resultat d'aquests canvis fou el sorgiment de mitjans provinents d'altres poblacions de la comarca com ara l'*Ancora*, a Sant Feliu de Guíxols i *Recull* a Blanes. Uns anys més tard i seguint la mateixa línia, naixia també la revista *Canigó* a Figueres. Tanmateix, els símptomes de canvi van tardar més d'una dècada en fer-se visibles. (Costa, 2003; Guillamet, 1977; López, 2016)

2.1.3. Inici de canvis previs a la promulgació del nou decret-llei

Tal com exposa López (2016), al llarg dels anys 50, un cop trencat l'aïllament polític d'Espanya posterior al final de la Segona Guerra Mundial, la premsa es va començar a diversificar. L'any 1951 es va crear el Ministeri d'Informació i Turisme per tal de controlar la informació que es publicava. Aquest nou òrgan administratiu va suposar, per una banda, que el Ministeri d'Educació deixés de vigilar la institució nacional de la Premsa i, per l'altra, que es comencés a treballar en la remodelació de la Llei de Premsa. Així mateix, alguns controls com ara la designació de directors i la ideologia dels periodistes es van atenuar. La millora del decret-llei de 1938 era primordial, ja que la llei començava a ser impresentable a efectes de relacions internacionals. Tanmateix, encara es mantenien vigents alguns controls referents al contingut. (pp. 41-42)

En relació amb la relativa relaxació del clima polític de la primera època del franquisme, la premsa gironina va poder crear nous models basats en camps més concrets com ara la cultura, els esports i les varietats social i de l'espectacle. Així mateix, els periodistes dels diaris donaven sortida a les seves aficions o hi trobaven un complement del sou al fer col·laboracions amb aquest estil de revistes. (Guillamet, 1996) Un exemple fou el renaixement de la *Revista de Girona* l'any 1955. L'objectiu de la publicació era promoure l'activitat cultural de la Diputació i de diverses associacions culturals gironines. En aquell moment hi havia poca cultura i calia incentivar-ne el coneixement. Això no obstant, s'havia d'adaptar als interessos del règim. Per fer-ho, es va posar de portada del primer número, una imatge de Franco. Així mateix, el contingut prioritari era sempre la descripció d'actes protocol·laris de la ciutat. Per altra banda, el català s'utilitzava molt poc, i es reduïa a alguna poesia. (Costa, 2003; Guillamet, 1977). Altres exemples de publicacions a la província foren *Gerona Deportiva* (1953), la qual va sortir durant molts anys cada dilluns amb informació de la jornada del diumenge a les comarques; *Gerona-Hoja del Lunes* (1950), a càrrec de l'Associació de la Premsa; i *Usted* (1952), una revista mensual editada i dirigida per Jaume Sureda i Prat. (Guillamet, 1977)

A inicis dels anys 60 van haver-hi pocs projectes periodístics degut a la por a fracassar. D'altra banda, l'emergent fenomen turístic a la Costa Brava va començar a introduir nous costums socials. Un dels periòdics més coneguts i, alhora, rellevants en el canvi de costums, fou *L'Indépendant*, un diari francès que obrí el 1964 una delegació a Girona amb l'objectiu de seguir informant als seus habitants, els quals venien a fer turisme a la costa catalana. Tanmateix, els ciutadans catalans van començar a sentir curiositat sobre la informació que s'explicava en el diari, ja que distava molt del periodisme del règim. Aquest periòdic fou, sobretot, un gran reclam pels estudiants i joves catalans en general. (Costa, 2003; Guillamet, 1977)

L'any 1962, es va produir l'entrada de l'equip del nou ministre d'Informació i Turisme, Manuel Fraga Iribarne, a través del qual es va substituir a l'anterior equip del ministre Gabriel Arias Salgado i s'inicià la tramitació de la redacció definitiva d'una nova llei, la qual

representaria un primer pas cap a una certa liberalització de la política informativa. En aquest sentit, era necessari crear nous camps d'actuació i alliberar la premsa del control administratiu que propiciava el règim. Així mateix, un altre dels motius era la certa apertura d'Espanya a nous horitzons, la qual s'havia aconseguit gràcies a l'entrada a l'ONU el 1955. (Costa, 1996; Costa, 2003; López, 2016)

En aquest sentit, segons Ghulià (1999) hi ha hagut molts historiadors que han interpretat el sorgiment de la Llei Fraga com una pressió exercida al règim franquista per part de forces econòmiques internacionals. D'altres s'han enfocat en la pressió social sorgida de l'increment econòmic i la modernització del país durant els anys 50. (pp. 198-199) Tanmateix, segons el raonament de l'historiador italià Guglielmo Ferrero (citats per Ghulià, 1999) si bé un dels aspectes més importants del manteniment d'una dictadura radica en la seva intervenció sobre la informació pública, els governadors no reduiran el control a no ser que es donin unes determinades condicions: que hagi disminuït la por a perdre el poder, i que considerin que el manteniment dels controls en el seu estat original pot donar lloc a més represàlies que no pas la substitució per altres mètodes menys restrictius. (p. 199) En definitiva, la Llei de Premsa de 1966 fou el resultat d'una llarga i complicada operació promoguda amb la finalitat de mantenir l'estabilitat del franquisme. La decisió vinculant d'aprovar una nova llei no fou a causa de pressions externes o crisis polítiques. Fou adoptada en circumstàncies de relativa tranquil·litat pel règim. (Ghulià, 1999)

A banda de l'entrada del nou ministre, l'estudi d'en Jaume Guillaumet (1977) indica que l'inici dels anys 60 va incloure altres canvis, sobretot en relació amb la premsa de les comarques gironines. En concret, es constata un augment de l'interès periodístic localitzat sobretot a la Costa Brava. Aquesta zona apareix també com un potencial mercat informatiu. Un dels intents de crear alguna publicació sobre la costa fou des de Girona amb el *Costa Brava Informació* (1962), una revista mensual promoguda per Salvador Rabell que sortia durant l'estiu en diferents idiomes i de forma gratuïta. Així mateix, també es feia servir de propaganda a les oficines turístiques espanyoles a l'estranger. No obstant això, no va arribar a funcionar gaire temps. En el seu lloc, van anar sorgint revistes de caràcter estrictament local i promogudes pels mateixos municipis, els quals volien promoure la seva cultura i vida social. En general, i ja des dels anys 50, les revistes tenien una vocació cívica i cultural, i s'allunyaven el màxim possible del falangisme i de l'Església. (p.122-124)

2.1.4. Promulgació oficial de la Llei de Premsa i Impremta de 1966

L'entrada del nou ministre va suposar una disminució de les consignes, ordres i comunicats. Tanmateix, existia una manca de claredat per saber allò que era lícit i permisible i el que no ho era, ja que continuava vigent la Llei del 38. Era una normativa que, en principi, venia a suplir aquesta deficiència legal. No obstant això, no ho va fer del tot ja que venia plena d'ambigüitats; això permetia al govern utilitzar mecanismes de repressió per seguir controlant les publicacions. Tanmateix, aquesta llei va implicar també l'assoliment d'una certa obertura

periodística. En aquest sentit, per tal d'amenitzar aquest control, les principals propostes pel nou decret eren la llibertat d'expressió i d'empresa i la lliure designació del director de l'empresa periodística. Així doncs, la nova llei de premsa, fomentada sota la idea franquista de "libertad con orden", aparentava poder tenir més autonomia. Finalment, el 18 de març de 1966, les Corts van aprovar la Llei de Premsa i Impremta, també coneguda com Llei Fraga; una normativa creada per suprimir determinats mecanismes d'intervenció governamental sobre la premsa com ara la censura prèvia, i per establir un nou marc jurídic. Tanmateix, tindria una vigència molt més curta que l'anterior i una aplicació molt més accidentada. (Costa, 1989; Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1996; López, 2016)

Des que Manuel Fraga Iribarne fou nomenat ministre fins la data d'aprovació de la Llei havien transcorregut quatre anys, en els quals es van produir els primers canvis. Amb aquesta nova normativa, es van afeblir les consignes, es van disminuir les indicacions sobre els números extraordinaris dedicats a l'exaltació de determinades dades "transcendentals" de la història nacional i es van reduir els guions estereotipats per confeccionar editorials. Altres mesures més concretes foren la supressió de la censura militar per parlar sobre la guerra civil, l'eliminació de l'himne nacional a la sintonia dels "diarios hablados" de *Radio Nacional de España* i, l'any 1964, la promulgació d'un *Estatuto de la Profesión Periodística* i d'un *Estatuto de la Publicidad*. (Costa, 1989; Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1996; López, 2016) Així mateix, alguns articles presentaven novetats respecte a la llei de 1938, com ara l'article 3, que suprimia la censura prèvia; o l'article 6, el qual eliminava les consignes i la capacitat del govern d'obligar a inserir informació enviada per la Direcció general de Premsa: (López, 2016)

"La Administración no podrá aplicar la censura previa ni exigir la consulta obligatoria, salvo en los estados de excepción y de guerra expresamente previstos en las leyes" (art.3, LP, de 19 de març de 1966)

"Las publicaciones periódicas deberán insertar y las agencias informativas distribuir, con indicación de su procedencia, las notas, comunicaciones y noticias de interés general que la Administración y las Entidades públicas consideren necesario divulgar y sean enviadas a través de la Dirección General de Prensa, que las cursará cuando las estime procedentes para su inserción con la extensión adecuada." (art.6, LP, de 19 de març de 1966)

Aquell mateix any, les comarques gironines oferien a banda del diari *Los Sitios*, sis setmanaris més. Entre ells hi figurava la revista *Presència*, la qual començava una primera etapa fundada per Manuel Bonmatí i dirigida -més endavant- per Carme Alcalde, amb la pretensió de ser un òrgan socio-cultural més enllà de l'àmbit comarcal. Així, la nova legislació semblava fer possible la incorporació d'informació més verídica i completa, així com la recuperació de l'ús del català -malgrat encara no estar reconegut oficialment-. D'altra banda, s'apuntava a una ampliació del ventall d'opcions polítiques a la premsa i a la possibilitat d'oferir un periodisme arrelat a les necessitats populars. Un bon punt de referència de les condicions del moment fou la fusió de quatre revistes -*Vida Catòlica* (Girona), *Vida Parroquial* (Figueres), *Horizontes* (Banyoles) i *Misión* (Olot)- per publicar un

número conjunt, el qual oferia la possibilitat d'actuar més lliurement i tenir una alternativa a la premsa monopolitzada del règim: (Costa, 1989; Guillamet, 1977; Guillamet, 1996)

“[...] El Concilio por una parte y la **Ley de Prensa** por otra han actuado como **liberadores de tensiones** permitiendo a los periódicos españoles una más **clara definición de su postura en lo religioso y en lo político**. No haciendo un inventario tan exhaustivo como poco periodístico, sino escogiendo y glosando cuatro aspectos locales o comarcales de cada tema del sumario. Alabando unas veces y denostando otras. Juzgando siempre, que en esto consiste el **periodismo honrado**.” (citat per Guillamet, 1977, pp. 128-130)

2.1.5. Els articles que qüestionen l'aparent llibertat de premsa

Això no obstant, tant aquest projecte com altres en funcionament no van arribar a obtenir bons resultats degut, en part, al manteniment de certes restriccions, les quals desdeien el pretès caràcter liberal de la llei. En aquest sentit, l'administració es reservava el dret d'aplicar certs articles que oprimien l'exercici periodístic. Aquest és el cas de l'article 2, on hi apareixen límits susceptibles d'interpretacions. L'article en qüestió condicionava la llibertat d'expressió i el dret a la difusió d'informacions, reconeguts en l'article 1r, fet que era susceptible de comportar expedients i sancions administratives. En segon lloc, també es tenia la facultat d'ordenar el segrest preventiu d'un periòdic durant el dipòsit previ d'exemplars en la mitja hora següent a la seva aparició i, encara que després s'arxivés l'expedient o no s'apreciés delictes, no hi havia dret a cap compensació per la pèrdua de l'edició. D'altra banda, les infraccions de la Llei havien de ser portades davant dels jutges. Així doncs, el govern tenia la capacitat de graduar la tolerància o la repressió de la llibertat d'expressió. (Costa, 1996; Guillamet, 1996) Aquesta premissa va ser entesa per molts professionals de la informació com una manera de seguir censurant i ordenant la suspensió de publicacions i empreses que els interessés, segons cada etapa política: (López, 2016)

“La libertad de expresión y el derecho a la difusión de informaciones, reconocidos en el artículo primero*¹, no tendrán más limitaciones que las impuestas por las leyes. Son limitaciones: el respeto a La verdad y a la moral; el acatamiento a la Ley de Principios del Movimiento Nacional y demás Leyes Fundamentales; las exigencias de la defensa nacional, de la seguridad del Estado y del mandamiento del orden público interior y la paz exterior; el debido respeto a las Instituciones y a las personas en la crítica de la acción política y administrativa; la independencia de los Tribunales, y la salvaguardia de la intimidad y del honor personal y familiar.” (art.2, LP, de 19 de març de 1966)

1* “**Libertad de expresión por medio de impresos**. Uno. El derecho a la libertad de expresión de las ideas reconocido a los españoles en el artículo doce de su Fuero se ejercerá cuando aquéllas se difundan a través de impresos, conforme a lo dispuesto en dicho Fuero y en la presente Ley. Dos. Asimismo se ajustará a lo establecido en esta Ley el ejercicio del derecho a la difusión de cualesquiera informaciones por medio de impresos.” (art.1, LP, de 19 de març de 1966)

A banda de l'article 2, l'article 28 també fou utilitzat amb freqüència pel Ministeri per a reprimir a moltes revistes comarcals que no estaven legalment autoritzades per a parlar de temes de política general. En aquest sentit, l'aplicació del segon apartat de l'article implicava

una sanció en cas de no complir amb allò que estava declarat en la inscripció de la revista, o que aquesta no hagués modificat la temàtica. Així mateix, els requisits de la inscripció al Registre apareixen a l'article 27*² del decret. Un exemple de revista gironina que va patir-ne les conseqüències fou *Recull*, la qual va ser sancionada amb quatre multes a causa de la infracció de l'article 28, ja que s'havia apartat del temari de la revista i havia volgut parlar de temes que sobrepassaven l'àmbit estrictament local: (Guillamet, 1977)

“Inscripciones sucesivas. Uno. Las modificaciones en la estructura de la Empresa, las transmisiones de propiedad o de acciones, las alteraciones en la composición de los órganos directivos o administradores, el cese o sustitución del Director, los nombramientos o ceses de Redactores y, en general, **cuantos actos signifiquen un cambio de alguna de las circunstancias de inscripción, deberán hacerse constar en el Registro en un plazo de un mes.** Dos. Cuando transcurrido un mes del hecho que debe dar origen a la nueva inscripción, ésta no se hubiera solicitado, la Empresa sería sancionada administrativamente, sin perjuicio de las demás responsabilidades que procedan. Tres. Si no se hubiese realizado ninguna variación inscribible, las Empresas, al fin de cada semestre natural, contado desde la inscripción, deberán hacerlo constar así en el Registro.” (art. 28, LP, de 19 de març de 1966)

2* “Solicitud de inscripción. Uno. La inscripción se practicará, previa instrucción de un expediente, que se iniciará con la solicitud del interesado, en la que se hará constar, para que figure en el Registro, los siguientes datos: [...] **F) Descripción de la finalidad de las publicaciones y principios que las inspiren. G) Publicación o publicaciones que pretende editar, con mención expresa respecto a cada una de las mismas de:** a) El título, objeto y periodicidad b) El lugar y fecha de aparición **c) Las características de formato**, las técnicas de impresión y número previsto de páginas. d) Indicación de si va a aceptar o no publicidad y, en caso afirmativo, reseña de la forma de identificación de la misma, para su deslinde con la función informativa [...]” (art. 27, LP, de 19 de març de 1966)

Tanmateix, segons explica Narcís-Jordi Aragó a *Periodisme sota sospita* (2013), la segona trampa de la llei de premsa ja partia de l'article 26, segons el qual les empreses periodístiques, abans de començar la seva activitat, s'havien d'inscriure en un registre públic del Ministeri d'Informació i Turisme, anomenat *Registro de Empresas Periodísticas*. Aquest article, juntament amb les dades que s'havien d'aportar, formaven la trampa perfecta; sobretot en relació amb els diaris i revistes de proximitat. En concret, un dels apartats mencionats a l'article 27 dictaminava que s'havien de concretar els objectius i la temàtica del mitjà en qüestió, a no ser que es tractés d'una publicació d'informació general. Editar una publicació d'informació general era complicat per a qualsevol particular que no tingués vinculació directe a les altes esferes del règim. Així, molt poques publicacions podien definir-se com un mitjà d'informació general; i aquest era el problema. La major part de la premsa de proximitat havia de registrar-se com una publicació d'interès local. En conseqüència, si en algun moment escrivien alguna notícia sobre un tema polític, econòmic, social o cultural d'interès general, se les sancionava per haver publicat un contingut que anava més enllà dels límits del mitjà inscrits en el registre. (pp.178-181)

Altrament, la nova normativa establí que la responsabilitat del director del diari davant una publicació podia anar més enllà; així doncs, encara que la justícia rectificqués posteriorment,

el director podia seguir rebent una sanció administrativa i suspendre'l professionalment un cop hagués acumulat tres expedients administratius en un any. (Guillamet, 1977; Guillamet, 1996; López, 2016) Així mateix, i segons la llei, el director havia d'estar graduat en periodisme, així com un mínim de dos redactors de la plantilla. Aquests periodistes havien de tenir una relació laboral normal i el director havia de tenir fixada la seva residència habitual en el municipi on es publicava el periòdic. (Guillamet, 1977) Segons el periodista Narcís-Jordi Aragó (2013), per obtenir el títol oficial de periodista s'havia de cursar a l'Escola Oficial de Periodisme del Ministerio de Información y Turismo (dos anys a Barcelona i un obligatòriament a Madrid). Un cop passats els estudis, havies de realitzar l'anomenat "examen de grado", una revàlida que durava quatre dies i que presidia personalment el director general de premsa del règim, Adolfo Muñoz Alonso -el qual feia preguntes més aviat polítiques per tal d'assegurar-se que ningú sobrepassava el control ideològic permès-. (pp.68-69)

En el cas de les revistes comarcals, les condicions sobre la direcció imposades a la normativa eren difícils de complir. Normalment el funcionament d'aquestes publicacions distava dels diaris oficials del règim, els quals estaven formats per un equip més ampli i la seva empresa constava en el Registre i tenia a tothom donat d'alta a la Seguretat Social. Tanmateix, la premsa comarcal no sempre podia complir amb aquests requisits. Així doncs, la realitat era que pràcticament cap revista comarcal tenia un director titulat en periodisme. Això no obstant, per poder redactar publicacions no professionals, era força habitual que periodistes en exercici professional "deixessin el carnet" a aquells números als quals se'ls exigia comptar amb un director titulat. (Guillamet, 1996) Així i tot, la normativa de la Llei era molt exigent en aquest aspecte, i era difícil esquivar-ne les seves indicacions. En aquest sentit, segons l'article 24 de l'*Estatuto de la Profesión Periodística*, decret 744/67 del 13 d'abril, qui no podia complir amb aquestes condicions tenia algunes excepcions: (Guillamet, 1977)

"Por la Dirección General de Prensa podrá eximirse del requisito exigido en el apartado d) del art. 21 del Estatuto*³, de acuerdo con lo previsto en el número 2 del art. 35 de la Ley de Prensa e Imprenta*⁴, a las publicaciones religiosas, técnicas, especializadas, científicas o profesionales, a los periódicos internos de una empresa y a los medios de comunicación de las asociaciones con sus miembros. Será preceptivo el informe previo de la Federación Nacional de las Asociaciones de la Prensa, salvo cuando se trate de publicaciones de dicho carácter directamente dependientes de otros Departamentos y de la Secretaría General del Movimiento, que enviarán las relaciones correspondientes al Ministerio de Información y Turismo y aquellas a que se refiere el Decreto 2246/66 de 23 de julio. A ningún efecto se considerará profesional en activo, por el hecho de formar parte de ella, al personal de las publicaciones exceptuadas del requisito a que este artículo se refiere, aun cuando esté titulado."

*3. "Al frente de toda publicación periódica o Agencia informativa, en cuanto medio de información, habrá un Director, designado libremente por la Empresa entre quienes reúnan los requisitos legalmente exigidos que, de conformidad con lo dispuesto en el artículo 35 de la Ley de Prensa e Imprenta, son los siguientes: a) Tener la nacionalidad española. b) Hallarse en el pleno ejercicio de los derechos civiles y políticos. c) Residir en el lugar donde se publique el periódico o la Agencia tenga

su sede. d) Poseer el título de Periodista inscrito en el Registro Oficial. **d) Poseer el título de Periodista inscrito en el Registro Oficial.**” (art.21, EPP, de 15 d’abril de 1967)

*4. **“Requisitos.** Uno. Para desempeñar el cargo de Director serán requisitos imprescindibles: tener la nacionalidad española, hallarse en el pleno ejercicio de los derechos civiles y políticos, residir en el lugar donde el periódico se publica o donde la agencia tiene su sede y poseer el título de Periodista inscrito en el Registro Oficial. Dos. El Estatuto a que se refiere el artículo treinta y tres establecerá las posibles excepciones que resulten de la naturaleza oficial o especializada de la publicación.” [art. 35, LP, de 19 de març de 1966]

En el cas de les comarques gironines, l’aplicació d’aquest article salvava a certes publicacions com ara *Vida Catòlica*. No obstant això, altres com *Recull* i *Canigó* es van veure obligades a posar un periodista titulat a la direcció. (Guillamet, 1977)

A nivell català, la premsa gironina va obtenir un paper important a Catalunya i a la resta de l’Estat. En aquest sentit, podia respondre en els límits del possible, a les necessitats reals del poble i a la lluita per la recuperació lingüística dels mitjans de comunicació. Tanmateix, degut precisament al manteniment de certes restriccions, es seguien produint conflictes polítics i legals, ja que la nova llei no contemplava el cas particular de la premsa comarcal, la qual era poc freqüent fora de Catalunya. (Guillamet, 1977) En general, les revistes requerien una atenció superior per l’administració, ja que la majoria dels textos estaven redactats per col·laboradors que no eren periodistes. Així doncs, un cop a la setmana -o al mes, segons la periodicitat de la revista-, els censors s’enfrontaven a un material que era propi i no d’agència o de notes oficials com era habitual als diaris, la qual cosa requeria una major atenció, ja que els reportatges i els articles d’opinió aportaven expressions i judicis de valor que no s’ajustaven a la ideologia política. (Guillamet, 1996)

Així doncs, l’Estat no perdia el control de la informació, ja que la Llei Fraga mostrava una aparença de llibertat. En la majoria dels casos, l’avenç legal en relació a l’augment de llibertat era més fictici que real, i sempre es prioritzava més la necessitat d’aparentar cara a l’exterior que no pas en la necessitat d’obertura que exigien els nous temps. (Costa, 1996)

Les interpretacions de la Llei foren molt variades inclús dins la mateixa premsa de proximitat. La nova normativa havia sigut presentada de forma molt exagerada per les autoritats franquistes. Tant era així, que les revistes gironines distanciades del règim l’havien rebut amb cert optimisme. En concret, el setmanari *Presència* mostrava una confiança absoluta en ella. Tanmateix, després de moltes adversitats, aquest entusiasme es va anar difuminant. Així i tot, hi havia alguns periodistes gironins com ara Narcís-Jordi Aragó i Jaume Guillamet, que consideraven que la Llei havia aportat un cert progrés, malgrat tots els defectes que tenia. En concret, Aragó (citat per Costa, 1989) explicava en un dels seus llibres, *Girona grisa i negra* (1972) -escrit juntament amb Guillamet i altres periodistes-, que la Llei havia servit per augmentar el número de revistes, les quals tenien més possibilitats d’expressió. D’altra banda, uns anys més tard Guillamet (citat per Costa, 1989) feu una anàlisi històrica en el seu llibre *La premsa comarcal. Un model català de periodisme popular*

(1983), on afirmava que “la supressió (de la censura) ja era un progrés polític però la llei establí els mecanismes d’una mena de censura posterior de caràcter repressiu, que tot i deixant obert un marge mínim de llibertat d’expressió plantejava una seriosa amenaça repressiva als periòdics i revistes que gosessin traspasar els límits establerts”. (p.94)

2.1.6. Els obstacles externs de la nova legislació periodística

A l’abril de 1967, un any després de la promulgació de la nova llei, s’aprovava la reforma del Codi Penal, la qual convertia en delictes qualsevol infracció comesa segons l’article 2. Un dels articles més controvertits de la reforma fou el 165 bis a) i b), el qual establí diferents graus de penes de presó o multes per aquells que impedissin el lliure exercici de la llibertat d’expressió o infringissin les limitacions imposades per la Llei, de manera que un periòdic o un periodista podrien ser perseguits doblement per la via administrativa i per la via penal. (Costa, 1989; Guillamet, 1996; López, 2016)

La publicació de la llei de Premsa i Impremta de 1966, i tot i que en general va suposar un pas endavant en la llibertat d’informació en alguns aspectes, es seguia determinant que el director era responsable de totes les infraccions que es produïssin a través del mitjà informatiu al seu càrrec, amb independència de responsabilitats d’altres persones. A més a més, i en la situació posterior a 1966, un periodista i director de publicació podia ser sancionat per diverses vies: pels tribunals ordinaris, pel Tribunal d’Ordre Públic, pels Tribunals especials -militars per exemple-, pel Tribunal d’Ètica Professional o per un expedient administratiu obert pel propi Ministeri. (Guillamet, 1996; López, 2016)

L’any 1967, a banda de la Reforma del Codi Penal, es va crear també l’anteriorment esmentat Estatut de la Professió Periodística. L’objectiu es basava en regular els requisits per poder exercir la feina de periodista, entre els quals figurava la prèvia inscripció en el Registre Oficial, la qual només es podia dur a terme si tenien el títol de periodista. En aquest sentit, la titulació s’obtenia si s’havien aprovat els estudis d’alguna de les escoles de Periodisme legalment reconegudes i després d’haver superat el grau a la *Escuela Oficial de Periodismo*. (Guillamet, 1996; López, 2016)

“A todos los efectos legales son periodistas: a) Quienes figuren inscritos en el Registro Oficial de Periodistas en la fecha de promulgación del presente Real Decreto. b) Los licenciados en Ciencias de la Información –Sección de Periodismo–, una vez colegiados en la Federación Nacional de Asociaciones de la Prensa e Inscritos en el Registro Oficial de Periodistas.” (art.1, EPP, de 15 d’abril de 1967)

El 5 d’abril de l’any següent, les Corts aprovaven la Llei de Secrets Oficials que deixava en mans dels ministres, els caps de les missions diplomàtiques i el cap de l’Alt Estat Major de l’Exèrcit, classificar determinades matèries com a reservades amb la finalitat d’allunyar-les del coneixement públic. (Costa, 1989; Guillamet, 1996)

La notícia de la publicació de la Llei de Premsa i Impremta de 1966 va suposar un anhel d'esperança per a molts professionals del periodisme però amb el pas dels anys es va poder demostrar que els canvis que conduïen a una suposada llibertat de premsa real no s'havien materialitzat. (López, 2016) En el cas de la premsa gironina, els problemes que aquest decret representava no es limitaven a les condicions que rebien les publicacions de la resta de l'Estat Espanyol. Es patien moltes contradiccions i limitacions amb molta rigorositat. En aquest sentit, malgrat haver-se suprimit la censura prèvia de la Llei de Premsa de 1938, quedava compensada pel control posterior anomenat *depósito previo*, el qual feia anar amb molt de compte tant als periodistes com a les empreses, ja que, durant el transcurs de la primera mitja hora d'haver-se publicat algun número, la delegació provincial d'Informació i Turisme podia ordenar el segrest de l'edició si apreciava alguna infracció de la llei i comunicar-ho a l'autoritat judicial. (Guillamet, 1977; Guillamet, 1996)

No obstant això, malgrat l'ambigüitat i les limitacions que la llei contenia, suprimir la censura prèvia havia estat un pas definitiu per renovar la conducta de l'administració enfront la premsa -sobretot la catalana-. Una conducta que, d'altra banda, es tornà a manifestar durant l'anomenat estat d'excepció del 24 de gener de 1969, el qual durà fins el març del mateix any. A través d'aquest text, es suspenia l'article 12 del *Fuero de los Españoles* entre d'altres, amb la qual cosa tornava la censura prèvia d'abans de 1966, segons es dictamina a l'article 2. (Costa, 1989; Guillamet, 1996) En aquell període de temps limitat, la vigilància exercida pel Ministeri sobre els diaris va ser molt forta. (Guillamet, 1996) El fet que l'aparell de censura tornés a funcionar no fou més que el resultat d'una gran tensió política, juntament amb una certa incertesa davant el "libertinatge" que alguns mitjans de comunicació locals havien adquirit en les seves publicacions, que desbordava els interessos de Manuel Fraga. (Aragó, 2013; Costa, 1989; Guillamet, 1996) En aquest sentit, el llavors ministre d'Informació i Turisme no tenia interès en enfrontar-se amb els diaris; només pretenia que la Llei que havia elaborat s'exercís amb èxit. (Guillamet, 1996)

Tanmateix, la nova normativa va provocar molts maldecaps i enfrontaments amb el consell de ministres. La majoria de ministres i càrrecs públics reaccionaven negativament a la desaparició de la censura prèvia, i es queixaven de les notícies que sortien als diaris i revistes. Altrament, el mateix Franco, l'any 1967, li va fer alguna indicació restrictiva al respecte, ja que el govern no estava disposat a renunciar al seu poder i a condicionar l'aparició de noves publicacions. A més de les notes d'inserció obligatòria que el govern podia seguir enviant i les notes orientatives que es començaren a enviar, les relacions amb els diaris es feren molt més estretes a través de reunions periòdiques i dinars individuals i col·lectius amb els directors. Així mateix, i degut sobretot a l'ambigüitat legal amb la premsa comarcal catalana, l'aplicació de la llei Fraga havia de ser restrictiva, principalment mantenint diferents formes de censura com ara les correccions i els segrestos. Així doncs, inclús abans que Fraga deixés el seu càrrec a l'octubre de 1969 -pagant els excessos de la premsa en general-, l'administració ja havia planejat una operació de desmuntatge de la premsa independent.

Amb tot, el nou càrrec de ministre d'Informació i Turisme, va quedar en mans d'Alfredo Sánchez Bella. (Guillamet, 1996)

2.1.7. Els darrers anys de vigència de la Llei Fraga

A inicis de 1975, la premsa catalana havia arribat a un punt important de desenvolupament i de millora en la vida pública. Es feia difícil creure que Franco pogués sobreviure aquell any i es sabia que el futur no seria pitjor del que ja havien conegut. (Guillamet, 1996) En un article publicat a la revista *Presència*, Manuel Jiménez de Parga (citada per Guillamet, 1996) -polític, jurista i diplomàtic del primer govern democràtic espanyol-, havia definit la imminent mort de Franco com un fet biològic que, oficiosament, s'havia de definir com un "hecho sucesorio". Aquestes declaracions van generar un grau de satisfacció al veure que es podia començar a opinar -amb prudència- públicament sobre successos polítics o socials rellevants. (Guillamet, 1996) Finalment, el 20 de novembre de 1975, mor el general Franco i, amb ell, un període de poder monopolitzat i dictatorial. La premsa gironina comença a prendre un ritme vital progressivament ascendent. Així mateix, la premsa eclesial com ara *Vida Catòlica* reprèn la seva pròpia funció, després d'haver suplert, durant un temps determinat, el paper de la premsa civil, no tant en informació sinó en la de remarcar determinades actituds en moments concrets. (Guillamet, 1977)

Tot i que la derogació de l'article 2 s'aplicà a l'abril de 1977, no fou fins l'aprovació de la Constitució democràtica el 6 de desembre de 1978 que es suspengueren automàticament la resta d'articles de la Llei de Premsa i Impremta de 1966 contraris a la llibertat d'expressió que proclamava. Un dels ponents constitucionals seria Manuel Fraga Iribarne, el pare d'aquella llei. (Costa, 1989; Guillamet, 1996)

2.2. Setmanari gironí *Presència*

La revista *Presència* fou fundada el 10 d'abril de 1965 pel conservador i regionalista gironí, Manuel Bonmatí i Romaguera. Bonmatí havia assolit un paper important a la història de la premsa gironina. A banda del seu treball com a periodista en el partit de la Lliga, també havia exercit dirigint el *Diari de Girona*. (Aragó, 2013; Costa, 1989; Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1977) Durant la dictadura franquista, havia col·laborat també a *Los Sitios* i al *Correo Catalán*, alguns dels periòdics oficials del règim. (Vinyoles, 2009) Tanmateix, i malgrat les limitacions periodístiques, Bonmatí pretenia reeditar l'antic *Diari de Girona*. A tal efecte, va intentar mobilitzar als antics militants de les comarques, i així poder fundar un diari amb vocació intercomarcal. Malauradament, la resposta no fou tant positiva com s'esperava. Econòmicament parlant, els vells regionalistes no tenien gaire predisposició a participar-hi. Altrament, existien problemes legals i administratius que impediien tirar el projecte endavant. (Costa, 1989; Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1996)

Així i tot, Bonmatí seguia amb la idea de fundar una nova publicació, encara que hagués de renunciar al projecte inicial de continuar amb el diari. Així doncs, es va centrar en crear una revista. Afortunadament, aprofitant que tenia uns antecedents polítics conservadors que no molestaven a les autoritats, va fer ús d'alguns contactes que tenia amb gent important del règim com ara el Governador Civil de Girona, Víctor Hellín Sol, i el Delegat del Ministeri d'Informació i Turisme. Aquest fou un factor determinant per poder publicar el nou projecte. Així mateix, Bonmatí va haver d'acceptar la condició de realitzar una entrevista de dues pàgines a Hellín, la qual es publicà en el primer número del projecte. (Costa, 1989; Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1996)

D'aquest permís naixia *Presència*, una revista de caràcter local promoguda amb la finalitat de donar a conèixer la cultura i la vida social de Girona. El primer número va sortir el 10 d'abril de 1965, amb un format de 16 pàgines. (Guillamet, 1977; Guillamet, 1996) A més a més, sota les ordres del Ministeri d'Informació i Turisme, hagueren d'incloure la frase protocolària de <<Presència, que aspira a ser exponente de información y comunicación en nuestra sociedad española, saluda y desea largos años de vida a Su Excelencia el Jefe de Estado>>. Així mateix, a part de l'entrevista del Governador Civil, també foren obligatòries -almenys al principi- les entrevistes cap a altres autoritats locals. (Costa, 1989)

2.2.1. Els primers anys de *Presència*

Els inicis de la revista es forjaren al soterrani del despatx de corredor de comerç que Bonmatí tenia obert al número 1 de la plaça del Vi. (Aragó, 2013). A banda de la direcció i edició exercida per Manuel Bonmatí, van adquirir un paper molt important dins la revista -sobretot els dos primers anys- les caps de redacció i compaginació, Carme Alcalde i Rosa Maria Prats, les quals van aconseguir la col·laboració de destacats intel·lectuals d'esquerres de Barcelona. (Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1977; Guillamet, 1996) La resta de funcions quedaven dividides entre el director artístic, Jordi Fornàs; la redacció, formada per Carme Alcalde, Maria Rosa Prats, Narcís-Jordi Aragó, Manuel Bonmatí, Maria Castanyer, Antoni Domènech i Joan Gelada; i els responsables de fotografia, Jordi Soler, Lluís de l'Arc i Tià Martí. (Costa, 1989)

La revista va sortir un any abans de la proclamació de la Llei Fraga, però els seus plantejaments eren més propis d'aquesta normativa que estava per arribar. (Costa, 1996) Així mateix, en el moment de la seva fundació, ja hi havia altres revistes que es mantenien com ara *Recull*, de Blanes; *Canigó*, de Figueres; i *Olot-Misión*, d'Olot. (Costa, 2003) Es tractava d'un context polític i social molt ambigu, el qual repercutia també a les actuacions del periodisme. Per llavors, el nou ministre Manuel Fraga Iribarne ja formava part de l'equip de govern, però encara no havia creat cap reglamentació ferma sota la qual es pogués avaluar jurídicament la premsa. En aquest sentit, es seguia censurant en base a la Llei de Premsa del 1938. Tanmateix, sí que es tenia clar que s'havien de fer certes variacions per tal d'evitar possibles represàlies, ja que l'ambient social havia començat a canviar degut a factors externs i a l'increment econòmic.

Això no obstant, un cop instaurada la Llei de Premsa i Impremta de 1966, malgrat la reducció del control de la informació, la revista *Presència* seguia rebent advertències. El motiu principal fou l'evolució de la revista cap a un horitzó més ampli i unes posicions més crítiques, provocant que, en nombroses ocasions, s'apropessin massa als límits permesos per la nova política informativa. La justificació d'aquest canvi ideològic es deu a la imposició del criteri de Carme Alcalde i Rosa Maria Prats, passant per sobre dels objectius inicials de Manuel Bonmatí, els quals eren crear una revista de continguts locals. (Costa, 1989; Costa, 1996; Guillamet, 1996) Les periodistes pretenien crear un òrgan polític que donés possibilitats a professionals del sector que, en aquells moments, no podien publicar els seus escrits per raons polítiques. Així mateix, també pretenien crear una revista que no només es centrés en Girona, sinó que aconseguís abastar tot el territori català. En darrer lloc, volien que la revista estigués compromesa amb els seus valors, com ara el manteniment de la llengua catalana. (Aragó, 2013; Costa, 1989; Guillamet, 1996)

Tanmateix, en aquella època només podien mantenir un 30% del setmanari en català; la resta havia d'estar escrit en castellà. (Aragó, 2013; Costa, 1989; Guillamet, 1996) Bonmatí va observar que el seu plantejament inicial no coincidia del tot amb el d'Alcalde i Prats. Això no obstant, el director els deixà carta blanca per continuar amb els seus objectius, tot i haver de carregar amb una gran responsabilitat davant les autoritats i els límits permesos segons la llei establerta. D'aquesta manera, a partir del número 73, del 26 de novembre del 1966, constà com a directora Carmen Alcalde, mentre que Bonmatí es centrà més en el tema econòmic. (Aragó, 2013; Costa, 1989; Guillamet, 1996)

La consolidació del nou model de publicació va ocasionar que s'allunyessin del sector gironí amb la intenció de posar el setmanari a l'abast de tota Catalunya:

“PRESENCIA desde su primer número ha llevado su labor en equipo, por ello consideramos que hemos contraído un compromiso con nuestros lectores: el de informar cuantas modificaciones, éxitos y fracasos nos vayan aconteciendo. PRESENCIA ahora, aumenta sus páginas y se introduce en toda Cataluña. PRESENCIA conservará su amor a la verdad y su firme propósito de convertirse en portavoz de la opinión pública. Gerona, como una de las ciudades más genuinamente representativas de España cubrirá este hueco existente en el mercado de las revistas convirtiéndose en el Semanario de Cataluña. PRESENCIA seguirá con su lucha por introducir la verdad en donde no la haya y queremos expresar nuestro profundo agradecimiento a cuantos nos han ayudado como colaboradores y como lectores.” [Redacció (31/07/1965). *Presència*: Nota de redacció. Núm. 17. Pàg. 3]

Un dels canvis a nivell d'equip que es produïren fou la incorporació de nous redactors i col·laboradors com ara Ricard Salvat, Terenci Moix, Maria Aurèlia Capmany, Paco Candel, Julio Acerete, Romà Gubern, Corredor Matheos i Rodríguez Méndez. Aquesta mesura allunyà, de moment, una potencial participació d'escriptors gironins. (Costa, 1989)

Malgrat que les intencions per part d'Alcalde i Prats eren bones, l'evolució ideològica de la revista havia ocasionat una forta vigilància per part delsensors, la qual aviat es va fer perceptible en petits detalls. En ocasions, algun títol de la portada quedava penjat, sense l'article corresponent a l'interior. (Guillamet, 1996) Així mateix, els lectors van haver

d'aprendre a llegir entre línies, ja que certes opinions o afirmacions no es podien citar de forma directa i les havien de filtrar. Un exemple clar es troba en el número 2 del setmanari (citat per Costa, 1989) sota el títol “La dictadura de la cançó moderna”, on es publica un aparent assaig sobre música. Tanmateix, l'article amaga afirmacions com: <<El dictador necessita automàticament de la propaganda que anihila tota classe d'esforç, a fi de despersonalitzar la massa>> (p.102) [Cercós, J. (17/04/1965). Presència: *La dictadura de la cançó moderna*. Núm. 2. Pàg. 12]

La secció anomenada “Textual” que publicà des del principi N.J.Aragó, era una altra forma de procurar dir les coses que podien oferir dificultats de censura. Segons Costa (1989), el mètode emprat era el de transcriure frases publicades en d'altres mitjans d'arreu del món. D'aquesta manera Aragó s'assegurava una cobertura, ja que o bé existia el precedent d'una anterior autorització, o bé, en el cas d'opinions vingudes de fora, pesava la força moral del personatge que les havia pronunciades. Això no obstant, el procediment d'escriure entre línies rebia, d'igual manera, conseqüències per part del Ministeri. (p.102) Amb tot, elsensors també rebien molta pressió per part de les autoritats i no es podien permetre cap error. Així doncs, aprofitaven i censuraven frases sense cap intencionalitat per por a que se'ls passés qualsevol incidència. (Aragó, 2013)

Un altre canvi substancial per la revista es va produir pocs dies després de la promulgació de la Llei de Premsa de 1966. El 10 d'abril de 1966 -just un any després de la seva primera publicació- *Presència* va fer variacions en el tipus de portada. En concret, va realitzar una substitució de la fotografia per un article permanent anomenat “denúncia”, el qual va provocar més d'una sanció a causa dels seus escrits. (Costa, 1989)

Tot i les dificultats per poder desenvolupar la seva feina, la revista acabaria esdevenint una plataforma catalana de resistència al franquisme per la manera de fer periodisme. (Vinyoles, 2009) De fet, si bé durant el franquisme, la premsa gironina tenia molt poc tiratge -i el més alt corresponia al diari oficial del règim, *Los Sitios*, amb uns 10.000 exemplars diaris-, *Presència* va arribar a assolir tiratges que arribaven gairebé als 5.000 exemplars. Així, en comparació amb la resta de diaris i revistes locals, els quals oscil·laven entre els 500 i els 2.000 exemplars diaris, el setmanari gironí superava les expectatives del moment. (Guillamet, 1977)

2.2.2. Les primeres sancions de la revista gironina

El primer entrebanc per a l'obertura informativa era la pròpia llei, ja que deixava molt de marge d'actuació al govern i al ministeri d'Informació i Turisme. Un dels articles de la Llei que més afectava al setmanari era el segon, ja que condicionava la llibertat d'expressió i el dret a la difusió d'informacions. (Costa, 1996; Guillamet, 1996) La primera infracció fou comesa el 30 de juliol del 1966. La revista va publicar una notícia on s'acusava el president Johnson -dirigent dels Estats Units del 1963 al 1968- de criminal de guerra per la seva política a Vietnam. *Presència* es va adherir a una proposta de Bertrand Russell que proposava l'enjudiciament de Johnson. El resultat fou un sumari instruït per l'Audiència contra la revista, provocat per la pressió del Cònsul d'EE.UU a Barcelona. Així mateix, aquest número fou el culpable de la primera crisi econòmica del setmanari degut a la conseqüent multa de

10.000 pessetes. D'altra banda, tant Bonmatí com Alcalde tingueren problemes i foren processats sota l'acusació d'haver comès un delictes d'injúries contra el cap d'estat d'un "país amic". Afortunadament, la participació econòmica del Bisbat de Girona va fer possible la supervivència de la revista. Per altra banda, al cap de poc van sobreseure la causa. (Costa, 1989; Costa, 2003)

A partir de l'any 67, a Bonmatí li començaren a arribar diverses sancions per articles sobre temes polítics sindicals i universitaris d'autors com José Maria Rodríguez Méndez, Francisco Fernández Buey, Ana María Moix, Albert Puigdoménech, Montserrat Roig i José Luis Martín Ramos. (Costa, 1989; Guillamet, 1977; Guillamet, 1996) En concret, el setmanari fou multat en 7 ocasions aquell any, amb xifres que arribaven a les 50.000 pessetes. Aquestes sancions provenien d'infraccions greus de l'article 2 de la Llei de Premsa de 1966, segons l'estimació del Ministeri d'Informació i Turisme, del qual n'era titular Manuel Fraga Iribarne. (Guillamet, 1977)

Les conseqüències de voler esbrinar fins on arribaven els límits legals afectaven de forma directa a Manuel Bonmatí, qui era cridat constantment al despatx del Governador Civil per ser escridassat mentre li ensenyava les publicacions de la revista. Així doncs, Aquells primers dos anys de la revista, malgrat pretendre destacar per la seva ideologia i el seu model de premsa, foren precaris econòmicament parlant a causa de les sancions aplicades. Altrament, el sector gironí exigia més presència d'esdeveniments de la ciutat a la revista. Així doncs, Bonmatí va començar a fer alguns canvis referents a la direcció per tal de reconduir la revista. (Costa, 1989)

2.2.3. Nova incorporació a la direcció de *Presència*

Paral·lelament, un grup de gironins vinculats a la publicació *Vida Catòlica* -Jordi Dalmau, Joan Ribas, Francesc Ferrer, Pere Madrenys i Narcís-Jordi Aragó- decidiren presentar-se com alternativa a la direcció de llavors, ja que tampoc els agradava massa el model de publicacions que s'oferia, així com eren conscients de les dificultats que patia la revista. (Costa, 1989) (Costa, 1996) Finalment, a l'estiu de 1967, la direcció del setmanari es va acabar reorientant amb el nomenament d'un equip de redacció més moderat i gironí, encapçalat per Narcís-Jordi Aragó. (Costa 1989) (Costa, 2003) A través del testimoni de Carme Alcalde, la qual va fer unes declaracions uns anys més tard, es coneix com es va viure la situació des del punt de vista de l'antic equip de redacció:

"[...]La dificultat pitjor de totes, però, la que va abocar a aquest suïcidi col·lectiu, va ser l'administrativa. Paradoxalment, la llei de "llibertat de premsa" ens va aportar disset expedients, cinc o sis processaments i l'estrangulament econòmic total, fins a arribar a acumular un milió de pessetes de multa. No vam decidir marxar; vam haver de marxar. En Manuel Bonmatí, com a responsable de l'economia, no va poder donar cap resposta econòmica, no va poder superar aquesta acumulació de deutes. Li hem d'agrair les mil gestions que va fer a nivell de partits i amb homes que ara s'avergonyirien de no haver-nos ajudat.[...]" [Juanola, I. (26/11/1977). Carme Alcalde: Co-fundadora i directora. *Presència*. Girona. Núm. 500. Pàg. 24]

Narcís-Jordi Aragó, juntament amb Pere Madrenys -un dels col·laboradors i també antic company de *Vida Catòlica*-, eren els únics que posseïen el carnet de periodista; un requisit exigít per la llei per poder ocupar el càrrec. Segons explica Aragó a *Periodisme sota sospita* (2013), el simple fet de tenir el títol oficial el va convertir automàticament en director del setmanari, ja que Madrenys havia de fer-se càrrec de l'equip de *Vida Catòlica*, després que el Bisbat de Girona ajudés econòmicament a *Presència* i hagués de dividir el seu equip entre les dues revistes. (p.59-61) Així mateix, Aragó ja havia format part de l'equip de redacció del setmanari. Tanmateix, no havia arribat a tenir una relació massa estreta amb els seus components ja que normalment portava els seus escrits de "Textual" directament a Gràfiques Curbet, que era on s'imprimia la revista. (Costa, 1989)

Paral·lelament, l'arribada del nou equip a *Presència* semblava convèncer a les autoritats. En primer lloc, perquè la majoria d'ells provenien de famílies tradicionals gironines i d'arrels catòliques. Així mateix, la incorporació d'un capellà -Madrenys- era una altra garantia. D'altra banda, el contingut era menys reivindicatiu i controvertit. (Costa, 1989) El llavors director al delegat provincial del Ministerio de Información y Turismo, José Luis González Sobral, va lliurar un informe el desembre del 1967 a la direcció general de premsa afirmant que <<El tono de *Presència* ha mejorado sensiblemente desde el momento en que se hizo cargo de su dirección don Narciso-Jorge Aragó, periodista y abogado, quien suprimió la inspiración marxista que tuvo la publicación hasta junio de 1967>> (Aragó, 2013; p.75)

Quan l'equip d'Aragó va començar, al 1967, va ser acollit a les oficines d'un pis de la plaça del Marquès de Camps per uns bons amics que hi tenien una agència de publicitat. No obstant això, "no es van sentir a casa" fins que no van instal·lar-se en el número 4 del carrer de la Força, un casalot conegut com la Casa Estorch. A través del testimoni del director, es coneix que aquell "era un carrer carregat d'història, de literatura i de vida; era l'artèria del degradat barri vell gironí", ja que ben a prop hi tenien els estudis de Ràdio Girona, algunes escoles de monges, i els jutjats. (Aragó, 2013; pp.111-112)

Segons Aragó, heretaven una revista que des del punt de vista periodístic era de la més alta qualitat; un producte excepcional i irrepetible (Aragó, 2013; p.67). Tanmateix, es mantingué ferm en limitar-se a parlar sobre la temàtica de la ciutat gironina i en reivindicar l'ús de la llengua catalana. (Costa, 1989; Costa, 1996) A partir de llavors la distribució es va ampliar i arribava inclús a algunes llibreries de Barcelona, així com en alguns punts del País Valencià i les Illes. (Aragó, 2013) Aragó explica com, poc a poc, van anar concretant les seves pròpies idees i formulant els seus compromisos per orientar la temàtica i la ideologia de la revista, com ara el manteniment d'un esperit obert i democràtic; l'ofertament d'un servei a la cultura i a les necessitats de la ciutat; la capacitat de tenir una opinió pròpia; la resistència cap a les forces econòmiques superiors; i el recolzament de les inquietuds del que més ho requereixen. (Aragó, 2013; Costa, 1989)

Altrament, van poder admetre a tothom que hi volgués participar -independentment de la seva ideologia-, fet que propicià un augment del nombre de col·laboradors/es de la revista amb professionals com Aurora Bertrana, Pius Pujades, Montserrat Vayreda i Joaquim Nadal, entre

altres. (Aragó, 2013; Costa, 1989) Així mateix, també es van recuperar alguns col·laboradors que ja havien treballat a l'equip de la revista al principi de publicar-se. (Costa, 1989) Aquesta pluralitat desorientava als controladors del Ministeri, els quals acabaren etiquetant a l'equip de *Presència* com els “desafectos al Régimen”. (Aragó, 2013) Algunes d'aquestes reflexions es van redactar a la carta de presentació del nou director, la qual es va publicar unes setmanes més tard del que ell havia començat:

“La primera carta del director tiene que ser de presentación. El lector tiene derecho a saber lo que su revista quiere hacer y ser en esta nueva etapa apenas comenzado. [...] La nueva PRESENCIA vive y vivirá -lo quiera o no lo quiera, pero es que además lo quiere- de los ciento dos números que van por delante de los actuales. No se ha perdido, como temió María Rosa Prats en su despedida, el capital de esfuerzo acumulado por el equipo anterior. [...] Pero PRESENCIA quiere ser distinta. [...] PRESENCIA quiere ser, como Aurora Bertrana acaba de decirnos de sí misma, "una gironina orgullosa d'ésser-ne". Y desde aquí, desde lo alto de nuestros campanarios, olear los horizontes más lejanos y emprender, si hace falta, los vuelos más arriesgados. Pero sin olvidar jamás la raíz. En trance de renovación, PRESENCIA recibe la visita de viejos colaboradores de la primera hora, apartados más tarde de sus páginas. Otros volverán para reincorporarse a la danza. Otros nuevos vendrán para ampliar el anillo: escritores, protectores, suscriptores, amigos. PRESENCIA, agradecida, irá escribiendo el nombre de cada uno en su ancho y blanco corazón de papel.” [Aragó, N.J. (15/07/1967). *Presència*: Carta del director. Núm.106. Pàg. 2]

Els primers números d'aquesta nova etapa es caracteritzaven per iniciar o recolzar campanyes populars que permetien la participació d'amples sectors de la població, com ara la defensa de la Devesa, el rebuig a l'explotació immobiliària de la Costa Brava, pensar en un nom per a la plataforma del riu Onyar, la promoció de premis de literatura gironins com el de Prudenci Bertrana, etc: (Costa, 1989; Costa, 1996)

“Hace unos días se hizo pública la decisión de construir un nuevo campo de fútbol, en sustitución del actual, en los terrenos de la Devesa de Gerona, que actualmente ocupa la Sociedad Hípica. [...] Pensábamos que, una vez conocida la noticia, se produciría un verdadero alboroto de artículos y cartas pronunciándose en uno u otro sentido; pero ante nuestro asombro, vemos que la noticia se ha asimilado con una rapidez inusitada. Y sin embargo, creemos existen justificados motivos para preguntarse sobre la oportunidad de esta decisión. [...] La Devesa, que debería ser por tal motivo la joya sagrada de todos, ha sufrido en el tiempo tal cantidad de vejaciones, y pesan sobre ella tal cantidad de absurdos, que a duras penas conserva el carácter solemne y armonioso que le imprimieran sus creadores. [...] Buen motivo de meditación ciudadana. ¿Puede Gerona sentirse satisfecha de la idea? ¿Está cumpliendo la Devesa la función específica y delicada de proporcionar un poco de espacio a las gentes de la ciudad, o la estamos convirtiendo entre todos en una serie de solares de propiedad privada, con un polvoriento y descuidado paso entre ellos?” (Redacció (24/06/1967). *La Devesa: Paseantes, abstenerse*. *Presència*. Núm. 103. Pàg. 3)

En aquest mateix número on es publicava la notícia sobre la Devesa, el fundador del setmanari, Manuel Bonmatí, s'acomiadava com a director de la revista. Tanmateix, tot i la renovació de l'equip de redacció, tant ell com Aragó eren els que seguien acreditant la continuïtat del setmanari: (Aragó, 2013)

“Para nadie es un secreto, el señalar, que durante las últimas semanas, se han producido en el seno de "PRESENCIA", unos acontecimientos, que han determinado sensibles modificaciones en la composición del compacto grupo que llevaba la orientación de nuestra Revista. [...] La dimisión presentada por las excelentes periodistas, que son Carmen Alcalde y M.º Rosa Prats, nos ha causado un vivo sentimiento. [...] De su gran labor cotidiana, queda plena constancia en las planas de "PRESENCIA", la revista por ellas creada, cuidada y mantenida, con un ardor y entusiasmo incontenibles, hasta el final de su etapa. [...] Tampoco sería justo olvidar la colaboración prestada, por un destacado número de escritores barceloneses, que en todo momento aportaron su grana de arena, a la ingente obra común, determinando el acusado prestigio que "PRESENCIA" iba mereciendo en todos los medios catalanes. [...] Creemos sinceramente repetimos que el timón está en buenas manos y que "PRESENCIA", revista abierta a todos los criterios, a todos los pensamientos, seguirá manteniendo el espíritu de independencia que supo demostrar desde su primera aparición. Esto será su mejor ejecutoria y la promesa de un futuro esplendoroso.”

Els primers anys del manament d'Aragó van romandre amb tranquil·litat, ja que les sancions eren pràcticament inexistents. (Guillamet, 1977) En aquest sentit, i tenint en compte les necessitats econòmiques de la revista, l'objectiu era recuperar-se de les sancions anteriors -les quals superaven les 300.000 pessetes- i incentivar les finances a través de la subscripció popular. S'emeteren accions de 1.000 pessetes, establint com a clàusula preservativa l'interdicció de subscriure més de 5 accions per persona, llevat de Manuel Bonmatí. (Costa, 1989) Per fer-ho, Aragó publicava els anuncis a la secció “Carta del director”:

“Hoy estamos todos contentos en esta casa de PRESENCIA, la Revista ha crecido físicamente y hoy la vestimos un poco más de largo: cuatro páginas más (y de papel, que es el atuendo de la más última moda). [...] nuestra mayor alegría es comprobar cómo aumenta, día tras día, el censo entrañable de los suscriptores. La última noticia de la Administración da cuenta de que hemos alcanzado la cota de las 300 suscripciones nuevas en el plazo de los últimos tres meses. [...]” [Aragó, N.J. (16/09/1967). Presència: Carta del director. Num. 115. Pàg. 2.]

El resultat fou la participació de 80 accionistes, a través dels quals es va poder arribar, almenys, a cobrir el dèficit que tenia acumulat. Així doncs, abans d'acabar l'any, el setmanari publicava un comunicat que feia arribar el Ministeri d'Informació i Turisme sobre la seva nova situació financera i el conseqüent compliment del decret-llei de Premsa i Impremta de 1966:

“En cumplimiento de lo ordenado por la Ley de Prensa e Imprenta 14/1966 de 18 de Marzo, en su artículo nº24 sobre Derecho del Público, se hace constar lo siguiente:

Empresa editorial de PRESENCIA: D. Manuel Bonmatí Romaguera. Domicilio social: c. Albéniz, 6 - GERONA. - Tel. 20 11 17. Órganos rectores: Director: D. Narciso-Jorge Aragó Masó, periodista. Sub-director: D. Manuel Bonmatí Romaguera, periodista. Situación financiera: No existen déficits en la edición de la Revista, quedando cubierto totalmente su presupuesto actual, con cargo a la suscripción, venta y publicidad. El Capital inicial desembolsado, se halla invertido totalmente en la labor de promoción de la Revista, así como en constituir depósitos necesarios, y en la adquisición de material y demás elementos inmovilizados. Debe hacerse constar que habiéndose constituido en Gerona la Sociedad Mercantil Anónima "PRESENCIA S. A.", cuyo único objeto social es la edición

de la presente Revista, la propiedad de la misma revertirá a dicha Sociedad, una vez hayan quedado cumplimentados los requisitos que exige la Ley de Prensa y se obtenga la autorización correspondiente. Dicha Sociedad se halla debidamente inscrita en el Registro Mercantil de Gerona.” [Redacció. (30/12/1967). Presència. Núm. 130. Pàg. 2]

2.2.4. Els entrebancs que provocaren la suspensió de la revista

Això no obstant, a finals del 69 es van produir una sèrie de factors que van ocasionar canvis a la revista. La primera variant fou la recuperació de certes actituds que, ja en el passat, havien causat problemes a la direcció, com ho fou escriure articles agosarats que s’apropaven massa als límits permesos. En segon lloc, l’Estat espanyol es trobava en un estat d’excepció on s’havia tornat a establir la censura prèvia i, en conseqüència, la realització de centenars de registres domiciliaris, detencions i desterraments; de manera que, des del mes de gener fins el 24 de març del mateix any, revistes com *Presència* -les quals ja no eren ben vistes pel govern- havien d’anar encara amb més cautela. (Aragó, 2013; Costa, 1989; Guillamet, 1977) En concret, hi havia tant de control que inclús s’arribaven a publicar receptes de cuina per evitar parlar de temes controvertits. (Guillamet, 1977) Segons explica Aragó a *Periodisme sota sospita* (2013), havien de portar prèviament a la delegació del Ministeri, mecanoscrits o impresos en galerades, tots els textos que volien publicar. Unes hores més tard eren retornats íntegrament als autors, amb supressions parcials o ratllats de dalt a baix amb una creu. En concret a *Presència*, Aragó explica com, en aquells dies, tot deia més coses de les que realment deia, segons els ulls delsensors. Així mateix, et setmanari no podia escriure sobre certs personatges ni esdeveniments com ara la crisi del turisme a la Costa Brava, els impostos, el Vietnam, el Real Madrid o inclús la meteorologia.

En darrer lloc, el 2 de desembre de 1969, fou nomenat governador civil de Girona Victorino Anguera Samsó, un personatge que tenia actituds repressives i, particularment, feia la vida impossible a la revista. (Costa, 1989; Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1977) Aquell mateix any la revista va rebre una multa de 25.000 pessetes per una infracció lleu de l’article 2. (Guillamet, 1977) Aquesta situació va continuar durant el 1970, ja que li van ser imposades dues sancions més per valor de 50.000 i 25.000 pessetes respectivament, greu la primera i lleu la segona, ambdues referents a l’article 2. (Guillamet, 1977) En concret, segons explica Aragó, un dels escrits d’aquell any que més ressò internacional va tenir fou l’article de Jaume Ministrall que parlava sobre el llibre *100 españoles y Dios*, escrit per Josep M. Gironella. Segons l’expedient del Ministeri, aquell article no guardava <<el debido respeto a la verdad y a la moral>>. Ràpidament el director va enviar una rèplica, juntament amb dos dictàmens procedents del doctor Vicenç M. Capdevila i el doctor Josep M. Marquès, membres de l’autoritat eclesiàstica, confirmant que la sanció havia estat exagerada. Tanmateix, no només no es van lliurar del càstig, sinó que el Ministeri el va elevar a una falta greu i la conseqüent multa de 50.000 pessetes mencionada anteriorment. Així doncs, i degut a les reaccions d’incredulitat per part d’alguns diaris internacionals, la notícia va circular ràpidament. (Aragó, 2013)

Malgrat la pressió que havia patit el setmanari en aquesta última etapa, res es podria comparar als esdeveniments del 1971; un dels anys més decisius per *Presència*. A principis d'any la revista s'inscriví en el Registre d'Empreses Periodístiques sota el nom de Presència, S.A., la qual passava a ser la societat editora del setmanari, amb un capital de 600.000 pessetes i un tiratge de 3.000 exemplars. (Costa, 1989; Guillamet, 1996). Ja durant la direcció de Carme Alcalde, tenint en compte l'ambigüitat de la llei i les dificultats econòmiques que es preveïen, es va voler crear una societat. Així i tot, en aquell moment no es va poder dur a terme. (Aragó, 2013) No obstant això, la necessitat de traspasar la propietat de la revista a una societat fou pràcticament forçada per la situació tan insostenible per la qual passava Bonmatí. Segons explica Narcís-Jordi Aragó (2013), si bé el Governador Civil de Girona ja tenia les seves reserves amb la revista, sembla ser que el daltabaix que propicià conseqüències greus a *Presència* va començar el 28 de febrer del 1970. El setmanari havia publicat una petició d'amnistia que pocs dies abans s'havia presentat al Govern Civil, adreçada directament a Victorino Anguera. Aquest fet provocà que el Governador s'ofengués, atès que la petició d'amnistia s'havia fet pública; tanmateix, amb la llei de premsa no podia emprendre cap represàlia legal, ja que el text no contenia cap infracció de les previstes a l'article segon. Així doncs, va informar de la situació a Madrid. El Director General de Premsa, Alejandro Fernández Sordo, va cridar al seu despatx a Bonmatí i a Aragó i els va advertir sobre les seves actuacions tot senyalant diversos articles que havien publicat. (p.191-200)

Altrament, a Bonmatí -com a propietari encara de la revista- l'amenaçaven contínuament dient-li que qualsevol represàlia recauria sobre ell; motiu pel qual van decidir traspasar la propietat de la revista a una societat que alliberés a l'antic director de la seva condició d'editor únic. Un cop coberta la subscripció d'accions de 1.000 pessetes repartides entre 99 accionistes, van constituir la societat anònima reconeguda pel Ministeri d'Informació i Turisme el 9 de gener del 1971. (Aragó, 2013)

En el nº291 de la revista, corresponent al 6 de febrer de 1971, la societat Presència S.A. publicà un comunicat on justificava les raons de la seva creació, així com les persones que en formaven part. Altrament, Manuel Bonmatí va redactar també un comiat, aquest cop com a propietari de la revista, en el qual explicava de forma resumida la seva trajectòria, i deixava entreveure els motius de la seva renúncia com a propietari:

“Tots recordareu, que el día 10 d'abril del 1965, va aparéixer el primer número de PRESENCIA. A la seva portada hi havia una fotografia magnífica, amb els clàssics campanars de la Seu i de Sant Feliu. El que fou una vertadera obsessió en els llargs mesos de preparació, es veia —per fi!— convertit en magnífica realitat i així Girona tenia la revista que bé es mereixia. [...] Han passat, per tant, sis anys, gairebé acompanyats, des d'aquella data inicial i PRESENCIA, malgrat tots els entrebancs, d'una classe i altra, segueix donant fe de vida, i quina vida! Perquè si com a Director vaig haver de sofrir molts disgustos, alguns immerescuts, no cal dir els que comporta el fet d'ésser propietari de PRESENCIA junt amb l'aportació de bons amics i simpatitzants. I avui, en arribar l'hora del relleu, s'ha acabat la meva missió com a responsable administratiu. Ara PRESENCIA, sota el patrocini d'una societat anònima amb el mateix nom, integrada per un gran nombre de bons gironins, va a prosseguir la seva

tradicional trajectòria, la del seu amor a les coses gironines i les del Principal que foren els grans motius de tota la meua vida. [...]” [Bonmatí, M. (06/02/1971). *Presència*: Comiat. Núm. 291. Pàg. 5]

Tanmateix, la situació no es va quedar aquí. El 2 de març de 1971, Anguera va ordenar des de Madrid una inspecció a *Presència* per part dels serveis d’Informació i Turisme que va tenir lloc entre l’11 i el 15 del mateix mes. El resultat fou positiu per la revista, ja que les dades aportades eren correctes i no s’havia experimentat cap variació dins la plantilla en comparació amb la informació que figurava al registre. Simultàniament, el Ministerio de Trabajo va ordenar una altra inspecció -influenciada per la relació amistosa entre el Governador Civil i el Delegat de Treball-, aquest cop a la seu de la revista. Com solia ser habitual en aquest estil de revistes no professionals, no s’hi trobaren fulls de salari ni liquidacions a la Seguretat Social; fet que pressuposava la inexistència de la redacció. Efectivament, tal com explica Aragó (2013), la societat *Presència*, S.A. no havia regularitzat la situació de molts treballadors perquè, a la pràctica, no tenien la condició de tals, ja que havien renunciat a rebre cap mena de remuneració a causa de la complicada situació econòmica del setmanari. (pp.201-202) Malgrat les explicacions que es poguessin donar, segons l’article 29 de la Llei de Premsa i Impremta del 1966, aquesta infracció representava la cancel·lació de la inscripció en el Registre, i en conseqüència la suspensió de la revista. (Aragó, 2013; Costa, 1989; Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1977):

“**Causas denegatorias y de cancelación de las inscripciones.** Uno. No procederá la primera y sucesiva inscripción: Primero -Cuando en la constitución de la Empresa no se haya dado cumplimiento a normas o requisitos legales. Segundo -Cuando no se proporcionen todos los datos que hayan de ser objeto de la inscripción o éstos no sean exactos. A este fin la Administración podrá exigir o practicar las comprobaciones que estime pertinentes. Tercero -Cuando no concurren los requisitos legales de capacidad en la persona titular de la Empresa o en cualquiera de las que ejerzan o hayan de ejercer cargos directivos. Cuarto -Cuando, oído el Consejo Nacional de Prensa y el Sindicato Nacional de Prensa, pueda racionalmente deducirse que la publicación será utilizada para producir los resultados que trata de evitar el artículo quinto. [...]” (art.29, LP, de 19 de març de 1966)

Així doncs, la darrera infracció va ocasionar que el 17 de juliol de 1971 el setmanari publicés l’últim número de la primera edició. (Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1977) Després que el Consell de Ministres ratifiqués l’ordre de cancel·lació de la revista dictada pel ministre d’Informació i Turisme Alfredo Sánchez Bella, la societat *Presència* S.A. va presentar un recurs al Tribunal Suprem dirigit per Ramón Congost, Degà del Col·legi d’Advocats de Girona, a través del qual es recalcava la desproporció de la sanció imposada. (Costa, 1989) Així mateix, segons en Lluís Costa a *Premsa i societat a la Girona franquista* (1989), en el nº314 de *Presència* corresponent al dia 17/07/1971, el president del Consell d’Administració Enric Bonmatí i Boxa anunciava:

“Convençuts com estem que els motius que s’adueixen en la resolució no són prou vàlids recorrem ara al Consell de Ministres fiats en la raó que creiem que ens assisteix. La desestimació d’aquest recurs ens deixaria oberta la via per a interposar el corresponent contenciós-administratiu davant del

Tribunal Suprem. Mentrestant, però, la immediata executivitat de les resolucions administratives ens impedeix de publicar normalment el setmanari”. (p.106)

Altrament, Costa (1989) també especifica que altres mitjans gironins com *Los Sitios*, van inserir la notícia a les seves pàgines uns dies després. Tanmateix, el diari del “Movimiento” ho va publicar sense donar-li gaire importància i a través d’un comunicat reciclat de l’agència Cifra. (p.106)

Generalment, les interferències del Ministeri d’Informació i Turisme -sobretot durant el mandat del ministre Sanchez Bella (1969-1973)- es van caracteritzar per la dura repressió que aplicava a la premsa prescindint de la llei. En concret, es dedicava a coaccionar verbalment i sense haver-ho de fer oficial a través de la repressió directa prevista per la Llei -multes, obertura d’expedients, etc.-. En relació amb la premsa comarcal catalana la situació empitjorava, ja que aquestes coaccions eren diàries, i les comarques gironines eren les que en rebien la pitjor part. (Guillamet, 1977) Un altre aspecte que dificultava el paper de la premsa gironina era l’absència d’informació, dins la pròpia Llei de Premsa, sobre el tractament específic per als periòdics comarcals. Així mateix, les condicions que s’imposaven eren difícils de complir per part d’aquest tipus de premsa, ja que eren unes exigències dirigides als grans diaris generalistes més que no pas a empreses petites i amb pocs recursos. (Guillamet, 1977)

Paral·lelament als problemes que tenia *Presència* amb el Ministeri i el nou governador civil, el futur canvi de dècada pretenia ser favorable per les revistes de tot Catalunya, les quals lluitaven per recuperar l’ús del català i una major llibertat d’expressió. El primer intent es va realitzar el 1969 des d’Òmnium Cultural, el qual va crear un Secretariat de Premsa des d’on es va organitzar una exposició de Premsa Catalana i una conferència de periodistes. Tanmateix, l’intent per afrontar els problemes comuns no va donar els seus fruits a causa de la dispersió geogràfica. Temps més endavant, va haver-hi una segona convocatòria on hi van assistir *Presència*, *Recull*, *Canigó* i *Ressò*. (Guillamet, 1977)

2.2.5. Reparició del setmanari gironí *Presència*

Gairebé tres anys més tard, el 20 d’abril de 1974, la revista reapareixia i reprenia la seva activitat gràcies a la sentència del Tribunal Suprem dictada el 17 de desembre de 1973, la qual n’autoritzava novament la publicació estimant que la sanció havia estat desproporcionada: (Costa, 1989; Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1977; Guillamet, 1996)

“Como la medida canceladora de la inscripción es, por sus efectos, la de mayor gravedad, ello quiere decir que por la propia mecánica de la relación de causalidad, cuando, como en este caso ocurre, las irregularidades son más de forma que de fondo, o son irregularidades con incidencia directa e inmediata en ámbito administrativo distinto (en trabajo) al correspondiente a la materia de que se trata aquí; en definitiva, cuando se trata de inexactitudes accidentales, por pura aplicación del principio de

proporcionalidad, las consecuencias de las mismas no deben ser tan drásticas como las decretadas en el acuerdo recurrido, y por cuyo motivo debe ser anulado” (Presència, nº315, 20/04/1974)

El setmanari va reaparèixer en un moment d'auge de la premsa comarcal i de la premsa en català. (Guillamet, 1996) Es produïa, doncs, una primera fase sota el lema “el setmanari català fet a Girona” i amb un equip de periodistes important a la delegació, la qual es situava a Barcelona i estava gestionada per Jaume Guillamet i, més tard, Lluís Bonada. (Costa, 1989; Costa, 1996; Guillamet, 1977)

La Llei Fraga establia una jurisdicció administrativa per als problemes de premsa; de manera que, davant un diari o uns periodistes sancionats injustament, l'empresa podia sol·licitar una revisió. Tanmateix, el mal ja era irreparable. Aquest fou el cas de la revista *Presència*, a la qual, tot i aixecar-li la suspensió dictada pel ministre Sánchez Bella, no havia pogut publicar durant més de dos anys. (Guillamet, 1977) Afortunadament, però, es va poder elaborar una segona edició, la qual es feia totalment en català. En un principi pretenia expandir-se per tot Catalunya. No obstant això, tenint en compte la poca projecció que tenia fora de Girona, van decidir centrar-se en els temes de la ciutat sense abandonar del tot el caràcter generalista. Així mateix, es va canviar el lema anterior per “la visió gironina de la Catalunya democràtica”. (Costa, 1989; Costa, 1996; Costa, 2003; Guillamet, 1977) El seu primer número era, en realitat, el 315 de *Presència*, en el qual hi figura la justificació de la seva absència:

“El número 314 de PRESENCIA portava data del 17 de juliol de 1971. Fins a aquest d'avui, que és el 315, han transcorregut —com en una condemna— dos anys, nou mesos i uns dies. Les raons d'aquest llarg silenci son ben conegudes, com també ha estat prou divulgada la notícia de la reaparició que avui s'acompleix feliçment. A les planes que segueixen, el lector hi trobarà el text de la sentència del Tribunal Suprem que, tot reconeixent la rao que teníem, ens ha fet la justícia que esperàvem. [...] Obrim aquesta nova etapa amb millores tècniques i formats visibles i amb el desig de millorar sobretot el contingut i la intencionalitat del setmanari, per tal de convertir-lo plenament en l'instrument de comunicació, de diàleg i de creació d'opinió pública que sempre hem somniat. Maldarem altra vegada per a portar a terme una tasca que creiem necessària: la de fer conèixer i de sotmetre a judici la nostra vida col·lectiva, amb els problemes de cada dia i les realitats del seu entorn immediat. I provarem de fer-ho donant la paraula i la cara, sense por i amb sentit de responsabilitat. No pas d'una manera gratuïta o arbitrària, sino com a fruit d'una reflexió profunda i d'un contacte directe amb les fonts vives de cada qüestió.” (Redacció (1974). Acte de Presència. Presència. Núm. 315. Pàg. 5.)

La reaparició de la revista va provocar moltes opinions al respecte; sobretot per part de molts mitjans, les reaccions dels quals foren majoritàriament positives i es publicaren en el mateix nº315 com a senyal de recolzament de la premsa. Així mateix, persones influents d'altres àmbits pogueren opinar també des de la seva perspectiva professional. Aquest fou el cas de Manuel Jiménez de Parga (citada per Guillamet, 1996), el qual des del seu punt de vista jurídic, va parlar sobre l'evolució de la sentència aplicada a la revista a les pàgines de *Presència*:

“La Llei de Premsa, si el Tribunal Suprem l'hagués aplicada de bon començament d'una manera progressista, hauria pogut haver estat una cosa molt distinta. Com totes les lleis, podia aplicar-se amb criteris restrictius o progressistes. Vostès mateixos, a Presència, han vist com l'actual Sala Tercera del

Suprem, renovada -ja que els vells magistrats ja no hi són i se n'hi han incorporat de nous-, ha interpretat la llei en un sentit progressista i ha pogut tornar a sortir la revista, cosa que semblava impossible” (p.108)

Convé destacar que els primers sorpresos per la reaparició foren els mateixos redactors i accionistes. Uns mesos abans de la suspensió de la revista -l'any 1971-, convençuts del seu tancament imminent, es buscava la manera de suplir la publicació setmanal de *Presència* amb algun altre projecte. (Costa, 1989; Guillamet, 1977) Així doncs, es va intentar sol·licitar nous permisos per editar alguna revista, però alguns col·laboradors i persones relacionades amb *Presència* estaven, en certa manera, proscrietes per les autoritats governatives. Costava trobar una persona que no fos repudiada pel règim i que pogués cursar aquesta sol·licitud. Afortunadament, van rebre ajuda d'en Ramón de Batlle Casals. Així doncs, es van crear dues sol·licituds per si de cas. La primera -la qual no va tenir èxit per les raons evidents- fou cursada a nom de Narcís-Jordi Aragó sota la creació d'una revista titulada *Cric*. Altrament, la segona sol·licitud seria presentada pel senyor Casals, la qual portava el nom de *Quatre Rius*. (Costa, 1989) Ambdues revistes anaven a ser molt senzilles, poc conflictives i de caire humorístic. Les respectives sol·licituds foren presentades entre el març i el setembre de 1973. Malauradament, mai van rebre cap resposta, ni afirmativa ni negativa, per part de la Direcció General de Premsa. Sembla ser que podria haver intervingut el Governador Civil, assabentat del que succeïa. (Costa, 1989; Guillamet, 1977).

Malgrat els entrebancs succeïts durant aquest període de temps, la reaparició de *Presència* fou finalment possible i aportà molta vitalitat en el panorama de la premsa i la cultura gironina, gràcies a la consolidació de certs pensaments i a la voluntat de voler regular la llibertat d'expressió, independentment de la posició política. (Guillamet, 1977) Fou una recuperació molt important pels òrgans d'informació democràtics, ja que havia lluitat per la normalització del català en el periodisme i oferia una alternativa informativa més realista en comparació amb la dels diaris oficials del règim i els eclesiàstics. (Guillamet, 1977) En aquest sentit, tot i el monopoli periodístic encapçalat per *Los Sitios* -el diari del règim-, es van començar a observar canvis en la manera d'informar-se dels lectors. (Costa, 2003) Per una banda, la incidència personal del setmanari gironí fou rellevant per moltes comarques que, o bé no disposaven de mitjans informatius propis, com ara la zona del Ripollès i algunes poblacions de la Costa Brava, o la premsa que s'adquiria no era democràtica, com passava a Figueres. (Guillamet, 1977) D'altra banda, els grans diaris de Barcelona, els quals aportaven un contingut més general, van començar a prendre consciència de l'abast i el protagonisme que estava adquirint la premsa provincial. (Costa, 2003)

Així doncs, van voler introduir més informació local per tal d'arribar a més llocs de Catalunya. Alguns d'aquests mitjans eren *La Vanguardia*, el qual arribava a distribuir uns 25.000 exemplars al dia a les comarques gironines; *El Correo Catalán*, que editava una edició especial de quatre pàgines dedicada a Girona; i *La Hoja del Lunes*, que li dedicava una edició semblant a l'anterior. (Costa, 2003)

2.2.6. El nou futur de la revista

Tanmateix, aquesta segona etapa del setmanari *Presència*, tot i haver avançat en certs aspectes com ara la llengua, va començar a tenir altres problemes, els quals aquest cop tenien a veure amb factors interns de l'equip. En primer lloc, la transformació del país -que veia com la dictadura cada cop tenia menys força- i les diferents tendències i ideologies polítiques de molts redactors i col·laboradors va generar moltes esquerdes. Amb la mort de Franco, la situació de la revista es va amainar. (Costa, 1996) Aquell mateix any, a Ripoll es va engegar la preparació d'un futur periòdic setmanal per a la comarca, el qual faria de suplement de *Presència* amb el nom de "A les valls del Ter i del Freser", dins les popularment conegudes com pàgines grogues. (Guillamet, 1977) Tanmateix, els diferents enfrontaments, juntament amb la reinstauració democràtica, van provocar un progressiu deteriorament de la qualitat de la revista; fet pel qual el febrer de 1978 passa de publicar-se setmanalment a fer-ho un cop al mes. (Aragó, 2013; Costa, 1996). En segon lloc, durant els anys següents a la reaparició de la revista, Catalunya bullia de nous projectes periodístics i polítics. Però l'article 2 de la Llei de Premsa i Impremta no seria derogat fins al mes d'abril de 1977. Així doncs, les revistes més crítiques continuarien sent perseguides. En concret, l'abril de 1977 hagué d'anar al jutjat el director de *Presència* per haver posat els colors de la bandera republicana en una portada. (Guillamet, 1996).

A l'agost de 1979 es va tornar a renovar el càrrec de direcció, aquest cop amb Pere Madrenys com a capdavanter de la revista. Així i tot, l'octubre de 1982 *Presència* publicà el seu últim número com a setmanari independent. (Aragó, 2013) La revista no reapareixeria fins el desembre del mateix any, aquest cop com a suplement dominical del mitjà gironí *Punt Diari*, i successivament d'altres mitjans informatius de Catalunya com *El Punt Avui*, *El 9 Nou*, *Diari d'Andorra*, *Diari de Balears* i *Vilaweb*. (Aragó, 2013; Costa, 1996). Finalment, després de més de 50 anys difonent informació, *Presència* es dissol el 6 de maig de 2018.

3. METODOLOGIA

Tal com s'ha esmentat anteriorment, i tenint en compte els objectius predeterminats sobre la Llei Fraga i el setmanari *Presència*, el motiu d'aquesta investigació es vol centrar en posar en evidència el pretès liberalisme del decret-llei a través de la revista gironina. Per tal de determinar si realment l'aplicació de la Llei de Premsa del 1966 tenia tantes ambigüitats, es realitzarà un anàlisi cronològic de les publicacions de *Presència* que hagin estat sancionades a causa de l'aplicació de la normativa. Tanmateix, l'estudi parteix de les afirmacions proporcionades en el marc teòric, les quals recolzen, d'una banda, el manteniment de la censura per part de la Llei Fraga -almenys en el sector específic de la premsa gironina republicana-, i de l'altra, les desmesurades acusacions aplicades al setmanari gironí. Així doncs, tenint en compte aquestes premisses, la hipòtesi d'aquesta investigació es basarà en recolzar les teories dels professionals del periodisme: La Llei de Premsa i Impremta del 1966, lluny del que prometia, va seguir censurant la llibertat d'expressió d'aquells mitjans que no seguien la ideologia franquista; sobretot als que pertanyien a la premsa catalana i, més concretament, a la gironina.

La finalitat d'aquesta investigació es basa en voler assolir unes conclusions a través d'una única mostra, que en aquest cas serà el setmanari *Presència*; una revista gironina que, malgrat els entrebancs ocasionats per la dictadura i les divergències internes de l'equip, ha aconseguit mantenir-se durant 53 anys -la majoria d'ells com a suplement dominical d'altres mitjans de comunicació catalans-. No obstant això, el període temporal que interessa en aquest estudi és el temps comprès entre el 18 de març de 1966 -data de promulgació oficial de la Llei Fraga- i el 20 d'abril de 1974 -data de reaparició de la revista gironina, després de la seva suspensió al 1971-. A banda d'aquesta retrospectiva al passat del setmanari, s'han afegit algunes dates específiques posteriors, ja que s'han considerat importants per complementar la informació.

El motiu d'elecció d'aquesta revista han estat, en primer lloc, gràcies a l'extens contingut informatiu proporcionat a través de les fonts secundàries utilitzades, i en segon lloc, perquè els seus ideals polítics anaven en contra del franquisme; motiu pel qual tenia més probabilitats de ser coaccionada per les autoritats. Tanmateix, al tractar-se d'una única unitat d'anàlisi seleccionada a través d'un criteri personal, no és possible conèixer quin marge d'error hi haurà. Dependrà, doncs, del tipus de mitjà que s'analitzi -si seguia la ideologia franquista o no- i de la resposta mediàtica que oferia -si no tenia molt de ressò, si era generalista o de proximitat, el contingut que redactava, etc.-.

Tenint en compte que les conclusions d'aquest treball es basaran en la resolució -o no- de la hipòtesi anteriorment citada, es tracta d'una investigació explicativa de caràcter qualitatiu. En aquest sentit, s'ha fet ús de fonts secundàries provinents de teories de professionals, així com d'un detallat treball de camp a través de la recerca personal dels números de la revista que interessaven per aquesta investigació.

4. RESULTATS

4.1. De la primera sanció a la proclamació del nou equip directiu

4.1.1. “Criminal de guerra”

En base a les teories exposades en el marc teòric, la primera infracció fou comesa el 30 de juliol del 1966. La revista havia publicat una notícia on s’acusava el president Johnson de criminal de guerra. En concret, el llavors president dels Estats Units havia bombardejat en diverses ocasions a Vietnam a causa d’un conflicte polític amb el territori. Una decisió que fou criticada per molts països com ara França. Així doncs, i recollint la proposta de Bertrand Russell -un filòsof anglès-, es demanava que Johnson assumís la responsabilitat dels seus actes. Tècnicament, les conseqüències d’aquest número no només foren econòmiques sinó també jurídiques, ja que Bonmatí i Alcalde foren suposadament processats sota l’acusació d’haver comès un delictes d’injúries contra el cap d’estat d’un “país amic”. (Costa, 2003)

Presència (30/07/1966). Núm. 56

No obstant això, la informació que es detalla en les següents publicacions no especifica, de moment, quines foren les conseqüències exactes de la sanció. En concret, el que es declara en el número 71 de la revista són les intencions del Tribunal Suprem d’aplicar mesures en contra del setmanari. Això no obstant, i coincidint amb el marc teòric, uns números més tard s’anuncia el sobreseïment de l’acusació:

“[...] De otra parte, contra PRESENCIA, hay formulada una querrela presentada por la Embajada de los EE. UU a través de su Consulado en Barcelona, por haber publicado hace varias semanas (apareció en julio) un artículo que bajo el título de «Jhonson, criminal de guerra» expresaba diversos puntos de vista, sobre la actuación del Presidente Norteamericano, en el actual conflicto del Vietnam. ¡Magnífico! Y nosotros haciendo el Quijote, aceptando querellas y algo más. Huelgan comentarios. Bastan los hechos y las transcripciones. Pero ya nos dirán, como pueden conjugarse ambas posturas.” [Redacció (12/11/1966). Presència: Nuestros “amigos” los EE.UU. Núm. 71. Pág. 1.]

“Por la Sala de Gobierno de la Audiencia Provincial de Gerona, ha sido sobreseido el sumario que venía instruyéndose contra «PRESENCIA», por la publicación en el mes de Julio pasado, de dos artículos, que por la Fiscalía del Supremo, se habían considerado ofensivos para el Presidente Jhonson, al criticar su política en la guerra del Vietnam. El sobreseimiento se fundamenta en el criterio, de no estimarlos injuriosos, para el Presidente americano. Celebramos que la Justicia

española, haya aplicado un recto criterio, lo cual es una nueva prueba de su inalterable independencia.” [Redacció (26/11/1966). Presència: Sobreseimiento. Núm. 73. Pàg. 1.]

4.1.2. Els articles sobre la situació bèl·lica de Vietnam

Així mateix, tal com s'especifica a la notícia anterior, l'acusació anava a ser aplicada en dos articles. Tanmateix, a banda del número del 30 de juliol, no s'especifica quina podria haver estat l'altra publicació implicada, ja que la temàtica sobre Vietnam apareix reiteradament en altres números anteriors:

“Todos nosotros hemos visto publicadas en la prensa mundial escenas como las que nos muestran estas fotografías. Comprendemos la "preocupación" del presidente Jhonson por verse obligado a reanudar los bombardeos. [...] Es preciso negociar la paz en Vietnam y para esto es igualmente necesario que contendientes y espectadores definan las bases sobre las que es posible hacerlo y el marco en que pueden desarrollarse las negociaciones. [...] Hemos sido testigos, en este último período, de un permanente recorrido de cancillerías por parte de diplomáticos y hombres políticos que manifiestan interesarse por la paz en el Vietnam. Es tal vez hora de que, acabando con estas idas y venidas, todos los interesados coincidan en Ginebra o en cualquier otro lugar y decidan cambiar el sillón del reactor por el de una mesa de negociaciones de donde surja esa paz anhelada por todos los pueblos.” [Santiago Morera (15/03/1966). Presència: Vietnam. Los Caminos hacia la paz. Núm. 39. Pàg. 10]

“Si los americanos bombardean cada vez más, el Vietnam del Norte, es porque sostienen la teoría de que la resistencia del Vietcong tan sólo persiste por la ayuda y las consignas que reciben de Hanoi. "Si llegamos a arrasar el Norte, el Viet-cong, cederá", afirma América. Sin embargo se está demostrando que la teoría americana no es cierta, en absoluto.[...]” [Redacció (16/04/1966). Presència: El vietnam. Núm. 41. Pàg. 3.]

“Aunque no corresponda a nuestra sociedad, quiero traer aquí una noticia leída en la prensa española. En los Estados Unidos se ha acordado el envío al frente del Vietnam, como combatientes, de los estudiantes que obtengan peores notas en los exámenes de final de curso. Digo que esto no pasa en nuestra sociedad, teniendo en cuenta la actividad mimética que lleva a "nuestra sociedad" a copiar todo lo malo de las sociedades que en España se consideran desarrolladas. Si no existiera esta actividad mimética, no valdría la pena comentar la noticia. Pero el hecho de que en nuestro país no falten admiradores de alguno de los aspectos de la sociedad norteamericana me inclina a hacer este comentario y, al mismo tiempo, a denunciar esa mimesis que venimos sopiértando desde hace ya más de un siglo.[...]” [José María Rodríguez Méndez (21/05/1966). Presència: Una noticia escalofriante. Núm. 46. Pàg. 7.]

“La guerra del Vietnam es la gran guerra de nuestro siglo, es nuestra vergüenza. [...]” [Redacció (16/07/1966). Presència: Vietnam, nuestra vergüenza. Núm.54. Pàg.1.]

A més a més, inclús després d'haver-se conegut la infracció, la revista gironina va seguir parlant del tema, i col·locant l'articles en primera pàgina:

“Por la prensa francesa nos enteramos de la decisión de organizar en París la constitución de un Comité-Vietnam Nacional y de fusionar consigo cuantos comités están naciendo en diversos ambientes y capas sociales para luchar en favor de este desgraciado pueblo, con el fin de que puedo obtener la paz y lo independencia. [...] Cuantas personas estén de acuerdo con este Movimiento en favor de la paz para el Vietnam pueden mandar allí su adhesión. Así lo haremos nosotros.”

PRESENCIA

30 RUE GAY LUSSAC, PARIS

Mucho hemos dicho en estas columnas sobre la opinión que nos merece la injusta guerra del Vietnam, pero en tan grave el asunto que pensamos que aun hemos llamado a la democracia. A miles de kilómetros de nosotros un pueblo combate por su libertad, por su dignidad. Y por absurdo que parezca también por la nuestra, por la libertad y dignidad de todos los pueblos que no quieren ser oprimidos. Por la prensa francesa nos enteramos de la decisión de organizar en París la constitución de un Comité-Vietnam Nacional y de fusionar consigo cuantos comités están naciendo en diversos ambientes y capas sociales para luchar en favor de este desgraciado pueblo, con el fin de que pueda obtener la paz y la independencia. «Hoy» dice el «Nouvel Observateur»: la dispersión de las eficiencias y, ante la gravedad de los acontecimientos, sentimos el profundo deber en lo que se refiere a la lucha al lado del pueblo vietnamita, de unirse todos inmediatamente. El Día Internacional contra la guerra del Vietnam (10 de diciembre de 1966), será inaugurado por el Tribunal organizado por Bertrand Russell para juzgar los crímenes de guerra cometidos por el gobierno de los Estados Unidos. Se constituirá un cuerpo de voluntarios civiles que se pondrán a disposición del gobierno del Vietnam del Norte. Este Comité-Vietnam Nacional, ya en marcha, tiene su sede en el núm. 30 de la rue Gay Lussac en París. Cuantos personas estén de acuerdo con este Movimiento en favor de la paz para el Vietnam pueden mandar allí su adhesión. Así lo haremos nosotros.

Presència (19/11/1966). Núm. 72.

PRESENCIA

BATIR EL PROPIO
«RECORD»

En el momento de redactar nuestra primera página y relejendo la prensa de los últimos días, una vez más, recorren nuestra conciencia un escalofrío de indignación y de impotencia ante la ininterrumpida noticia del «record» americano en el Vietnam. He aquí la última recibida de Saigón:

«Hoy los aviones norteamericanos han llevado a cabo una de las acciones destructoras más espectaculares de toda la guerra. Los bombarderos «B-52», han dejado caer toneladas de bombas incendiarias sobre lo que se cree que es el cuartel general del Vietcong en Vietnam del Sur...»

Ante la dificultad de avanzar entre la espesura y el temor a perder numerosas vidas humanas entre las filas propias, los jefes norteamericanos, han optado por un sistema radical para acabar con este nido terrorista. Así pues los superbombarderos «B-52», han dejado caer de forma metódica, sobre un área de 18 millas cuadradas, centenares de toneladas de bombas. Al poco rato todo este sector era una inmensa hoguera. Los árboles eran troncos colosales, cuyas llamas se divisaban a muchos kilómetros de distancia».

Quisiéramos participar al mundo nuestra intranquilidad y advertir del peligro de acostumbramiento al que nos conduce esta trágica guerra interminable. No tenemos derecho a desmayar en la protesta porque todo silencio, toda pasividad, nos desolidariza del pueblo vietnamita y nos envilece.

30 RUE GAY LUSSAC
PARIS 7^e ARRONDISSEMENT

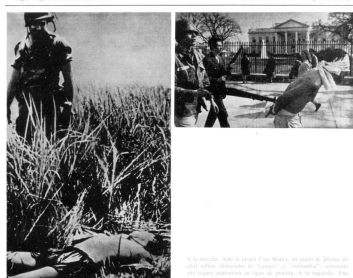
“En el momento de redactar nuestra primera página y relejendo la prensa de los últimos días, una vez más, recorre nuestra conciencia un escalofrío de indignación y de impotencia ante la ininterrumpida noticia del "record" americano en el Vietnam. [...] Quisiéramos participar al mundo nuestra intranquilidad y advertir del peligro de acostumbramiento al que nos conduce esta trágica guerra interminable. No tenemos derecho a desmayar en la protesta porque todo silencio, toda pasividad, nos desolida a la riza del pueblo vietnamita y nos envilece.”

Presència (21/01/1967). Núm. 81

“Con el conflicto vietnamita como asunto principal, se anuncia para el 26 de abril la reunión en París del titulado «Tribunal Internacional para los Crímenes de Guerra», creado por el filósofo Bertrand Russell. No se trata de un proceso en el sentido técnico de la palabra, sino de una manera de encuesta, a través de las informaciones recogidas por los miembros de dicho Tribunal. Para dichas informaciones representará, sin duda, una aportación de gran interés la creciente resistencia de la juventud de Norteamérica a intervenir en la matanza. Los jóvenes protestatarios que aquí aparecen, no tendrán tal vez la revolucionaria ambición de cambiar el mundo; parece, sin embargo, muy clara su intención de que un determinado mundo (el mundo del odio y la guerra) no les haga cambiar.”

PRESENCIA

30 RUE GAY LUSSAC, PARIS

Con el conflicto vietnamita como asunto principal, se anuncia para el 26 de abril la reunión en París del titulado «Tribunal Internacional para los Crímenes de Guerra», creado por el filósofo Bertrand Russell. No se trata de un proceso en el sentido técnico de la palabra, sino de una manera de encuesta, a través de las informaciones recogidas por los miembros de dicho Tribunal. Para dichas informaciones representará, sin duda, una aportación de gran interés la creciente resistencia de la juventud de Norteamérica a intervenir en la matanza. Los jóvenes protestatarios que aquí aparecen, no tendrán tal vez la revolucionaria ambición de cambiar el mundo; parece, sin embargo, muy clara su intención de que un determinado mundo (el mundo del odio y la guerra) no les haga cambiar.

30 RUE GAY LUSSAC, PARIS 7e ARRONDISSEMENT

Malgrat la falta d'informació detallada número 56 de Presència en relació amb la sanció imposada, en el marc teòric s'especifica que la infracció va suposar una multa de 10.000 pessetes per haver infringit l'article 2 de la Llei de Premsa i Impremta del 1966. Segons dictamina el decret, el govern podia intervenir i limitar la llibertat d'expressió i el dret a la difusió d'informacions en cas que es parlés de qualsevol tema relacionat amb “las exigencias de la defensa nacional, de la seguridad del Estado y del mandamiento del orden público interior y la paz exterior” (BOE, 1938), entre altres condicions. Per altra banda, convé recordar la informació esmentada en el marc teòric en relació amb l'entrada d'Espanya a l'ONU l'any 1955, després d'haver passat tants anys vetat a causa de la seva col·laboració amb el règim nazi d'Alemanya. Així doncs, i degut sobretot a l'hostilitat que es seguia aplicant a Espanya a causa del manteniment de la dictadura, al govern no li interessava entrar en un conflicte extern amb Estats Units. (López, 2016) En darrer terme, la normativa vigent establí que la responsabilitat del director no quedava eximida encara que la justícia exculpés al diari o revista sancionada, de manera que l'equip directiu i accionista podia seguir rebent multes o inclús suspensions de certs càrrecs: (Guillamet, 1977; López, 2016).

“-Director.- Al frente de toda publicación periódica o agencia informativa, en cuanto medio de información, habrá un Director, al que corresponderá la orientación y la determinación del contenido de las mismas, así como la representación ante las autoridades y tribunales en las materias de su competencia.” (art.34, LP, de 19 de març de 1966)

“-Responsabilidad.- Uno. El Director es responsable de cuantas infracciones se cometan a través del medio informativo a su cargo, con independencia, de las responsabilidades de orden penal o civil que puedan recaer sobre otras personas, de acuerdo con la legislación vigente. [...]” (art.39, LP, de 19 de març de 1966)

Així doncs, és molt probable que, tot i no donar constància directa en el mateix setmanari, l'equip directiu de *Presència* hagués assumit les conseqüències malgrat quedar el cas sobresegut. Així mateix deixa constància el periodista i director de la segona etapa del setmanari, Narcís-Jordi Aragó, en el seu llibre de memòries *Periodisme sota sospita* (2013). En concret, Aragó explica que, durant una reunió per parlar sobre el futur de *Vida Catòlica* -diari eclesial on ell hi col·laborava-, un dels seus membres va explicar que Manuel Bonmatí estava desesperat perquè la revista *Presència* tenia acumulades multes per un import de 170.000 pessetes i els responsables del setmanari no tenien diners per pagar-les. A més, Aragó afegeix que la revista, “al llarg dels dos anys de vida -ja que aquesta reunió es produeix al 1967-, havia fet una deriva ideològica que no podia satisfer a gaires persones.” (pp.57-59) Així i tot, tal com s'esmenta al marc teòric i al llibre anterior, el Bisbat de Girona va accedir a subvencionar la quantitat sol·licitada a canvi de que la revista passés a les mans d'un nou equip; concretament el format per Aragó.

4.1.3. Les sancions aplicades a la joventut universitària i obrera

Tenint en compte aquestes declaracions, juntament amb l'aparició de números que ho confirmen, l'any 1967 va comportar més sancions que no pas el primer any:

“La pasada semana hablábamos de la urgente necesidad de establecer un diálogo de aclaración mutua entre la Dirección General de Prensa y los periodistas; urgente necesidad de saber a qué atenerse. Reproducimos a continuación una lista-balance de la Ley de Prensa después de un año de vigencia, aparecida en “Signo” y recogida por “Revista de Revistas” (lista, por otra parte, incompleta, por lo menos en cuanto a “Presencia”, ya que, además del mencionado, ha habido en contra nuestra un segundo secuestro y muchos expedientes más) que confirma una vez más la necesidad del diálogo. [...] **FEBRERO**. - Orden de secuestro y querrela contra el diario “Madrid”. Secuestro de “PRESENCIA”. Sobreseimiento del segundo secuestro de “Signo”. Expediente administrativo al director de la Agencia “Europa Press”. [...]” [Redacció (06/05/1967). Presència: Un año después. Núm. 96. Pàg. 1]

Segons aquest darrer número, el 1967 havia estat un any que havia començat amb nombroses infraccions per part de les autoritats. Segons s'indica a la llista de mitjans afectats, el setmanari va patir un segrest en alguna publicació del mes de febrer, el qual es podia realitzar aplicant el segon apartat de l'article 64 de la Llei de Premsa i Impremta del 1966:

“-De la responsabilidad penal y de las medidas previas y gubernativas-. [...] Dos. Cuando la Administración tuviere conocimiento de un hecho que pudiera ser constitutivo de delito cometido por medio de la Prensa o Imprenta y sin perjuicio de la obligación de la denuncia en el acto a las autoridades competentes, dando cuenta simultáneamente al Ministerio Fiscal, podrá, con caracter previo a las medidas judiciales que establece el título V del libro IV de la Ley de Enjuiciamiento Criminal, ordenar el secuestro a disposición de la autoridad judicial, del impreso o publicación delictivos donde quiera que éstos se hallaren, así como de sus moldes para evitar la difusión. La autoridad judicial, tan pronto como reciba la denuncia, adoptará la resolución que proceda respecto del secuestro del impreso o publicación, y sus moldes.” (art. 64, LP, de 19 de març de 1966)

La publicació segrestada no queda especificada a l'article. Tanmateix, en el paràgraf anterior es puntualitza que *Presència* ha estat sancionada en més ocasions, tal com recolza la informació del marc teòric. Segons els experts, les infraccions de l'any 67 correspongueren a notícies referents a temes polítics, sindicals i universitaris d'autors com Francisco Fernández Buey, Ana Maria Moix i Montserrat Roig.

4.1.4. Rectificacions per part de la revista gironina

Realment, no es detallen quins han estat els números afectats. Això no obstant, i prenent d'exemple els escrits de gener i febrer, apareixen publicats alguns articles on el director s'ha de justificar de certes acusacions que se li imputen. Un dels casos es produeix a finals de

gener del mateix any, quan el setmanari publica -a la secció “Denúncia”- la suspensió de la revista *AUN* a causa d’unes irregularitats administratives:

“La revista *AUN* [...] era una revista desconocida casi en toda España hasta que, hace pocos días, todos nos hemos enterado de que un oficio del Ministerio de Información y Turismo anunciaba su suspensión debido a ciertas "irregularidades en el cumplimiento de las normas establecidas para su edición". La revista *AUN* ha sido suspendida. Así, sin más ni más. Simplemente por unos fallos administrativos. Ocho años de existencia, ocho años de honestidad y de preocupación social, ocho años de lucha dura por la justicia de criterio y de información, no son nada, no significan nada frente a ese mundo aplastante de la Administración, de los "requisitos legales", de lo formulario. Nosotros desde aquí, sentimos el clamor contra la injusticia burocrática que significa la suspensión de una prensa que lleva nada menos que ocho años en la brecha. [...] Profundamente aterrados por lo que está significando para el país esta prolifera y minimizante “purga administrativa” que se está operando en toda la prensa en general. [...]” [Redacció (28/01/1967).

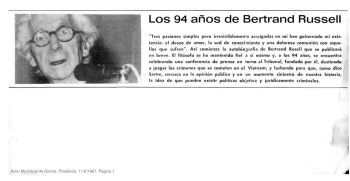

Presència: En la lluita contra la por. Núm. 82. Pàg. 1]

Presència (28/01/1967). Núm. 82

Tanmateix, i en base a les justificacions de la Direcció General de Premsa, sembla ser que les acusacions eren errònies. Així doncs, d’acord amb l’aplicació de l’article 62⁸ del decret-llei de Premsa i Impremta de 1966, la revista *Presència* va haver de rectificar i publicar una nota enviada per la Delegació Provincial del Ministeri d’Informació i Turisme:

“NOTA DE LA DIRECCIÓN GENERAL DE PRENSA. -El semanario “PRESENCIA”, en la portada de su número 82 de 28 de Enero de 1967, inserta una información en la Sección “Denuncia” afirmando que la Revista “AUN” ha sido suspendida.- [...] La publicación “AUN” no ha sido suspendida, simplemente se ha producido la casualidad del correspondiente permiso de edición por condiciones formales que en aquél se establecieron de acuerdo con lo solicitado por los interesados. [...]” [Redacció (11/02/1967). *Presència*. Núm.84. Pàg. 1]

Presència (11/02/1967). Núm.84

8. “Derecho de rectificación.- Los Directores de las publicaciones periódicas están obligados a insertar gratuitamente en el número siguiente a su recepción, y en las condiciones del artículo sesenta, cuantas notas o comunicados les remitan la Administración o autoridades, a través de La Dirección

General de Prensa o de las Delegaciones Provinciales del Ministerio de Información y Turismo, rectificando o aclarando información publicada en aquella sobre actos propios de su competencia o función.” (art. 62, LP, de 19 de març de 1966)

El mateix dia que es publicava l'article sobre la revista *AUN*, un dels col·laboradors va redactar un conte titulat "Secuestro". Segons s'argumenta al final del relat, "todas las personas, países, entidades públicas o privadas y acontecimientos de esta historia son absolutamente imaginarios. Cualquier parecido con la realidad deberá reputarse como influencia del subconsciente y hacer responsable de ella al doctor Freud". Tanmateix, la lectura del conte evidencia una clara metàfora sobre les conseqüències de "dir la veritat" en aquest país.

Presència (28/01/1967). Núm. 82.

Un altre cas es produeix també a mitjans de gener de 1967, quan a *Presència* es publica un article on es parla sobre una discussió al voltant d'aspectes polítics, en la qual s'hi veien implicats dos diaris espanyols de bona reputació. El motiu de la desavinença havia estat la publicació a l'*ABC* d'una notícia de l'escriptor José Mª Pemán, en la qual es parlava sobre el possible regnat del príncep Don Juan Carlos un cop Franco morís; fet que el diari *Arriba* -òrgan oficial del "Movimiento"- no compartia i argumentava d'una forma -segons la notícia de *Presència*- poc respectuosa. La resposta del setmanari gironí, a través de Manel Bonmatí, fou negativa, ja que considerava inadequat discutir sobre aquests temes havent-hi altres aspectes polítics i socials més importants a resoldre:

“Acababan de hacerse públicos los resultados del referéndum, en la jornada posterior al 14 de diciembre, cuando dos periódicos españoles, muy representativos de amplias zonas del país, se enzarzaron en una agria discusión de tipo "político" que aún sigue a estas alturas. [...] A nosotros, todo esto nos causa mucha tristeza. En un país, en que hay planteados miles de problemas de "índole vilal", ¿cómo vamos ahora a enzarzarnos en una discusión tan bizantina? [...] Aparte de ello, es innegable que todas estas discusiones, tienen un claro fondo político, precisamente lo que se quiere desterrar y anular. [...] A ver si entre todos, hay un poco más de formalidad y no se convierte el "referéndum", en un "estatus" para uso privado y aun para ciertas clases.” [Bonmatí, M. (14/01/1967). *Presència*: El Post-Referéndum. Núm. 80. Pág. 2.]

Tanmateix, i malgrat no formar part d'aquesta discussió, el director del diari *Los Sitios*, Fulgencio Miñano Ros, va contestar a Bonmatí a través d'un comentari titulat "Imputaciones discutibles". En aquest article, el director es centrava sobretot en acusar a *Presència* d'imposar els seus ideals "comunistes" tot posant en dubte a la "Falange":

“[...]Desde esta plataforma amistosa, y guardando aproximadamente el mismo lapso semanal, vamos a formular ciertos reparos al artículo que, con la firma de su editor ha publicado la revista "Presencia". [...] "Lo único que se observa —se dice en el mencionado artículo— son cambios de postura. Los que antes eran totalitarios, ahora quieren ser los más demócratas, y aún de izquierdas". ¿A quién aludirá nuestro compañero? [...] Con buen juicio, algún lector avisado apostillará la posibilidad de que los dardos apunten a Falange. En tal caso, el reproche sería doblemente infundado. En primer lugar, porque toda política de acercamiento entre los pueblos y los hombres, por encima de sus divergencias ideológicas, es loable, sobremanera si, como en esta ocasión ocurre pueden derivarse además mutuos beneficios materiales. Luego porque a diferencia de otras agrupaciones políticas, Falange nace repudiando al dogmatismo de los programas previos, que anquilosan y esterilizan la flexibilidad requerida por el fluir de los hechos y sus circunstancias. De esta suerte, la mecánica política adquiere una agilidad que, lejos de debilitar, fortalece el servicio y la vigencia de los valores superiores y permanentes. Por lo demás, ¿qué han hecho las grandes fuerzas políticas europeas? [...] No son los presentes, como vemos, tiempos de rigideces, y poco lógico parece alentar el «mantenello y no enmendallo», del que se há querido hacer símbolo del cerrilismo español, desde plataformas que debemos suponer más abiertas.” [Miñano Ros, F. (22/01/1967). *Los Sitios: Imputaciones discutibles*. Núm. 7.322. Pàg. 1-2.]

Al número següent del setmanari, Bonmatí semblava haver-se vist forçat a aclarir algunes qüestions referents a l'article "Post-Referéndum". En aquest sentit, les primeres frases de l'article evidencien un intent d'apropament de postures tot alabant la figura del director de *Los Sitios*. Així mateix, també s'esforça en deixar clar que el setmanari no segueix cap ideal comunista i en matitzar qualsevol dubte que hagués quedat, per evitar qualsevol altre especulació. Això no obstant, es manté ferm en la seva admiració cap a la democràcia:

“[...] Realmente casi no nos atrevemos a discutir, con un hombre de tan fina percepción periodística, de tan formidable preparación doctrinal y además de una elegancia, como escritor, que desde luego resulta muy difícil intentar alcanzar, ni tan sólo parcialmente. [...] En primer término, el motivo esencial de nuestro artículo, era mostrar una plena disconformidad, con la posición de "Arriba", ante el caso Pemán. [...] También se nos imputa, que nos hayamos referido a la Falange. Y en ese aspecto voy a decirle al amigo Miñano, que para mi modesto entender, nada puede imputarse al "partido único", en lo que se refiera a la gobernación del país, por una simple razón: la de que no han tenido nunca la oportunidad de gobernar, al menos de gobernar plenamente, en el claro sentido político de la palabra. [...] Somos unos admiradores de la democracia, siempre dentro del orden y del respeto a las doctrinas ajenas. Una democracia plenamente cristiana y de amplio contenido social, sería y es admirable. ¡Qué es difícil implantarla! También lo reconocemos, pero créanos amigo Miñano, que no quedan otras alternativas, al menos por el momento. [...]” [M.B.R. (04/02/1967). *Presència: Puntualizando*. Núm. 83. Pàg. 2]

Darrerament, el 25 de febrer de 1967, *Presència* publicava un darrer article titulat "Intentando el diálogo", on apareixia, pràcticament amb les mateixes paraules, el discurs del número anteriorment descrit. Es desconeix per què Bonmatí va insistir en el tema. Tanmateix,

es podria entendre que buscava una resposta més objectiva i positiva per part de Don Fulgencio. Així doncs, malgrat no haver-se formulat cap declaració al respecte, dona la sensació que aquesta mena de disculpa o justificació dels fets, hagi estat imposada per part d'autoritats superiors; sobretot si el diari oficial del règim dins les comarques gironines, *Los Sitios*, acusava al setmanari de mantenir uns ideals totalment contraris a la dictadura.

4.1.5. Opinions sobre l'aplicació de la Llei de Premsa i Impremta de 1966

Recollint la teoria del professor Lluís Costa al seu llibre *El periodisme*, el que es pot observar fins ara és l'evident imposició d'un criteri molt ferm per part de la direcció del setmanari, la qual estava formada per Carme Alcalde i Rosa Mª Prats. L'objectiu de les periodistes era fer del setmanari, un mitjà de comunicació incisiu i valent. Tanmateix, els seus ideals ocasionaven molts problemes al fundador de *Presència*, Manuel Bonmati, ja que s'havia de fer responsable de totes les advertències que rebien per sobrepassar, en certes ocasions, els límits permesos per la Llei de Premsa i Impremta de 1966 -els quals eren molt ambigus respecte a la temàtica sobre la qual es podia parlar en els diaris i revistes comarcals-. En aquest sentit, lluny de mantenir-se al marge i oferir un contingut únicament local, el setmanari gironí donava la seva opinió sobre la nova normativa i sobre com considerava que estava afectant a la premsa:

“Parece ser que ya no sirven las viejas palabras. La libertad comporta siempre formas nuevas, nuevas expresiones más aptas para ajustarse a la verdad. El obstáculo, la corteza que hay que romper, es el de la soledad a la que hemos estado sumergidos; nuestra soledad, la de los que "decimos": y la otra soledad, la de los que de nosotros se alimentan. [...] Ahora la tarea es del periodista que acaba de aprender que, antes que profesional de la letra impresa, es un hombre, es decir, una conciencia con el deber de darse sometiendo, a la escuela social de la experiencia, el mayor conocimiento posible de aquello que va a narrar. Antaño nos dejaron sin palabras nuestras. Ahora ya no queremos aquéllas ni tampoco nos van a dar otras. Debemos crearlas partiendo del cero, viviendo el acontecimiento, el objeto de la crónica y narrarla claramente, honestamente; abominando del viejo, equivoco, falso lenguaje, asimismo a base de rutina. [...] Debemos forjarnos una cultura y tratar de convertirnos, cada uno de nosotros, en el más culto de los ciudadanos. Porque la gente que meta las narices en los periódicos y revistas, tendrá derecho a pedirnos cuentas y nosotros no lo tendremos a negarlas. [...]”

LAS NUEVAS PALABRAS

Para ser que ya no sirven las viejas palabras. La libertad comporta siempre formas nuevas, nuevas expresiones más aptas para ajustarse a la verdad. El obstáculo, la corteza que hay que romper, es el de la soledad a la que hemos estado sumergidos; nuestra soledad, la de los que "decimos": y la otra soledad, la de los que de nosotros se alimentan. [...] Ahora la tarea es del periodista que acaba de aprender que, antes que profesional de la letra impresa, es un hombre, es decir, una conciencia con el deber de darse sometiendo, a la escuela social de la experiencia, el mayor conocimiento posible de aquello que va a narrar. Antaño nos dejaron sin palabras nuestras. Ahora ya no queremos aquéllas ni tampoco nos van a dar otras. Debemos crearlas partiendo del cero, viviendo el acontecimiento, el objeto de la crónica y narrarla claramente, honestamente; abominando del viejo, equivoco, falso lenguaje, asimismo a base de rutina. [...] Debemos forjarnos una cultura y tratar de convertirnos, cada uno de nosotros, en el más culto de los ciudadanos. Porque la gente que meta las narices en los periódicos y revistas, tendrá derecho a pedirnos cuentas y nosotros no lo tendremos a negarlas. [...]”

la digna señora del autobús

El autobús, el autobús, el autobús. He aquí el protagonista de una de las crónicas más interesantes que he leído en este número. La autora, una periodista de la revista "Los Sitios", narra con una precisión y una claridad que me ha gustado mucho. El texto es claro y conciso, y el lenguaje es sencillo y directo. Me ha gustado mucho el uso de la primera persona, que da un toque de intimidad y de cercanía al lector. El texto es muy interesante y me ha gustado mucho. Me ha gustado mucho el uso de la primera persona, que da un toque de intimidad y de cercanía al lector. El texto es muy interesante y me ha gustado mucho.

TEATRO

“LA ÚLTIMA CENA”, de Nicolás J. Aragón.

El teatro de Nicolás J. Aragón es un teatro que busca la verdad y la justicia. Su obra "La última cena" es un ejemplo de ello. El texto es claro y conciso, y el lenguaje es sencillo y directo. Me ha gustado mucho el uso de la primera persona, que da un toque de intimidad y de cercanía al lector. El texto es muy interesante y me ha gustado mucho.

“El que el 18 de març de 1966 s'aprova una "Ley de Prensa e Imprenta" que era normativa del dret a la llibertat d'expressió de les idees, reconegut als espanyols en l'article 12 del seu "Fuero", i el que fa pocs dies es modifiquessin articles del Codi Penal amb la finalitat de descriure delictes realitzables en l'ús de la premsa i impremta i establint noves sancions, ha determinat un remarcable moviment d'opinió adversa. [...] Tècnicament, dos són els defectes més importants en la reforma d'aquestes mesures de càstig: la duplicitat amb sancions administratives {ja previstes a la Llei de Premsa i Imprenta} i la vaguetat, la imprecisió jurídica de les figures de delictes. [...] Si el legislador no creu en l'aplicació de la Llei i la utilitza únicament com a arma política, ¿on queda la necessària vinculació de la Llei a la Justícia i el Bé Comú? Si una llei que afecta a cosa tan cabdal com és la llibertat d'expressió i la possibilitat de l'exercici professional del periodista, arbitre responsable de l'opinió pública, es tracta d'aquesta manera, ¿quina serà la llei general de drets i obligacions que calgui respectar? ¿Es que és menys important el dret a l'expressió lliure i a la informació que el dret a la propietat, posem per cas? [...]"

LA LLEI EL CASTIG I LA SEGURETAT

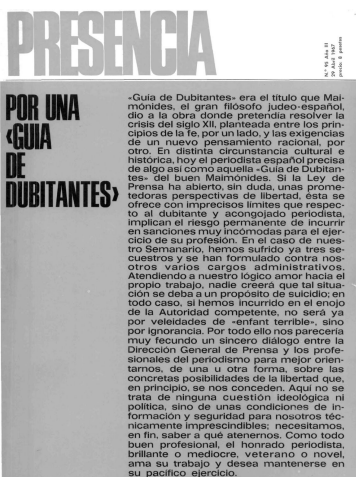
"No es una amenaza como otras medidas que nos vemos a que sólo se aplicaran a ciertos momentos, sino es un instrumento que no sea del momento, sino es, definitivamente. El cual quiere decir que cuando se aplica que está en vigor, que más que la justicia es el castigo que se impone". - ANTONIO JORDI DE LARREA. (Este es parte de una carta)

El que el 18 de març de 1966 s'aprova una "Ley de Prensa e Imprenta" que era normativa del dret a la llibertat d'expressió de les idees, reconegut als espanyols en l'article 12 del seu "Fuero", i el que fa pocs dies es modifiquessin articles del Codi Penal amb la finalitat de descriure delictes realitzables en l'ús de la premsa i impremta i establint noves sancions, ha determinat un remarcable moviment d'opinió adversa. [...] Tècnicament, dos són els defectes més importants en la reforma d'aquestes mesures de càstig: la duplicitat amb sancions administratives {ja previstes a la Llei de Premsa i Imprenta} i la vaguetat, la imprecisió jurídica de les figures de delictes. [...] Si el legislador no creu en l'aplicació de la Llei i la utilitza únicament com a arma política, ¿on queda la necessària vinculació de la Llei a la Justícia i el Bé Comú? Si una llei que afecta a cosa tan cabdal com és la llibertat d'expressió i la possibilitat de l'exercici professional del periodista, arbitre responsable de l'opinió pública, es tracta d'aquesta manera, ¿quina serà la llei general de drets i obligacions que calgui respectar? ¿Es que és menys important el dret a l'expressió lliure i a la informació que el dret a la propietat, posem per cas? [...]"

Francisco Rada i Pavesa

4.1.6. Resolució de les sancions vinculades al món universitari

Si bé fins llavors es coneixien poques sancions per part de la nova normativa -almenys de forma oficial-, a partir de l'abril i el maig de 1967 es publiquen al setmanari les conseqüències jurídiques d'alguns dels seus articles:

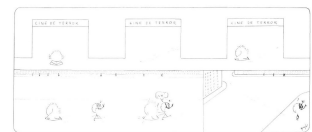
“Si la Ley de Prensa ha abierto, sin duda, unas prometedoras perspectivas de libertad, ésta se ofrece con imprecisos límites que respecto al dubitante y acongojado periodista, implican el riesgo permanente de incurrir en sanciones muy incómodas para el ejercicio de su profesión. En el caso de nuestro Semanario, hemos sufrido ya tres secuestros y se han formulado contra nosotros varios cargos administrativos. [...] Por todo ello nos parecería muy fecundo un sincero diálogo entre la Dirección General de Prensa y los profesionales del periodismo para mejor orientarnos, de una u otra forma, sobre las concretas posibilidades de la libertad que, en principio, se nos conceden.” [Redacción (29/04/1967). Presència: Por una “guía de dubitantes”. Núm. 95. Pàg. 1]

“En virtud de dos expedientes administrativos, instruidos por la Delegación de Información y Turismo de Gerona y resueltos por el Director General de Prensa, le han sido impuestas a la dirección de «PRESENCIA» dos multas de 50.000 ptas. cada una. La dirección de «PRESENCIA» se dispone entablar el correspondiente recurso de alzada y, en caso necesario, el posterior Contencioso-Administrativo ante el Tribunal Supremo.” [Redacció (13/05/1967). Presència. Núm. 97. Pàg. 2]

VIDAS PARALELAS: MEQUINENZA Y SUSQUEDA

En virtud de dos expedientes administrativos, instruidos por la Delegación de Información y Turismo de Gerona y resueltos por el Director General de Prensa, le han sido impuestas a la dirección de «PRESENCIA» dos multas de 50.000 ptas. cada una. La dirección de «PRESENCIA» se dispone entablar el correspondiente recurso de alzada y, en caso necesario, el posterior Contencioso-Administrativo ante el Tribunal Supremo.

PRESENCIA
en Barcelona se vende en:
LIBRERIA OCCIDENTE
LIBRERIA UNIVERSIDAD
CASA DEL LIBRO
P.O.B. 1000
Barcelona, España

DISQUISICIONES CARITATIVAS

Anterior a la Ley de la Prensa de 1964, el artículo 10 del Código Penal castigaba con prisión a los que, en virtud de un expediente administrativo, instruido por la Delegación de Información y Turismo de Gerona y resuelto por el Director General de Prensa, le han sido impuestas a la dirección de «PRESENCIA» dos multas de 50.000 ptas. cada una.

ANTIGONA SE A LA LEY DE LA PENA DEL CIBERNO

A la Copia del Contencioso-Administrativo instruido por la Delegación de Información y Turismo de Gerona y resuelto por el Director General de Prensa, le han sido impuestas a la dirección de «PRESENCIA» dos multas de 50.000 ptas. cada una.

En virtud de otros tres expedientes administrativos, instruidos por la Delegación del Ministerio de Información y Turismo de Gerona, la Dirección General de Prensa, ha impuesto a la Dirección de «PRESENCIA» otras tres multas de 50.000 ptas. cada una. Al igual que en las dos anteriores sanciones, la dirección de «PRESENCIA» se apresta a presentar el correspondiente recurso de alzada, ante el Ministro de Información y Turismo y en su día, si fuese necesario, un recurso Contencioso-Administrativo ante el Tribunal Supremo.

En virtud de otros tres expedientes administrativos, instruidos por la Delegación del Ministerio de Información y Turismo de Gerona, la Dirección General de Prensa, ha impuesto a la Dirección de «PRESENCIA» otras tres multas de 50.000 ptas. cada una. Al igual que en las dos anteriores sanciones, la dirección de «PRESENCIA» se apresta a presentar el correspondiente recurso de alzada, ante el Ministro de Información y Turismo y en su día, si fuese necesario, un recurso Contencioso-Administrativo ante el Tribunal Supremo.

“En virtud de otros tres expedientes administrativos, instruidos por la Delegación del Ministerio de Información y Turismo de Gerona, la Dirección General de Prensa, ha impuesto a la Dirección de «PRESENCIA», otras tres multas de 50.000 ptas. cada una. Al igual que en las dos anteriores sanciones, la dirección de «PRESENCIA» se apresta a presentar el correspondiente recurso de alzada, ante el Ministro de Información y Turismo y en su día, si fuese necesario, un recurso Contencioso-Administrativo ante el Tribunal Supremo.” [Redacció (20/05/1967). Presència. Núm. 98. Pàg. 7]

Amb un total de tres segrestos i 5 multes de 50.000 pessetes cada una, la revista tenia un deute econòmic important. Tanmateix, la preocupació de Bonmatí no es basava únicament en si podia, o no, afrontar la quantitat imposada; el seu major problema eren les conseqüències administratives de les sancions a través de l'aplicació de certs articles de la Llei de Premsa i del Codi Penal, com ara la possible suspensió de la revista o dels càrrecs professionals dels periodistes implicats. En aquest sentit, Carme Alcalde publica un comentari en el qual es plantegen les circumstàncies per les que està passant la revista *Presència*:

“Quizás un comentario como éste en forma de especie de balance, no quede del todo justificado en este número noventa y nueve por ser, el próximo, el número cien. Pero las circunstancias graves y urgentes planteadas en este mismo momento nos apresuran a comunicar con todos nuestros amigos del principio y con los que han ido llegando, para darles fe del propósito que nos ha alentado hasta ahora y de la esperanza —una esperanza intensamente amenazada— que abrigamos respecto a nuestro

futuro. [...] La Ley de la Libertad de Prensa nos ha permitido experimentar en la propia piel el alivio del no sometimiento a una censura arbitraria, a la vez que el riesgo y la responsabilidad de una autocensura normalmente desprendida de esta libertad; autocensura tantas veces insuficiente por andar a tientas. Ello, a nosotros y a muchos, nos ha traído sanciones, expedientes y secuestros. [...]" [Alcalde, Carmen (27/05/1967). Presència: Ara diguem. Núm. 99. Pàg. 1]

Malgrat que les darreres publicacions mostren la intervenció del decret-llei de premsa en el setmanari, no especifiquen en quins articles han estat aplicades les sancions econòmiques i administratives. De fet, no es coneix fins passat un mes, quan la mateixa revista publica un comunicat facilitat per l'Agència Europa Press, el qual parla sobre un judici contra 11 universitaris barcelonins. La connexió d'aquestes acusacions amb *Presència* és precisament un dels estudiants implicats que apareix en el marc teòric, Francisco Fernández Buey, col·laborador del setmanari gironí. En concret, en el comunicat s'explica que, un dels articles que havia publicat, fou precisament el causant d'una de les tres multes imposades -mencionades en el número 98 de la revista-. A més a més, també s'indica que les altres dues sancions tenen a veure amb articles que parlaven sobre el conflicte universitari que existia en aquells moments:

"De la reseña facilitada por la Agencia Europa Press sobre el juicio celebrado en Madrid el 30 de mayo último contra 11 estudiantes barceloneses ante el Tribunal de Orden Público, reproducimos los siguientes párrafos, que para nosotros revisten un interés especial (considérese que, en sanción a tres artículos con el problema universitario como tema, uno de ellos escrito precisamente por uno de los acusados, el señor Fernández Buey, se nos han impuesto tres multas cuyo importe global asciende a ciento cincuenta mil pesetas)" [Redacció (03/06/1967). Presència: En el banquillo. Núm. 100. Pàg. 1]

L'article en qüestió, titulat "La actual sindicalización de los problemas políticos", data del desembre de 1966 i està redactat per Fenández Buey i Nieves Portas. La temàtica del text es basa en la creació, per part dels estudiants universitaris, de sindicats que actuïn lliurement i en contra dels òrgans oficials, els quals no semblen adequar-se a les necessitats dels alumnes. Malgrat no especificar-se els motius de la sanció, a l'article 2 de la Llei de Premsa i Impremta de 1966 es cita clarament que la llibertat d'expressió es limitarà i sancionarà en cas de no mantenir "el debido respeto a las Instituciones y a las personas en la crítica de la acción política y administrativa":

"A pesar de las declaraciones oficiales y las exigencias, no menos oficiales, de algunos sectores de la prensa española, los últimos acontecimientos políticos son un dato más para probar la inexistencia práctica de una tolerancia para con la pluralidad de las corrientes ideológicas que hoy en día combaten por expresarse en nuestras principales ciudades. Los problemas políticos, faltos de expresión normal, aparecen en su caracterización sindical fundamentalmente en la universidad y en las fábricas. Primero, en la universidad. En ella hemos podido observar en muy pocos meses la sustitución del sindicato Español Universitario (SEU) por unas Asociaciones Profesionales de Estudiantes (APE).[...] Los universitarios de Barcelona, han creado formas sindicales independientes, opuestas a las oficiales, y que aspiran a un Congreso Nacional de Estudiantes que sería la base para una Unión Nacional caracterizada por la autoorganización y la autogestión. El surgimiento y el éxito de estas formas nuevas, se comprende desde el momento en que se advierte la equivalencia entre la profesionalidad y

el apoliticismo de las asociaciones profesionales, lo cual aparecía y aparece como un retroceso y una reacción al proceso que señalamos. [...] Si un sindicato universitario se propone hacer desaparecer las barreras clasistas que no permiten estudiar una carrera superior más que al uno por ciento de los hijos de los trabajadores del país, es explicable que para ello entre en relación con aquellas comisiones de trabajadores que están interesadas en aportar soluciones al mismo problema.” [Fernández Buey, F. y Portas, N. (31/12/1966). Presència: La actual sindicalización de los problemas políticos. Núm. 78. Pàg. 3]

En relació amb els altres dos articles sancionats degut al tractament de la mateixa temàtica, es desconeix quins podrien ser. Això no obstant, s’han publicat diversos escrits vinculats al conflicte universitari, molts d’ells en un apartat del mateix setmanari titulat “Carta del estudiant”. La crítica exposada en aquests articles es basava en la falta de representació política que tenien els estudiants a l’hora de sol·licitar una reforma educacional en les Universitats. En els escrits es fa referència a una Associació Professional dels Estudiants (A.P.E.) la qual, teòricament, hauria d’intentar solucionar els problemes universitaris. No obstant això, els estudiants es queixaven de la falta de representació que hi tenien en aquest òrgan oficial, així com de la manipulació de vots en les eleccions, les quals afavorien que tot es quedés tal com l’Administració exigia. En conseqüència, es van formar vagues estudiantils i reivindicacions de més poder decisiu per part del Sindicat Democràtic de la Universitat de Barcelona, a través del qual no només es pretenia crear una reestructuració dels estaments i de la cultura universitària, sinó també facilitar que tothom pogués accedir-hi independentment de la seva classe social:

“Que en la Universidad de Barcelona existen en la actualidad problemas gravísimos que precisan de una solución urgente está fuera de toda duda. Por ello creo necesario, imprescindible, un análisis objetivo de los hechos que puede proporcionar los datos para una solución correcta y positiva de los problemas universitarios. Estos dos hechos son los que más han de tenerse en cuenta a la hora de intentar una solución efectiva y positiva al problema: 1) El Sindicato Democrático cuenta con la adquiescencia de la mayoría de los universitarios. 2) La estructura de las A.P.E. no es aceptada por los estudiantes. Ante esto ¿qué posición va a ser adoptada por las entidades oficiales a quién compete el problema? Una voluntad de progreso clara y honesta, un diálogo franco, sin trampa ni doble intención, es la única solución viable al problema de la Universidad española.” [Serrat Crespo, Manuel (29/10/1966). Presència: *Intento de aproximación a los problemas universitarios*. Núm. 69. Pàg. 4]

“[...] La huelga es la única fuerza que tenemos los universitarios para mostrar nuestra unánime protesta. [...] Queremos estudiar, naturalmente. Pero eso es sólo una de las facetas del estudiante que es un trabajador intelectual; para desarrollar su trabajo necesita de unos medios; y luchar por ellos no es hacer política. Deseamos una reestructuración de la Universidad para obtener un mejor y mayor desarrollo. [...] Hay una juventud estudiantil que acude a la huelga de clase como respuesta a los impedimentos que halla para lograr una reivindicación y reestructuración universitaria; esto ocasiona la clausura y pérdida de clases.” [Moix, Ana M^a (03/12/1966). Presència: *Huelga de clases*. Núm. 74. Pàg.4]

“El dia 28 de desembre del darrer any, foren detinguts diversos estudiants. Al cap d'uns dies, tots foren posats en llibertat provisional, menys un d'ells, que en el moment d'escriure aquest article encara

hi roman com a conseqüència d'unes deficiències de tipus burocràtic. [...] l'estudiant ja no accepta el canvi purament formal que se li pretén donar de dalt; [...] L'estudiant vol crear una cultura que destrueixi la que fins ara ha regnat a les aules: una cultura morta, superficial i amorfa, primer, perquè va ser representant exclusiva d'una tendència política i segonament. [...] ara, l'estudiant no vol ésser acontentat amb Associacions professionals d'estudiants, Llei de Bases universitàries creats per la urgent necessitat de proporcionar al país tècnics i professionals. [...] Prova d'aquesta consciència de l'universitari és la capacitat d'autoorganització que els ha permès de crear el Sindicat Democràtic de la Universitat de Barcelona, instrument amb cor de definir, però que superarà en molt els objectius que aquesta organització es proposa actualment.” [Roig, M. i Puigdomènech, A. (21/01/1967). Presència: *La Universitat, avui*. Núm. 81. Pàg. 7]

“Durante el pasado trimestre, escuetas noticias aparecidas en la prensa nacional y en comunicados del Ministerio de Educación y Ciencia, nos dieron a conocer el proyecto ministerial de una "ley de ordenación universitaria", que se pretendía fuera la base definitiva para la solución de los graves problemas que aquejan a la universidad española. [...] ¿qué supondrá esta nueva ley? Es difícil pensar que los problemas puedan resolverse con la simple promulgación de una ley. [...] La Universidad está enferma de un mal más profundo. El establecimiento por decreto de unas bases estructurales universitarias —al igual que en el de organizaciones estudiantiles como el SEU o las APE, en su aspecto original y primera variante— no significan nada si no existen en el país unos condicionamientos sociales determinados que garanticen su veracidad, su viabilidad, si no se sientan, previamente, las bases políticas y económicas a un verdadero desarrollo. Toda reforma universitaria requiere, como condición, una previa reforma de la enseñanza toda. [...]” [Martín Ramos, J. L. (28/01/1967). Presència: *La futura ley de bases*. Núm. 82. Pàg. 4]

“[...] Celebración en Valencia de una reunión coordinadora de estudiantes de España, al margen del cauce legal de las Asociaciones Estudiantiles; su finalidad, discutir la perspectiva de celebración de un congreso de estudiantes de España que diera adecuada respuesta a la problemática que se vive en las aulas. [...] El problema de la Universidad española, el de la inviabilidad de sus estructuras, la incapacidad de un sistema para adecuar las exigencias de la universidad a las de toda la sociedad, es en definitiva un problema que atañe a todos los estudiantes. [...] Se impone, por tanto, la unidad, un organismo sindical que, respetando las peculiaridades específicas de cada universidad, unifiquen todas las perspectivas, todas las acciones parciales, en una sola perspectiva, en una sola solución. [...]” [Martín Ramos, J.L. (11/02/1967). Presència: *Bajo el signo de la solidaridad Universitaria*. Núm. 84. Pàg. 3]

4.2. Incorporació de Narcís-Jordi Aragó com a capdavanter de Presència

Fent referència a la informació del marc teòric, a l'estiu del 1967 l'equip directiu de *Presència* es va haver de renovar degut a la impossibilitat de fer front a tantes sancions administratives. Es sabia que, mentre la revista mantingués el seu criteri, les multes continuarien caient fins a provocar-ne la suspensió. (Aragó, 2013). Si bé en pàgines anteriors s'ha citat textualment la despedida del fundador i propietari, Manuel Bonmatí -en concret en el número 103 del setmanari-, uns dies abans ja s'especulava sobre la complexa situació per la qual estava passant, tant l'equip com la revista en sí:

“[...] inicio aquest comentari sobre els 100 números de PRESENCIA amb una excessiva solemnitat. Em caldrà demanar-ne perdó, em penso. [...] Durant aquest 100 números PRESENCIA ha anat augmentant, o disminuint les pàgines, s'ha estès irregularment per la gran ciutat, ha conquerit un nucli de lectors i avui conquereix entre altres coses, el tombant dels seu 100 números de vida, el fruit d'una xifra considerable en concepte de multes. Els redactors de PRESENCIA tenen avui una estranya pero respectable riquesa acumulada: dues-centes cinquanta mil pessetes de multa, un quart de milió que ve a ser com el dors d'una medalla de mèrits ciutadans. Un quart de milió que, si us plau, ens ha de permetre de sentir-nos una mica solemnes.” [Capmany, Mª Aurèlia (03/06/1967). Presència: ...Noranta-nou i cent. Núm. 100. Pàg. 2]

El resultat d'aquesta angoixa culminava, primerament, amb la despedida de Carme Alcalde i Rosa Mª Prats en el número 102 de *Presència*. Els articles evidenciaven les dificultats econòmiques i les diferències administratives per les quals havia hagut de passar la revista; fet pel qual es veien obligades a dimitir. Així mateix, reconeixen que, el manteniment dels seus ideals, els ha obert un ventall de possibilitats però també n'ha tancat moltes altres:

“Desde el número 99 de nuestro semanario en el que participábamos al lector amigo nuestras dificultades económicas, hoy, con la amargura y la atonitez invadiendo el alma, "Presencia", el equipo viejo y trabajador de "Presencia", se ve obligado a comunicarle al amigo, su dimisión. [...] Esa Administración todavía demasiado nueva para no ser inexorable, no ha entendido la precariedad de nuestro fondo económico, la escasez de nuestras posibilidades, en su arremetimiento. Conocíamos todos la existencia de la Sanción. Pero también es cierto que todos confiábamos en que el castigo nunca podría desbordar el alcance del castigado. Hoy, la crisis no es superada y quedan truncados la labor y el fruto de más de cien números. [...] Queda por otro lado la vieja "Presencia" en buenas manos.” [Alcalde, Carmen (17/06/1967). Presència: *Cuando es difícil desintegrar*. Núm. 102. Pàg. 3]

“Es triste para todos nosotros, pensar en la posibilidad de tener que ceder nuestro esfuerzo, nuestro capital acumulado a través de los 102 números de **Presencia**. [...] Bajo el bombardeo de las multas administrativas y el apremio, nos vemos obligados a ceder el paso, a ceder **Presencia** tal y como la habíamos concebido. **Presencia** ha ganado entre otros, el levantamiento de un secuestro por un artículo titulado "Johnson criminal de guerra", el de otro titulado "Inquietud Nacional", sin olvidar, que si bien en nuestro apremiado esfuerzo por salvar el equipo, se nos han cerrado muchas puertas, también es cierto que se nos han abierto muchas otras que nos han reafirmado una vez más en la esperanza de poder proseguir juntos nuestra tarea.” [Prats, Rosa M^a (17/06/1967). Presència: Presencia es más que un equipo. Núm. 102. Pàg. 3]

“[...] Fueron primero los tres secuestros, luego los expedientes gubernativos y las multas derivadas de los mismos, los que precipitaron los acontecimientos. En suma, un excesivo peso crematístico que no podía dejar de gravitar sobre la limitada amplitud económica de nuestra modesta publicación. No vamos a discutir ahora, acerca de la justicia de tales sanciones, pero sí hay que reconocer, que han sido el real motivo que determinó tal cambio. [...]” [Bonmatí, Manuel (24/06/1967). Presència: Separación dolorosa y futuro esperanzador. Núm. 103. Pàg. 2]

En relació amb els segrestos sobre els quals se'n parla en diversos números, convé destacar el comiat de la periodista Rosa Mª Prats. En el seu article fa referència a dos en concret, els quals tenen a veure amb l'article anteriorment mencionat - “Johnson criminal de guerra”- i

amb un altre titulat “Inquietud Nacional”. En aquest sentit, la menció del segrest del primer article dona resposta a la informació del marc teòric, la qual, tenint en compte que l’article en qüestió es va publicar el 30 de juliol de 1966, no s’havia pogut verificar fins ara. Contràriament, sobre el segon article no se’n coneixia cap sanció. Això no obstant, considerant que la publicació data del febrer de 1967, podria esdevenir el segrest que apareixia en el número 96 de *Presència*, en el qual es reproduïa una llista-balanç de la Llei de Premsa i Impremta després d’un any de vigència. Així i tot, convé recordar que, en el mateix número, es recalrava que la llista era incompleta i que el setmanari havia patit més sancions de les que es publicaven. Novament, el motiu pel qual es produeix el segrest de l’article es desconeix. Tanmateix, el context de l’escrit és bastant reivindicatiu en contra de les actuacions del govern davant les necessitats de la societat. Així doncs, sembla evident l’aplicació de l’article 2 del decret-llei, com en tants altres números on s’expressa una opinió sobre el criteri dels òrgans oficials:

“[...] No queda un solo pedazo de tierra en la península sin agitación; agitación laboral —obreros que pierden querellas, empresas que quiebran—; agitación estudiantil; agitación en el terreno periodístico de revistas y diarios -secuestros, multas,...-. [...] Nosotros, desde nuestra revista, y la mayoría de los periodistas de la prensa honesta, tampoco podemos colaborar en el esclarecimiento, en el dar la verdad de estos hechos que se producen cotidianamente. [...] La inquietud nacional, crece. La conciencia nacional está apareciendo. Y más justicia es la única solución.” [Redacció (04/02/1967). *Presència: Inquietud Nacional*. Núm. 83. Pàg. 1]

4.2.2. L’aparent tranquil·litat de la primera etapa d’Aragó

Segons la informació presentada en el marc teòric, l’entrada del nou director implica la creació de certes limitacions en la temàtica, la qual es centra -majoritàriament- en els esdeveniments socials, polítics i culturals de la ciutat gironina. En aquest sentit, els primers anys del manament d’Aragó van romandre amb tranquil·litat i es van caracteritzar per la publicació de campanyes populars que permetien la participació de la ciutadania. En el marc teòric hi apareix un article dedicat a la devesa. Així mateix, en els números següents es constaten altres moviments com ara el recull d’opinions per posar un nom a la plataforma del riu Onyar, les experiències amb el turisme de la Costa Brava, i números sencers dedicats a eminències catalanes com ara Josep Pla o Prudenci Bertrana. Entre tots aquests números, cal destacar també la reiterada lluita a favor de la llengua catalana. Un exemple que es pot observar en diferents números és en la crítica als premis “Inmortal Ciudad de Gerona”; un obsequi valorat en 100.000 pessetes que va organitzar l’Ajuntament de Girona. El problema era que, les novel·les que es presentessin, havien d’estar escrites en castellà; un requisit no gaire ben valorat per la revista:

“En reciente Rueda de Prensa, el señor Alcalde de la Ciudad y el señor Ponente de Cultura dieron a los periodistas locales la noticia de la creación por parte del Ayuntamiento del Premio de Novela "Inmortal Ciudad de Gerona", dotado con 100.000 pesetas, a otorgar anualmente el día 31 de octubre, víspera de Todos los Santos, dentro del programa de Ferias de San Narciso y en el transcurso de un acto social. [...] Nuestro elogio, que es sincero, debe ir acompañado de una no menos sincera

desaprobación. [...] Las novelas presentadas a concurso deberá ser escritas **forzosamente en lengua castellana**. [...] Bien sabemos que el catalán, como tantas otras "pequeñas lenguas", se halla a veces, al decir de Ferrater Mora, "en posición notoriamente incómoda". Pero lo que resulta estremecedor es constatar que, en la presente ocasión, la posición de incomodidad y la condena de destierro le vienen de su propio seno: de los mismos hombres —catalanes en su casi totalidad— que una ciudad catalana ha elegido —por lo menos en parte— para que guarden el tesoro de sus más sagrados valores y de sus derechos más inalienables. [...]” [Redacció (01/07/1967). Presència: *Un doloroso desencanto*. Núm. 104. Pàg. 3]

En relació amb la tranquil·litat mencionada anteriorment, tant és així que inclús quan es publicaven escrits de denúncia a algun òrgan administratiu, el conflicte era capaç de resoldre's sense arribar a la sanció.

Aquest és el cas del número 124, on el setmanari hi redacta un article titulat “Sanciones”. Dins l'escrit es parla sobre les multes notificades als contribuents per l'Impost sobre el Tràfic de les Empreses, imposades a causa de les demores amb els ingressos. Així mateix, l'article continua amb una crítica a la Delegació d'Hisenda argumentant que l'aplicació de les sancions els semblen inoportunes. Les raons que es donen són, en primer lloc, perquè les inspeccions són deficientes respecte del nombre d'empreses registrades. Així doncs, s'espera que moltes d'elles no contribueixin correctament. No obstant això, es prefereix multar a les que sí que ho fan només perquè es retrassen 4 dies en el pagament -segons l'article, per recaudar més-. En segon lloc, es considera que la pròpia Administració també supera moltes vegades el plaç d'entrega de les devolucions d'ingressos, fet que no és sancionable.

De resultes d'aquest article, el delegat d'Hisenda va redactar una contestació a la crítica realitzada per *Presència*, la qual es publica en el número següent. En ella, el delegat justifica que les sancions no han estat desorbitades -tal com es cita a l'article “Sanciones”- i que han estat imposades segons marca la Llei General Tributària. Amb tot, no nega que l'Administració s'atragi amb la devolució d'ingressos, però per això argumenta que els seus mitjans són limitats i, sovint, molts tràmits exigeixen més temps de l'habitual. Malgrat les desavinences entre els dos articles, la revista *Presència* afegeix una contestació en el mateix número on es publica la carta del delegat, agraïnt que no hagi accedit a l'aplicació de l'article 62 de la Llei de Premsa i Impremta del 66 per justificar les raons de les sancions o corregir qualsevol error de l'article, ja que això hagués suposat una infracció per la revista.

Al publicar la carta que precede, queremos agradecer al señor Delegado de Hacienda de Gerona la prueba de confianza que supone el hecho de habérsela remitido directamente, sin hacer uso del Derecho de Rectificación o del de Réplica previstos en la vigente legislación de prensa. La publicamos así con entera libertad, y con muchísimo más gusto que si ello nos fuera exigido por los cauces legales, convencidos como estamos de que el diálogo que venimos propugnando debe ser —como en esta ocasión— constructivo y cordial, exento de tensiones y de innecesarias suspicacias. La carta del señor Delegado es suficientemente expresiva, pero hemos de apostillarla con un único comentario: Siendo cierto que las sanciones en cuestión han sido mínimas en su mayoría y sin alcanzar en ningún caso el tope legal que señalábamos, y conociendo ahora por la carta que antecede que no serán aplicadas a los retrasos de los restantes trimestres, podemos reconocer que en este extremo concreto la actuación de la Administración tributaria no ha tenido la dureza que temíamos. PRESENCIA se alegra de haber sido una vez más vehículo eficaz de una confrontación de criterios, facilitando así al lector los elementos para conocer en su justa dimensión los temas que le afectan.

Artículo 2. — El Gobierno adoptará las medidas en cada caso más adecuadas, conforme a la legislación vigente.
Artículo 3. — Del presente decreto-ley se dará cuenta inmediata a las Cortes.”

(*Presència* (01/02/1969). Núm. 187)

"A partir de la publicación del decreto-ley de 24 de enero, todos los impresos o publicaciones que se editen en el territorio nacional, quedan sometidos a previa censura de la totalidad de su contenido". [...] Antes de iniciar su difusión todas las publicaciones habrán de realizar en los servicios ministeriales indicados el depósito de ejemplares a que se refiere el artículo 12 de la Ley de Prensa e Imprenta, en el tiempo y forma que en dicho artículo se determina. A efectos de lo dispuesto en esta última ley, el incumplimiento de algunos de los requisitos contenidos en los apartados anteriores tendrá en todo caso la consideración de infracción muy grave.”
[Redacció (01/02/1969). *Presència: Estado de excepción*. Núm. 187. Pàg. 3]

Arran d'aquest retorn a la censura prèvia, revistes com *Presència* havien de vigilar el seu contingut. Tant és així que inclús s'arribaven a publicar receptes de cuina. Tanmateix, la revista seguia transmetent contingut de qualitat i informatiu, tot i que ho feia centrant-se estrictament en aspectes que no tinguessin gaire controvèrsia, com ara escrits sobre música, sobre les abundants pluges de Girona o sobre esdeveniments varis de la ciutat. Això no obstant, un cop finalitzat l'estat d'excepció, l'equip de *Presència* va començar a reprendre certs criteris provinents de la vella redacció formada per Alcalde i Prats, les quals van portar problemes al setmanari:

“A las once y cuarto de la noche del viernes, día 21 de marzo, el señor ministro de Información y Turismo anunció a la prensa el Decreto-Ley por el que se levantaba el Estado de Excepción en todo el territorio nacional, al haber sido resueltos los brotes subversivos que habían dado lugar a su establecimiento. [...] Como acaba de decir el diario "Pueblo", "no basta con restablecer la normalidad. Es preciso algo más importante, como es restaurar y acrecentar la confianza". Y esto, como el propio diario añade, no se hace por decreto, sino buscando la colaboración entre gobernantes y gobernados y "articulando las vías para encauzar las discrepancias legítimas'.” (Redacció (29/03/1969). *Presència: Fin de la excepción*. Núm. 195. Pàg. 3)

9. “La vigencia de los artículos doce, trece, catorce, quince, dieciséis y dieciocho podrá ser temporalmente suspendida por el Gobierno total o parcialmente mediante Decreto-Ley, quedando a cargo del Gobierno el alcance y duración de la medida.” (art.35, FE, de 18 de juliol de 1945)

10. “Es de la competencia del Consejo de Ministros:[...] 9. Acordar la suspensión total o parcial de la vigencia de los artículos doce, trece, catorce, quince, dieciséis y dieciocho del Fuero de los Españoles, determinando el alcance y duración de la medida, y declarar o levantar, de acuerdo con la Ley de Orden Público, los estados de prevención, alarma y guerra.” (art.10, LRJ, de 31 de juliol de 1957)

11. “-Uno.- Cuando, alterado el orden público, resultaran insuficientes las facultades ordinarias para restaurarlo, podrá el Gobierno, mediante Decreto-ley declarar el estado de excepción en todo o parte del territorio nacional,

asumiendo los poderes extraordinarios que en este capítulo se determinan. De igual modo podrá hacerlo si la magnitud de una calamidad, catástrofe o desgracia pública lo aconsejare.” (art. 25, LOP, de 31 de juliol de 1959)

4.2.4. Tornen els fantasmes del passat

El primer contratemps que tingueren no tenia tant a veure amb les publicacions realitzades a partir de la direcció de Narcís-Jordi Aragó, sinó amb la resolució de les sancions que ja tenia acumulades la revista, les quals s’havien imposat durant la direcció de Manuel Bonmatí. Segons “Cifra” -l’agència des d’on es transcriu la informació següent-, la revista ja tenia acumulades algunes sentències des de 1967, entre les quals esdevé la multa imposada a un article titulat “Carta del estudiante. Universidad y Sociedad”.

El tema del text en qüestió, que data del 14 de gener de 1967, guarda relació amb la temàtica sobre el problema universitari que ja havia provocat la sanció a uns altres dos articles, així com la detenció d’un estudiant i col·laborador de la revista, Fernández Buey. Lligat, doncs, a la publicació número 100 analitzada anteriorment, on es comentava que hi havia altres articles multats pel mateix motiu, un d’ells podria ser aquest que comenta l’agència “Cifra”:

“La Universidad, como estamento independiente, tiene como función inmediata y necesaria, para desarrollar los fines implícitos a su condición, la enseñanza, lo más universalizada posible, de materias universales que proporcionen al estudiante una serie de conocimientos sobre los que, más tarde, se asentará su actuación. [...] Si cualquier estamento de cualquier sociedad no funciona como debería, no es sólo una parte de dicha sociedad la que "no va", sino que es repercusión de un fallo general que se advierte diseminado en las distintas organizaciones que la componen. [...] Los fines del Sindicato Democrático de Estudiantes son el propósito de los universitarios de reivindicar una serie de valores cívicos no pertenecientes únicamente al estudiante, sino a todos los componentes de toda una sociedad. [...]” [Moix, Ana M^a (14/01/1967). Presència: *Carta del estudiante. Universidad y Sociedad*. Núm. 80. Pàg. 2]

Segons el text proporcionat per l’agència, el Ministeri va considerar que “el trabajo exaltaba actividades contrarias al ordenamiento jurídico vigente y contenía conceptos que podían producir confusión en la opinión pública”; fet pel qual se li imposaren a l’editor 50.000 pessetes de multa. Davant aquesta resolució -així com la resta de sancions que ja tenia acumulades el llavors director-, Manuel Bonmatí va sol·licitar una revisió al Tribunal Suprem, el qual va desestimar la seva petició i va dictar sentència en contra del periodista:

“Por la sala tercera del Tribunal Supremo [...] se desestima el recurso contencioso-administrativo interpuesto por don Manuel Bonmatí Romaguera, propietario de la revista PRESENCIA, de Gerona, contra cinco resoluciones del Ministerio de Información y Turismo, acumuladas a efectos del recurso que se confirman y declaran ajustadas a derecho. Dichas resoluciones impusieron sanciones de carácter grave, cuatro de ellas, de 50.000 pesetas de multa, y una de 35.000 pesetas, por estimar que en diversos números de la citada revista se incurrió en infracción de lo dispuesto en la Ley de Prensa e Imprenta. Se decía en la sentencia que el denominador común de los trabajos objeto de los expedientes administrativos calificados en el tratamiento de las materias contenidas en los respectivos artículos, altera, en efecto, las limitaciones impuestas por el artículo segundo de la Ley de Prensa, al no guardarse el debido respeto a la verdad, ni respetar los principios del Movimiento Nacional y

demés Leyes Fundamentals; tender a la alteración del Orden público interior y faltar al debido respeto a las instituciones y a las personas en la crítica de la acción política y administrativa, con alteración, asimismo, de los condicionantes establecidos en la ley en cuanto a la transformación de la opinión pública e intención de causar una perturbación grave y actual.” [“Cifra” (12/04/1969). Presència: *El Tribunal Supremo confirma seis sanciones a “Presencia”*. Núm. 197. Pàg. 3]

Dos números més tard, i seguint els articles 59 i 60 del decret-llei de Premsa i Impremta del 66 -els quals obliguen al mitjà de comunicació sancionat a insertar l'escrit de rèplica-, la revista va haver de publicar la sentència del Tribunal Suprem, en la qual s'hi exposen les infraccions i els motius pels quals el jurat ha decidit expedientar al propietari de *Presència*.

En primer lloc, es posa de pretext alguns articles que ja havien estat sancionats prèviament, entre els quals apareix el ja comentat escrit titulat *Inquietud nacional*. Segons el Tribunal, l'article “no responde a una realidad tangible de la vida española en el momento en que se publica, y emplea indebidamente el término “agitación” para obtener como resultado la exhibición de una inquietud en el sentido de la participación de la vida activa del país”.

SENTENCIA DEL TRIBUNAL SUPREMO

La Comisión de la edición por la Voz de Prensa e Impresión, en virtud de la Ley de Prensa e Impresión, ha dictado una resolución de sanción a favor de la revista Presencia por haber publicado el artículo titulado “Inquietud Nacional” el día 21 de Septiembre de 1969. El artículo en cuestión, que aparece en la página 10 del número 197 de la revista, contiene el siguiente texto: “no responde a una realidad tangible de la vida española en el momento en que se publica, y emplea indebidamente el término “agitación” para obtener como resultado la exhibición de una inquietud en el sentido de la participación de la vida activa del país”.

La Comisión de la edición por la Voz de Prensa e Impresión, en virtud de la Ley de Prensa e Impresión, ha dictado una resolución de sanción a favor de la revista Presencia por haber publicado el artículo titulado “Inquietud Nacional” el día 21 de Septiembre de 1969. El artículo en cuestión, que aparece en la página 10 del número 197 de la revista, contiene el siguiente texto: “no responde a una realidad tangible de la vida española en el momento en que se publica, y emplea indebidamente el término “agitación” para obtener como resultado la exhibición de una inquietud en el sentido de la participación de la vida activa del país”.

A banda d'aquest article, també dona constància d'altres textos com ara *Hacia una libertad de conciencia, Te has enterado* i *Del pasado macizo de la raza*. En el primer article, el Tribunal considera que comet una falta de respecte a la veritat, ja que el text parla sobre una pretesa llibertat religiosa que mai s'acaba d'assolir a causa de la monopolització de la religió cristiana en l'Estat espanyol; en aquest sentit, el jurat argumenta que, segons l'article 6 del Fuero de los Españoles¹², ningú pot ser molestat per les seves creences religioses ni per l'exercici PRIVAT del seu culte. Això no obstant, no es permeten altres cerimònies públiques i externes que no provinquin de la religió catòlica:

Auto: Municipal de Girona, Presència, 26/04/1969, Pàgina 5

Presència (26/04/1969). Núm. 199

12. “La profesión y práctica de la Religión Católica, que es la del Estado Español, gozará de la protección oficial. Nadie será molestado por sus creencias religiosas ni por el ejercicio privado de su

culto. No se permitirán otras ceremonias ni manifestaciones externas que las de la religión Católica.” (art.6, FE, de 18 de juliol de 1945)

“Hace pocos días leímos en la prensa la noticia de interés vital para nuestro país de una cercana posibilidad de libertad religiosa en España. [...] España ha sido un país que ha vivido presionado por el condicionamiento de una religión impuesta. Las autoridades eclesiásticas y las no-eclesiásticas, creen ahora que el pueblo español seguirá acatando sin análisis una religión impuesta. [...] Y en eso se equivocan.” [Redacció (30/07/1966). Presència: Denúncia; *¿Hacia una libertad de conciencia?*. Núm. 56. Pàg. 1]

El segon article, el qual ni tan sols es titula *¿Te has enterado?* sinó *Me lo dijo Pérez*, fa referència a un succés aïllat de Suïssa sobre una menor que fou assassinada. Tanmateix, quan es relata que els suïssos últimament feien coses estranyes, es fa una comparativa amb la situació de l'Estat espanyol fent referència a que aquí també passaven fets que fins ara no havien succeït. Un comentari format exactament per dues frases: <<[...] *Claro que desde hace una temporada, están ocurriendo cosas que parecían imposibles en este país: quiebra de bancos, estafas montadas a gran escala.* [...]>> [Pich, J. (28/05/1966). Presència: *Me lo dijo Pérez*. Núm. 47. Pàg. 4]. Així i tot, el Tribunal va considerar que no es podia tolerar una afirmació d'aquesta mena, ja que es tractava de fets aïllats que no tenien res a veure amb la normalitat habitual del país.

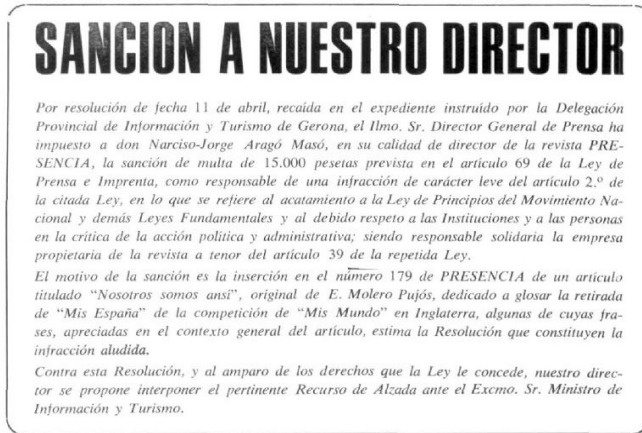
Darrerament, respecte el tercer article, *Del pasado macizo de la raza*, el Tribunal considera que, el que és matèria d'infracció, és aquella part del text on s'expressen suposicions respecte els poders constituïts integrants de l'Estat espanyol. En aquest sentit, l'article parla sobre una nova juventut més lliure de tòpics i de prejudicis, però també més ignorant culturalment parlant i més egoïsta; fet que, segons l'autor del text, a l'Estat ja li està bé:

“[...] Esta juventud que se encuentra mejor oyendo un disco que escuchando monsergas acerca de la decadencia de Occidente [...] se les mimas, se les aprueba “des de arriba”. [...] Por otra parte, para los poderes temporales, poseer esta juventud es una garantía estimulante de que el orden ha de seguir estable. Por que los egoístas de hoy, serán los grandes ególatras del mañana. Nada mejor que motorizarles y dejarles vía libre. Al cabo ésta, esa juventud, es su obra predilecta.” [Rodríguez Méndez, Jose M^a. (26/11/1966). Presència: *Del pasado macizo de la raza*. Núm. 73. Pàg. 5]

Un cop argumentats aquests articles, el Tribunal Suprem posa a disposició 5 articles que “no obedecen a una constatación de hechos, sino a la explanación de opiniones alentadoras para el encuadramiento del estudiante en formas sindicales universitarias al margen de la Ley, opuestas a las oficiales y controladas con el pretexto de una reivindicación de derechos, no exactamente de tipo docente, sinó inmiscuidos en reivindicaciones de tipo político, desatentas a aspiraciones que sean propias y únicamente de la Universidad”. D'aquestes articles, alguns d'ells ja han estat esmentats prèviament en l'apartat dels resultats quan es parlava sobre els articles universitaris, els quals són *La Universitat, avui*; *Bajo el signo de la solidaridad universitaria*; i *Actual sindicalización de problemas políticos*. Tanmateix, apareix un nou article que, fins ara, es desconeixia que també havia estat sancionat: *¿Autonomía?*

¿Autoorganización? Este es el problema -redactat per Ana Mª Moix en el número 83 de *Presència*-.

4.2.5. Noves infraccions

El maig de 1969 continuen les sancions, però aquest cop imposades al nou director de *Presència*, Narcís-Jordi Aragó. En aquest sentit, com a responsable de l'acusació, se li aplica l'article 69¹³ de la Llei de Premsa i Impremta de 1966 degut a una infracció de caràcter lleu de l'article 2 de la mateixa llei. Així mateix, també se li recomana al director revisar-se l'article 39 del decret.

[Redacció (03/05/1969). *Presència*: *Sanción a nuestro director*. Núm.200. Pàg. 2]

El text que costà a la revista una multa de 15.000 pessetes, fou un article titulat "Nosotros somos "ansi"". L'article en qüestió datava de l'any 1968 i feia referència a una vinculació entre la política i una competició de "Miss Mundo". El redactor considerava que, en un certamen de bellesa, no calia que hi intervinguessin els conflictes polítics exteriors:

"Amparo Rodríguez, nada menos que "Miss España", abandonó la competición de "Miss Mundo" que se celebraba en Londres bajo el pretexto de que en la misma tomaba parte una representación de Gibraltar, la cual afirmó que su presencia allí era "un reconocimiento implícito español hacia la Roca". [...] Desde que tengo uso de razón se me está repitiendo desde todas partes y hasta la saciedad que la política no debe mezclarse con nada. [...] Y ahora rasgan el utópico muro que deslindaba la política de la belleza femenina, y la pobre señorita, por culpa de un malentendido patriotismo sobre la pertenencia de una roca pelada que nos está costando grandes disgustos y querellas a nivel internacional. [...] ¿Por qué nos empeñamos en aprovecharnos de la circunstancia de la elección de una "Miss Universo" para sacar a relucir nuestras querencias? [...]" [Molero Pujós, E. (07/12/1968). *Presència*: *Nosotros somos "ansi"*. Núm.179 Pàg. 6]

A l'agost del mateix any es confirma, a través de la publicació de la sanció imposada pel Director General de Premsa, que la rèplica del director de *Presència*, Narcís-Jordi Aragó, ha estat denegada. Així mateix, es confirma també que el text ha suposat una infracció de l'article 2 de la Llei de Premsa i Impremta de 1966:

13. "-Sanciones.- Uno. Por razón de las infracciones a que se refieren los artículos anteriores, podran imponerse las siguientes sanciones:

a) Cuando la responsabilidad afecte al autor o director:

Primero.-En las infracciones leves: suspensión en el ejercicio de las actividades profesionales hasta quince días o multa de mil a veinticinco mil pesetas. [...]” (art.69, LP, de 19 de març de 1966)

“Los textos transcritos, apreciados en el contexto general del artículo en cuestión, suponen una infracción del artículo 2 de la Ley de Prensa e Imprenta de 18 de Marzo de 1966, en lo que se refiere a una falta de acatamiento a la Ley de Principios del Movimiento Nacional, en su punto 4, y al artículo 33 del Fuero de los Españoles.”

[Redacció. (02/08/1969). Presència: *Sanción confirmada*. Núm. 213. Pàg. 5]

4.2.6. El nomenament del nou Governador Civil de Girona

Seguint la línia del marc teòric, a finals de l'any 69 fou nomenat Governador Civil de Girona Victorino Anguera Samsó, un personatge que actuava al marge del decret-llei i, en concret, feia la vida impossible a *Presència*. Aquest fet donaria lloc a la suspensió de la revista gairebé dos anys més tard. Tanmateix, durant el 1970, es van imposar dues sancions per valor de 50.000 i 25.000 pessetes respectivament, ambdues referents a l'article 2. (Guillamet, 1977) Segons les publicacions de la revista, aquestes infraccions foren aplicades a l'article *1.000 españoles subdesarrollados y Dios* -redactat per Josep Claparols en el número 244 del setmanari-, tal com es cita al marc teòric,

i al text titulat *Resistència*, un petit article situat a l'apartat “D'un temps, d'un país” del número 274.

El primer article fa referència a un anterior escrit en el qual el seu redactor, Jaume Ministral i Masia, elabora un comentari sobre el nou llibre de Gironella, “100 españoles y Dios”. La publicació es basa en 100 entrevistes realitzades a ciutadans de Girona, els quals, segons el periodista, es divideixen en dos bàndols: els que tenen càrrecs compromesos amb el règim i la religió, i els homes lliures. En aquest sentit, Ministral en fa una petita crítica advertint que la sinceritat -del primer grup- dels entrevistats és molt relativa tenint en compte, en primer lloc, el tipus de preguntes i, en segon lloc, la situació professional en la qual es troben. Així mateix, també recalca que cap de les persones eren gent “de carrer”. Així doncs, suggereix que podria ser una bona idea per escriure un futur llibre titulat “1.000 españoles subdesarrollados y Dios”. Per altra banda, també parla sobre la pèrdua de fe del poble a causa de les falses promeses de l'Església Catòlica. [Ministral i Masia, J. (31/01/1970). Presència: *El llibre de Gironella i la fe dels espanyols*. Núm. 239. Pàg. 5] En resposta a aquest article, el

col·laborador Josep Claparols realitza un escrit a través d'un recull de comentaris de la gent del carrer que viu sota males condicions:

“L'enquesta es pot fer a l'home del carrer o a la gent de les Pedreres. Aquí jo em limito a la gent que no saben llegir ni escriure, als immigrants, als subdesenvolupats de debò: què opinen ells?[...] El que diu aquesta gent ens pot servir d'aperitiu o ens pot treure la gana. La majoria dels pobres, ja ni s'expressen; callen, i ens pregunten amb la seva mirada. Els pobres en la Bíblia i en la vida no saben parlar, però el seu crit es troba cada dia i en cada pàgina, Els pobres no saben escriure, però es troben en les Escriptures cada moment. Els pobres ens diuen que no creuen en el "nostre Déu".” [Claparols, Josep (07/03/1970). Presència: *1.000 españoles subdesarrollados y Dios*. Núm. 244. Pàg. 9]

De resultes d'aquest darrer article es va imposar una sanció de 50.000 pessetes resolta pel Ministre d'Informació i Turisme degut a una infracció de caràcter greu del decret-llei de Premsa del 66. Segons primer el comunicat efectuat a l'octubre del mateix any, l'article faltava al respecte a l'Església Catòlica, així com convidava a deformar l'opinió pública. Així doncs, per haver vulnerat les limitacions establertes per la llibertat d'expressió aplicades a l'article 2 de la Llei de Premsa i Impremta i a l'article 33 del “Fuero de los Españoles”, la publicació va rebre'n les conseqüències pertinents. Així mateix es confirmà també en comunicats posteriors:

taula de redacció

SANCIO DE 50.000 PESSETES

En el moment d'entrar a màquines aquest número, ens arriba la notificació d'una resolució del Sr. Ministre d'Informació i Turisme per la qual s'imposa al nostre director la multa de 50.000 pessetes prevista per a les infraccions de caràcter greu de la vigent Llei de Premsa, amb responsabilitat solidària de l'empresa propietària del setmanari.

La causa d'aquesta sanció és la publicació, en el número 244 de PRESENCIA, de l'article "1.000 españoles subdesarrollados y Dios", original de Mossèn Josep Claparols, que segons la resolució conté frases que "suponen una irrespetuosa crítica de la Iglesia católica, crítica ésta que, por ser susceptible de influir en el común sentir religioso, atenta a la unidad espiritual de España, presentando asimismo una situación inexistente con manifiesta intención de deformar la opinión pública respecto de la Institución a que alude, todo lo cual supone transgresión de las limitaciones establecidas para la libertad de expresión por el artículo 2.º de la vigente Ley de Prensa e Imprenta en lo que se refiere al debido respeto a la moral y al acatamiento de la Ley de Principios del Movimiento Nacional y demás Leyes Fundamentales, concretamente el Principio II, y al artículo 33 del Fuero de los Españoles, así como al debido respeto a las Instituciones en la crítica de su acción administrativa y al debido respeto a la verdad".
Contra aquesta resolució pot interposar-se recurs davant el Consell de Ministres.

taula de redacció

50.000 PESSETES, SANCIO CONFIRMADA

El Consell de Ministres, desestimant el recurs interposat, ha confirmat la sanció de 50.000 ptes. imposada pel Ministre d'Informació i Turisme al nostre director per la publicació de l'article de mossèn Josep Claparols "Mil españoles subdesarrollados y Dios".

Com el lector recordarà, la resolució afirmava que algunes de les frases de l'article "presentaven una situació inexistente amb falta de respecte a la veritat i constituïen una irrespectuosa crítica de l'Església catòlica capaç d'atemptar a la unitat espiritual d'Espanya".

Amb el recurs formulat s'acompanyaren dos dictàmens emesos per dos Professors de Teologia Dogmàtica, a requeriment del bisbe de Girona, Dr. Jubany. Els dos perits coincidien a afirmar que l'article "no constituïa una crítica irrespectuosa de l'Església Catòlica ni atemptava a la veritat amb la presentació d'una situació inexistente". El Consell de Ministres, però, ha confirmat íntegrament la resolució objecte de recurs.

Presència (17/10/1970). Núm. 275

Presència (05/06/1971). Núm. 308.

SANCION CONFIRMADA

El Consell de Ministres, desestimant el recurs interposat, ha confirmat la sanció de 50.000 pessetes imposada pel Ministre d'Informació i Turisme al nostre director per la publicació de l'article de mossèn Josep Claparols "Mil españoles subdesarrollados y Dios".

Com el lector recordarà, la resolució afirmava que algunes de les frases de l'article "presentaven una situació inexistente amb falta de respecte a la veritat i constituïen una irrespectuosa crítica de l'Església catòlica capaç d'atemptar a la unitat espiritual d'Espanya".

Amb el recurs formulat s'acompanyaren dos dictàmens emesos per dos Professors de Teologia Dogmàtica, a requeriment del bisbe de Girona, Dr. Jubany. Els dos perits coincidien a afirmar que l'article "no constituïa una crítica irrespectuosa de l'Església Catòlica ni atemptava a la veritat amb la presentació d'una situació inexistente". El Consell de Ministres, però, ha confirmat íntegrament la resolució objecte de recurs.

“[...] infracció, de caràcter grave, del artículo 2 de la vigente Ley de Prensa e Imprenta, en lo que se refiere al debido respeto a la moral y al acatamiento de la Ley de Principios del Movimiento Nacional y demás Leyes Fundamentales, así como al debido respeto a las Instituciones en la crítica de su acción administrativa y al debido respeto a la verdad. [...]”

El segon article -que rep el títol de *Resistència*- fa referència a l'àmbit lingüístic de la comarca del Rosselló; un tema sobre el qual portava dies parlant-se degut a un problema relacionat amb la llengua catalana:

“El Rosselló, és evident que té problemes plantejats. Els d'ordre econòmic volen resoldre-ho comercialitzant els seus productes agrícoles i tots els que arriben dels països ibèrics. Industrialment també avancen però lentament. En el terreny turístic encara no fa gaire que l'Estat francès va dubtar de continuar subvencionant la Costa Vermella. No cal parlar d'altres dominis com l'educatiu i el sanitari, on també es palesa la dependència del Rosselló a d'altres zones i ciutats. Com a mostra d'aquesta inquietud reproduïm uns pasquins apareguts pertot el Rosselló on s'expressa d'una manera molt clara que el Rosselló diu No a la Colonització. I per a tenir autonomia està disposat a resistir.” [M.S.P (10/10/1970). Presència: *Resistència*. Núm. 274. Pàg. 14]

Aparentment, aquest article no suposa cap infracció. Tanmateix, el problema va sorgir arran la reproducció d'un pasquí que havia aparegut per la zona. Segons el comunicat oficial dictat pel Director General de Premsa, la publicació sobre el Rosselló corresponent al número 274 de *Presència* ha ocasionat la imposició d'una sanció de 25.000 pessetes, tant al director de la revista com a l'empresa propietària. El motiu de la infracció es deu al contingut del pasquí, en el qual es parlava sobre la “colonització econòmica de la zona per part de determinats monopolis capitalistes”. Aquestes frases, suposen un rebassament dels límits de la llibertat d'expressió aplicats a l'article 2 de la Llei de Premsa i Impremta de 1966. Així mateix, tot i que les frases anaven dirigides a l'Estat Francès, “la resolució estima que la reproducció fotogràfica feia pràcticament impossible la lectura de les frases relatives a França”. Amb tot, les que si es podien llegir, “podien també referir-se a l'Estat Espanyol”.

taula de redaccio

Ens ha estat notificat el Plec de Càrrecs d'un nou expedient, incoat en virtut de Decret de la Delegació Provincial d'Informació i Turisme. El càrrec que se'ns fa és d'haver publicat, a la pàgina 14 del número 274, corresponent al dia 10 d'octubre passat, la reproducció d'un pasquí aparegut al Rosselló en el qual hom es queixava de la colonització econòmica d'aquella terra per part de determinats monopolis capitalistes com el “Mamouth”, “L'Escalé” i d'altres. Algunes frases del pasquí, segons el càrrec formulat, poden suposar transgressió de les limitacions que per a la llibertat d'expressió estableix l'article 2 de la Llei de Premsa, pel que fa referència al degut acatament a les Lleis Fonamentals (concretament, Punt IV de la Ley de Principios del Movimiento Nacional i article 33 del Fuero de los Españoles). Hem presentat oportunament el corresponent Plec de Descàrrec.

taula de redaccio

SANCIO DE 25.000 PESSETES

El Director General de Premsa ha dictat una resolució que imposa al nostre director, i solidàriament a l'empresa propietària del setmanari la sanció de multa de 25.000 ptes. per infracció lleu de la Llei de Premsa.

Al número 274 de la revista, corresponent al 10 d'octubre de l'any passat, havíem publicat la reproducció fotogràfica d'un pasquí aparegut per tot el Rosselló. Tot i que les frases d'aquell cartell es referien expressament a problemes de l'Estat Francès, la resolució estima que la reproducció fotogràfica feia pràcticament impossible la lectura de les frases relatives a França, i ben llegibles en canvi altres que, si bé s'aplicaven a França, podien referir-se també a l'Estat Espanyol, el contingut de les quals infringia les Lleis Fonamentals i en especial el punt IV de la Ley de Principios del Movimiento Nacional.

Contra aquesta resolució el nostre director pot interposar recurs davant el Ministre d'Informació i Turisme.

Darrerament, en el penúltim número de la segona etapa del setmanari gironí, es va fer saber a la redacció que s'estava iniciant un expedient amb motiu de la publicació, a la secció "Textual", de l'article *La Bomba*. Tècnicament, el text era una reproducció de la crònica de Ramón Pi projectada prèviament a "Tele/eXprés". No obstant això, a l'article es fa referència, no només a membres de les Institucions i a part de la normativa vigent -com ho era el "Fuero de los Españoles"-; també es fan alusions a una possible simulació per part de les mateixes autoritats per tal d'associar-ho als atacs terroristes que ja s'estaven investigant:

"[...]La bomba. Naturalmente me refiero al "artefacto explosivo" que se encontró ayer por la mañana en el Banco de España de Madrid. [...] La noticia no habría tenido ningún eco si no fuera por tres circunstancias que han venido a concurrir en el incidente. La primera es que, por estos días, el Banco de España está en el primer plano de la actualidad, como consecuencia de la crisis monetaria mundial, y las decisiones que en aquel edificio se han tomado recientemente. La segunda es que, actualmente, estamos los españoles con el artículo dieciocho¹⁴ del Fuero de los Españoles sus- pendiente en todo el territorio nacional, justamente para que las fuerzas del Orden Público puedan actuar más libremente contra los terroristas. Y la tercera circunstancia que da relieve a la noticia de la bomba es que, ayer mismo, el ministro de la Gobernación declaraba en Bilbao que, hasta fin de junio, por lo menos, no se levantaría dicha suspensión. [...] Como se comprenderá, las declaraciones del ministro de la Gobernación, han parecido a todo el mundo completamente oportunas. Después de la aparición de semejante "virtuoso" en el manejo de explosivos y no sólo eso, sino también, a lo que parece, un maestro en el arriesgado arte de filtrar bombas en el interior de los Bancos, porque no estaba en una ventana, como otras veces, sino en el interior de una de las galerías del edificio, debajo de un banco. [...]" [Narcís (29/05/1971). Presència: *La Bomba*. Núm. 307. Pàg. 6]

Aquestes especulacions sobre l'obertura d'un nou expedient aparegueren en el número 313 de *Presència*, en el qual s'especificava que la narració dels fets era inapropiada i deixava entreveure una possible premeditació de l'actuació per part de les Institucions. De produir-se aquestes intencions, suposaria una infracció de l'article 2 del decret-llei llavors vigent:

"Ens ha estat incoat un nou expedient per la Delegació Provincial d'Informació i Turisme. El motiu és la publicació, a la secció "Textual", de la crònica de Ramón Pi, reproduïda de "Tele/eXprés" i titulada "La Bomba". Segons el càrrec formulat, aquest text "por la forma en que narra los hechos, la manera con que se pretende relacionarlos con otros acontecimientos de actualidad y el modo con que son comentados puede inducir al lector a entender que el hallazgo del artefacto explosivo en el Banco de España de Madrid, ha sido una acción simulada por las autoridades, en justificación del mantenimiento de ciertas medidas políticas". Això suposaria, també segons el càrrec, infracció de l'article segon de la Llei de Premsa i Impremta, pel que fa al degut respecte a la veritat i a les Institucions i a les persones en la crítica de l'acció política i admi- nistrativa." [Redacció (10/07/1971). Presència. Núm. 313. Pàg. 2]

14. “Ningún español podrá ser detenido sino en los casos y en la forma que prescriben las Leyes. En el plazo de setenta y dos horas, todo detenido será puesto en libertad o entregado a la Autoridad judicial.” (art.18, FE, de 18 de juliol de 1945)

4.2.7. 17 de juliol de 1971. Últim número de *Presència*

Finalment, el setmanari gironí *Presència* publica, el 17 de juliol de 1971, l'últim número de la segona etapa. Segons la informació provinent del marc teòric, la cancel·lació de la inscripció es va dur a terme a causa d'unes irregularitats administratives produïdes en el Registre, fet que ocasionaren l'aplicació de l'article 29 del decret-llei i, en conseqüència, la suspensió. En aquesta darrera publicació no es mostra cap notícia o comentari al respecte; tanmateix, a la taula de redacció apareix un petit article dedicat al diari *Madrid*:

taula de redacció

● El Tribunal Suprem ha dictat una important sentència que anul·la un acord del Consell de Ministres que confirmava una sanció al director del diari "Madrid" com a autor d'infracció greu de la Llei de Premsa. L'article es titulava "La ley del silencio" i el Tribunal Suprem considera que el seu contingut no constitueix falta de cap mena. Diu, entre altres coses:

«El artículo objeto de sanción trataba de un proyecto de ley referente a secretos oficiales, que fue notablemente modificado por las Cortes antes de que se convirtiera en ley. A esta modificación no fueron ajenas las campañas en la prensa, que configuraron un determinado estado de opinión. Es un signo de mejor salud política del país que la sociedad esté incorporada a la cosa pública. La exposición y crítica discrepante no produce quebranto cuando se manifiestan en forma ordenada y responsable, con fines constructivos. El medio de comunicación social que supone la prensa no debe quedar reducido a ser portavoz únicamente de la opinión oficial».

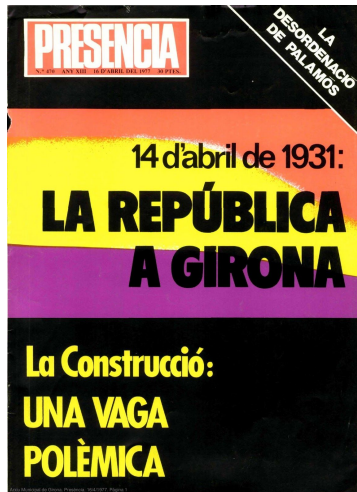
● Aquesta sentència quedarà com a instrument de consulta i començament d'una jurisprudència en aquesta direcció, a favor del paper que correspon a la premsa en un Estat de Dret.

“El Tribunal Suprem ha dictat una important sentència que anul·la un acord del Consell de Ministres que confirmava una sanció al director del diari "Madrid" com a autor d'infracció greu de la Llei de Premsa. [...] Aquesta sentència quedarà com a instrument de consulta i començament d'una jurisprudència en aquesta direcció, a favor del paper que correspon a la premsa en un Estat de Dret.” [Redacció (17/07/1971). *Presència*. Núm. 314. Pàg. 2]

L'article del diari madrileny sobre el qual es parla es titula "La ley del silencio" i tracta sobre articles i annexos de la Llei de Premsa i Impremta de 1966 que no apareixen en el document oficial, però que en aplicar-se s'explicarien moltes de les conductes repressives i censores que es seguien mantenint. Tanmateix, segons es notifica a l'article de *Presència*, la informació de l'article del diari *Madrid* forma part d'un projecte anterior a la promulgació oficial del decret-llei. Per tant, al no produir-se cap infracció, el Tribunal Suprem va anul·lar l'acusació. Aquest fet, tal com expressa textualment el setmanari gironí, queda "com a instrument de consulta" atès que no era habitual que un article tan acusatori i que clarament vulnerava l'article 2 de la Llei de Premsa -o almenys així s'havia dictat en un primer moment-, sortís indemne d'aquella infracció.

a tots els lectors i es convida a seguir el transcurs de la revista, la qual torna amb una vitalitat i un criteri molt més consolidat.

Presència (20/04/1974). Núm. 315

Aquesta segona etapa de la revista semblava ser més pacífica respecte de les sancions imposades per les autoritats. El motiu principal fou la mort del general Franco al 1975, la qual va donar pas a una major llibertat d'expressió i opinió pública. Tanmateix, la Llei de Premsa i Impremta del 1966 seguia vigent i amb ella l'aplicació de l'article 2, el qual no seria derogat fins l'abril de 1977. En aquest sentit, el setmanari gironí va rebre una darrera sanció en el n°470 que correspon al 16 d'abril de 1977, just el mateix mes que es suprimia l'article més problemàtic del decret-llei. En concret, el director de *Presència* hagué d'anar al jutjat per haver posat els colors de la bandera republicana en una portada.

Presència (16/04/1977). Núm. 470

5. CONCLUSIONS

En aquest apartat s'hi troba una resposta genèrica sobre la hipòtesi prèviament plantejada: La Llei de Premsa i Impremta del 1966, lluny del que prometia, va seguir censurant la llibertat d'expressió d'aquells mitjans que no seguien la ideologia franquista; sobretot als que pertanyien a la premsa catalana i, més concretament, a la gironina. Per poder validar -o contraposar- aquesta teoria, s'ha realitzat un estudi d'alguns dels números del setmanari *Presència* compresos en un període de temps delimitat -el qual coincideix amb l'etapa de vigència de la Llei Fraga-. En aquest sentit, a part de ser un mitjà antifranquista, ha estat rellevant la seva localització, ja que el fet de pertànyer a la premsa gironina és un dels requisits que apareix a la hipòtesi.

Altrament, la comprovació d'aquesta premissa no s'ha basat únicament en les publicacions de la revista; també s'ha tingut en compte la informació procedent del marc teòric per comprovar si realment coincidien el nombre i el tipus de sancions imposades amb el que es redactava en els articles de *Presència*. Així mateix, també s'ha parlat de certes actituds per part de les autoritats cap als membres del setmanari, els quals s'han encarregat de transmetre les seves opinions -majoritàriament camuflades entre línies-. Així doncs, també s'ha pogut observar el descontent per part de l'equip de direcció i redacció cap alsensors.

Definitivament, l'anàlisi dels resultats ha permès esbrinar el desmesurat comportament de les diferents autoritats que intervenien en l'aplicació de la llei -Ministeri d'Informació i Turisme, Govern Civil, Ministeri de Treball i Tribunal Suprem- associat a la revista *Presència*. Els articles sancionats sobre els quals s'ha parlat al marc teòric, així com les multes imposades i les reprimendes dirigides a l'equip, coincideixen amb els escrits publicats al setmanari. Tanmateix, també és cert que les infraccions fluctuen segons l'etapa del mitjà gironí, degut sobretot a la insistència per part de certs col·laboradors -i membres més destacats de l'equip- de redactar articles que s'apropaven molt als límits permesos. Si bé en aquesta investigació no es preten justificar la repressiva llibertat d'expressió gestionada per una dictadura abusiva, és cert que, en determinats moments, s'ha volgut estirar massa de la corda.

En aquest sentit, doncs, el període temporal en el qual es localitzen les publicacions analitzades, es podria dividir en tres parts: Una primera etapa sota la direcció de Manuel Bonmatí i, posteriorment, Carme Alcalde; una segona etapa basada en els primers dos anys de Narcís-Jordi Aragó com a capdavanter de la revista; i una darrera etapa compresa entre els dos anys previs a la suspensió del setmanari, produïda l'any 1971.

La primera època, a nivell d'equip, destaca pel venciment dels ideals polítics d'Alcalde respecte els objectius de Bonmatí de convertir el setmanari *Presència* en una revista de

caràcter local. Aquesta nova ideologia allunyada dels propòsits inicials -i de la ciutat gironina-, aplicada al contingut de la revista, es tradueix en la reiterada publicació d'articles de temàtica internacional i política, redactada sobretot per la joventut barcelonina procedent del moviment universitari i obrer. De fet, la majoria dels números sancionats i segrestats han estat els que han parlat o bé sobre les manifestacions estudiantils davant les injustícies de la institució, o sobre la complicada situació del Vietnam. No obstant això, la rebeldia de l'equip de *Presència*, passava per continuar publicant sobre aquests temes malgrat haver rebut les infraccions mencionades. En aquest sentit, convé destacar que cap publicació era desmesurada ni subjectiva; es parlava en base a fets verídics i es manifestava el desacord amb la situació. Tanmateix, les autoritats volien impedir que el setmanari fes d'altaveu dels assumptes internacionals, i molt menys de problemes interns del país.

Durant la segona etapa, ja dirigida per Aragó, els articles són més modestos i s'involucren més en els esdeveniments de la ciutat a la qual pertany. Si bé és cert que el canvi és bastant brusc, convé destacar que la revista venia d'una etapa de crisi econòmica a causa de les quantioses multes. Pertant, calia ser més silenciosos en relació amb el contingut dels números.

En darrer lloc, i seguint amb el mateix equip directiu, el període comprès entre el 1969 i el 1971 suposa un daltabaix per la revista. Aquest cop, a diferència de la primera etapa, es fa molt present l'animadversió constant de les autoritats cap al setmanari. Per prendre alguns exemples, durant el 1970 la revista va rebre dues sancions de 50.000 i 25.000 pessetes, respectivament. La primera fou per comentar la lectura d'un llibre titulat "100 españoles y Dios"; la segona, per publicar un número dedicat al Rosselló i reproduir un pasquí. Si bé els censors encarregats de revisar aquestes publicacions podien estar en desacord amb els escrits, és totalment incomparable redactar un comentari sobre un llibre a denunciar les actuacions d'una institució pública com la universitat. No obstant això, ambdós articles van acabar rebent la mateixa multa. Aquest fet és comparable a la multa per haver reproduït un pasquí, l'article del qual no arriba a ocupar ni un quart de pàgina.

Evidentment cal destacar també els motius de la cancel·lació de la inscripció al Registre d'Empreses Periodístiques. Recollint algunes de les declaracions presentades en la sentència del Tribunal Suprem -on es ratifica la suspensió de la revista i se'n permet de nou la seva publicació-, efectivament la societat *Presència S.A.* no tenia donat d'alta a alguns dels seus treballadors, ja que aquests no pretenien tenir cap remuneració per la seva feina. Altrament, no té gaire sentit sentenciar a una empresa a la qual, un any abans, havies donat el vist i plau per poder crear una societat, exactament amb les mateixes dades presentades. En darrer lloc, el fet d'endarrerir-se en donar d'alta a la Seguretat Social a uns treballadors -els quals van acabar rebent el sou que els corresponia- no és motiu suficient com per sol·licitar la seva suspensió.

6. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

- Aragó, Narcís-Jordi (2013). *Periodisme sota sospita*. Barcelona. A Contra Vent Editors S.L.
- Bassets, Lluís (1986). *Prensa i poder polític*. Barcelona. Annals del Periodisme Català. Núm. 6-7. Pàg. 20.
- Costa Fernández, Lluís. (2003). *Els mitjans de comunicació a Girona (1787-2003)*. Girona. Institut d'Estudis Gironins i Ajuntament de Girona.
- Costa Fernández, Lluís. (1996). *El Periodisme*. Girona: Diputació de Girona. Quaderns de la Revista de Girona. 62.
- Costa Fernández, Lluís (1989). *Prensa i societat a la Girona franquista*. Barcelona: Diputació de Barcelona.
- Ghulíá Rodrigo, Elisa. (1999). *La Ley de Prensa de 1966. La explicación de un cambio institucional arriesgado y de sus efectos virtuosos*. Historia y política: Ideas, procesos y movimientos sociales, 2, 197-220.
- Guillamet, Jaume. (1977). *La premsa de les comarques gironines*. Barcelona: Editorial Selecta.
- Guillamet, Jaume. (1996). *Prensa, franquisme i autonomia. Crònica catalana de mig segle llarg (1939-1995)*. Barcelona. Flor del viento ediciones.
- López Delgado, Manuel. (2016). *El control de la premsa en règims dictatorials: El cas d'Espanya i Franco*. Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Barcelona.
- Ocaña, Juan Carlos. (2003). *Lyndon B. Johnson 1908-1973*. Data de consulta: 14/07/2020. Historiasiglo20. URL: <https://bit.ly/2Bv37gg>
- Redacció. (03/05/2017). *La llibertat de premsa als Països Catalans: precarització i pressions, els principals atacs*. Data de consulta: 24/07/2020. Mèdia.cat. URL: <https://bit.ly/2P1LoA8>
- Redacció. (05/05/2020). *Periodistes agredits i llibertat de premsa, en joc a Catalunya: les pitjors dades en 4 anys*. Data de consulta: 24/07/2020. CCMA. URL: <https://bit.ly/3jRu7rp>
- Uría González, Jorge. (1984). *Cultura oficial e ideología en la Asturias franquista: el I.D.E.A.*. Oviedo. Universidad de Oviedo. pp. 23-24

Vinyoles, Carme. (2009). *Manel Bonmatí Romaguera*. Data de consulta: 14/07/2020. El Punt Avui. URL: <https://bit.ly/3jDRODu>

6.1. LLEIS I NORMATIVES

- Constitución Española (29/12/1978). Boletín Oficial del Estado (BOE). <<BOE>> núm. 311, de 29/12/1978. URL: <https://bit.ly/335pxjq>
- Decreto 744/1967 del Estatuto de la Profesión Periodística (13/04/1967). Boletín Oficial del Estado (BOE). <<BOE>> núm. 90, de 15 de abril de 1967. URL: <https://bit.ly/2DjVPw8>
- Fuero de los Españoles (17/07/1945). Boletín Oficial del Estado (BOE). <<BOE>> núm. 199, de 18 de julio de 1945. pp. 358-360. URL: <https://bit.ly/2D7th95>
- Ley de Prensa e Imprenta (22/04/1938). Boletín Oficial del Estado (BOE). <<BOE>> núm. 550, de 24 de abril de 1938. pp. 6938-6940. URL: <https://bit.ly/2CCioMW>
- Ley de Régimen Jurídico de la Administración del Estado (11/07/1957). Boletín Oficial del Estado (BOE). <<BOE>> núm. 195, de 31 de julio de 1957. pp. 646-648. URL: <https://bit.ly/30JBPet>
- Ley 45/1959 de Orden Público (30/07/1959). Boletín Oficial del Estado (BOE). <<BOE>> núm. 182, de 31 de julio de 1959. pp. 10.365-10.370. URL: <https://bit.ly/39prlVw>
- Ley 14/1966 de Prensa e Imprenta (18/03/1966). Boletín Oficial del Estado (BOE). <<BOE>> núm. 67, de 19 de marzo de 1966. pp. 3310-3315. URL: <https://bit.ly/3eTAuqB>

6.2. PUBLICACIONES DIGITALS DE *PRESENCIA* I ALTRES MITJANS

- Alcalde, Carmen (10/04/1966). Presència: *Las nuevas palabras. Sobre la nueva ley de prensa*. Núm. 40. Pàg. 5. URL: <https://bit.ly/334HUFm>
- Alcalde, Carmen (18/06/1966). Presència: *Libertad si, pero cara*. Núm. 50. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/2BCORC3>
- Alcalde, Carmen (27/05/1967). Presència: *Ara diguem*. Núm. 99. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/32CXGXF>
- Alcalde, Carmen (17/06/1967). Presència: *Cuando es difícil desintegrar*. Núm. 102. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/30vIQj9>

- Aragó, N.J. (15/07/1967). Presència: *Carta del director*. Núm.106. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/3guNLa5>
- Aragó, N.J. (16/09/1967). Presència: *Carta del director*. Num. 115. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/32yFgpz>
- Bonmatí, M. (14/01/1967). Presència: *El Post-Referéndum*. Núm. 80. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/39BX85I>
- Bonmatí, Manuel (25/02/1967). Presència: *Intentando el diálogo*. Núm. 86. Pàg. 2, 11. URL: <https://bit.ly/3jRDeIX>
- Bonmatí, Manuel (24/06/1967). Presència: *Separación dolorosa y futuro esperanzador*. Núm. 103. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/32yqFMk>
- Bonmatí, M. (06/02/1971). Presència: *Comiat*. Núm. 291. Pàg. 5. URL: <https://bit.ly/34Evuoy>
- Capmany, Mª Aurèlia (03/06/1967). Presència: *...Noranta-nou i cent*. Núm. 100. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/32FkLsZ>
- Cercós, J. (17/04/1965). Presència: *La dictadura de la cançó moderna*. Núm. 2. Pàg. 12. URL: <https://bit.ly/2EuG4nn>
- Cifra (agència) (12/04/1969). Presència: *El Tribunal Supremo confirma seis sanciones a "Presencia"*. Núm. 197. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/3eSeRqy>
- Claparols, Josep (07/03/1970). Presència: *1.000 españoles subdesarrollados y Dios*. Núm. 244. Pàg. 9. URL: <https://bit.ly/2ZSfHzk>
- Fernández Buey, F. y Portas, N. (31/12/1966). Presència: *La actual sindicalización de los problemas políticos*. Núm. 78. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/2ZLVQ5a>
- José María Rodríguez Méndez (21/05/1966). Presència: *Una noticia escalofriante*. Núm. 46. Pàg. 7. URL: <https://bit.ly/2DShw73>
- Juanola, I. (26/11/1977). Presència: *Carme Alcalde. Co-fundadora i directora*. Núm. 500. Pàg. 24. URL: <https://bit.ly/32CLwfR>
- Martín Ramos, J. L. (28/01/1967). Presència: *La futura ley de bases*. Núm. 82. Pàg. 4. URL: <https://bit.ly/32Fry5G>
- Martín Ramos, J.L. (11/02/1967). Presència: *Bajo el signo de la solidaridad Universitaria*. Núm. 84. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/2Cpt0aS>

M.B.R. (04/02/1967). Presència: *Puntualizando*. Núm. 83. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/2Coyucl>

Ministral i Masia, J. (31/01/1970). Presència: *El llibre de Gironella i la fe dels espanyols*. Núm. 239. Pàg. 5. URL: <https://bit.ly/3jA2OIB>

Miñano Ros, F. (22/01/1967). Los Sitios: *Imputaciones discutibles*. Núm. 7.322. Pàg. 1-2. URL: <https://bit.ly/2Dh7Y50>

Moix, Ana M^a (03/12/1966). Presència: *Huelga de clases*. Núm. 74. Pàg.4. URL: <https://bit.ly/2WFkdiR>

Moix, Ana M^a (14/01/1967). Presència: *Carta del estudiante. Universidad y Sociedad*. Núm. 80. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/32KvzpK>

Moix, Ana M^a (04/02/1967). Presència: *¿Autonomía? ¿Autoorganización? Este es el problema*. Núm. 83. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/3fTHxRx>

Molero Pujós, E. (07/12/1968). Presència: *Nosotros somos "ansi"*. Núm.179 Pàg. 6. URL: <https://bit.ly/30IK76F>

M.S.P (10/10/1970). Presència: *Resistencia*. Núm. 274. Pàg. 14. URL: <https://bit.ly/2ZRdhBe>

Narcís (29/05/1971). Presència: *La Bomba*. Núm. 307. Pàg. 6. URL: <https://bit.ly/3hmGmKK>

Pich, J. (28/05/1966). Presència: *Me lo dijo Pérez*. Núm. 47. Pàg. 4. URL: <https://bit.ly/39q53TF>

Prats, Rosa M^a (17/06/1967). Presència: *Presencia es más que un equipo*. Núm. 102. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/30vIQj9>

Redacció (31/07/1965). Presència: *Nota de redacción*. Núm. 17. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/34HPAOF>

Redacció (16/04/1966). Presència: *El vietnam*. Núm. 41. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/39Aie4s>

Redacció (16/07/1966). Presència: *Vietnam, nuestra verguenza*. Núm.54. Pàg.1. URL: <https://bit.ly/30TQuEg>

Redacció (30/07/1966). Presència: *Criminal de guerra*. Núm. 56. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/3jMOZQF>

Redacció (30/07/1966). Presència: *Denúncia; ¿Hacia una libertad de conciencia?*. Núm. 56. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/3fU9J6R>

Redacció (12/11/1966). Presència: *Nuestros “amigos” los EE.UU.* Núm. 71. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/2BJvXtu>

Redacció (19/11/1966). Presència: *30 Rue Gay Lussac, Paris.* Núm. 72. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/336ddzE>

Redacció (26/11/1966). Presència: *Sobreseimiento.* Núm. 73. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/39DxE8f>

Redacció (21/01/1967). Presència: *Batir el propio “Record”.* Núm. 81. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/2DeBAQM>

Redacció (28/01/1967). Presència: *En la lluita contra la por.* Núm. 82. Pàg.1. URL: <https://bit.ly/2CKrtD9>

Redacció (04/02/1967). Presència: *Inquietud Nacional.* Núm. 83. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/2OK70AR>

Redacció (11/02/1967). Presència. Núm.84. Pàg.1. URL: <https://bit.ly/30XP9fn>

Redacció (18/02/1967). Presència. Núm. 85. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/3fb4i20>

Redacció (08/04/1967). Presència. Núm. 92. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/30VIxyn>

Redacció (15/04/1967). Presència. Núm. 93. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/3f99rYz>

Redacció (29/04/1967). Presència: *Por una “guia de dubitantes”.* Núm. 95. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/3fQIo5p>

Redacció (06/05/1967). Presència: *Un año después.* Núm. 96. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/3eX7XQX>

Redacció (13/05/1967). Presència. Núm. 97. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/3flSfdF>

Redacció (20/05/1967). Presència. Núm. 98. Pàg. 7. URL: <https://bit.ly/2OGRV3c>

Redacció (03/06/1967). Presència: *En el banquillo.* Núm. 100. Pàg. 1. URL: <https://bit.ly/32FkLsZ>

Redacció (01/07/1967). Presència: *Un doloroso desencanto.* Núm. 104. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/3eQaMDI>

Redacció (18/11/1967). Presència. Núm. 124. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/2CAr2eI>

Redacció; Casanovas Ogué, J. (25/11/1967). Presència. Núm. 125. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/39p8YjF>

Redacció. (30/12/1967). Presència. Núm. 130. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/34Cz6qX>

Redacció (30/01/1968). Madrid; Diario de la noche: *La Ley del silencio*. Núm. 8951. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/2WQRfg7>

Redacció (01/02/1969). Presència: *Estado de excepción*. Núm. 187. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/2ZNoanE>

Redacció (26/04/1969). Presència: *Sentencia del Tribunal Supremo*. Núm. 199. Pàg. 5. URL: <https://bit.ly/39kOOor4>

Redacció (03/05/1969). Presència: *Sanción a nuestro director*. Núm.200. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/3hroBd6>

Redacció. (02/08/1969). Presència: *Sanción confirmada*. Núm. 213. Pàg. 5. URL: <https://bit.ly/30C943C>

Redacció (17/10/1970). Presència: *Sanció de 50.000 pessetes*. Núm. 275. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/3g0x9Yo>

Redacció (26/12/1970). Presència. Núm. 285. Pàg. 6. URL: <https://bit.ly/2WRiHdo>

Redacció (01/05/1971). Presència: *Sanció de 25.000 pessetes*. Núm. 303. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/2EdC6yV>

Redacció (05/06/1971). Presència: *50.000 pessetes, sanció confirmada*. Núm. 308. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/3huPrRA>

Redacció (12/06/1971). Presència: *Sanción confirmada*. Núm. 309. Pàg. 4. URL: <https://bit.ly/30ABlaC>

Redacció (26/06/1971). Presència: *Presència: Quatre anys i un dia*. Núm.311. Pàg.3. URL: <https://bit.ly/2Qvs2UE>

Redacció (10/07/1971). Presència. Núm. 313. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/3fU21cJ>

Redacció (17/07/1971). Presència. Núm. 314. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/2X8Um3d>

Redacció (20/04/1974). Presència: *Sentència del Tribunal Suprem*. Núm. 315. Pàg. 7. URL: <https://bit.ly/2P6b8LX>

Roda i Pérez, Frederic (15/04/1967). Presència: *La llei, el càstig i la seguretat*. Núm. 93. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/2COaEYk>

Rodríguez Méndez, Jose M^a. (26/11/1966). Presència: *Del pasado macizo de la raza*. Núm. 73. Pàg. 5. URL: <https://bit.ly/39nGSp1>

Roig, M. i Puigdomènech, A. (21/01/1967). Presència: *La Universitat, avui*. Núm. 81. Pàg. 7. URL: <https://bit.ly/2OIiAfN>

Santiago Morera (15/03/1966). Presència: *Vietnam. Los Caminos hacia la paz*. Núm. 39. Pàg. 10. URL: <https://bit.ly/3f6TO3W>

Serrat Crespo, Manuel (29/10/1966). Presència: *Intento de aproximación a los problemas universitarios*. Núm. 69. Pàg. 4. URL: <https://bit.ly/39eq5o9>

Serrat Crespo, Manuel (28/01/1967). Presència: *Secuestro*. Núm. 82. Pàg. 3. URL: <https://bit.ly/307TBZL>

Sitios de Gerona, Los (21/07/1971). *Se cancela en el Registro de Empresas Periodísticas la inscripción del semanario <<Presencia>>*. Núm. 8667. Pàg. 2. URL: <https://bit.ly/3aYbw9k>